

Sõjaasjanduse ajakiri

SÕDUR

№ 41/42.

Laupäeval, 17. oktoobril 1925.

VII aastakäik.

INGLISE ARMEE MANÖVRID.

22.—24. SEPT. 1925.

INGLISE SÕJAVÄGI RÄNNAKUL.

(MERCIA POOL ESIMESEL MANÖÖVRI PÄEVAL SUURE VIHMA ALL).

R

Leitnant Julius Kuperjanov.

Tema hauasamba avamise puhul 11. oktoobril 1925 a. Tartu-Maarja surnuaial.

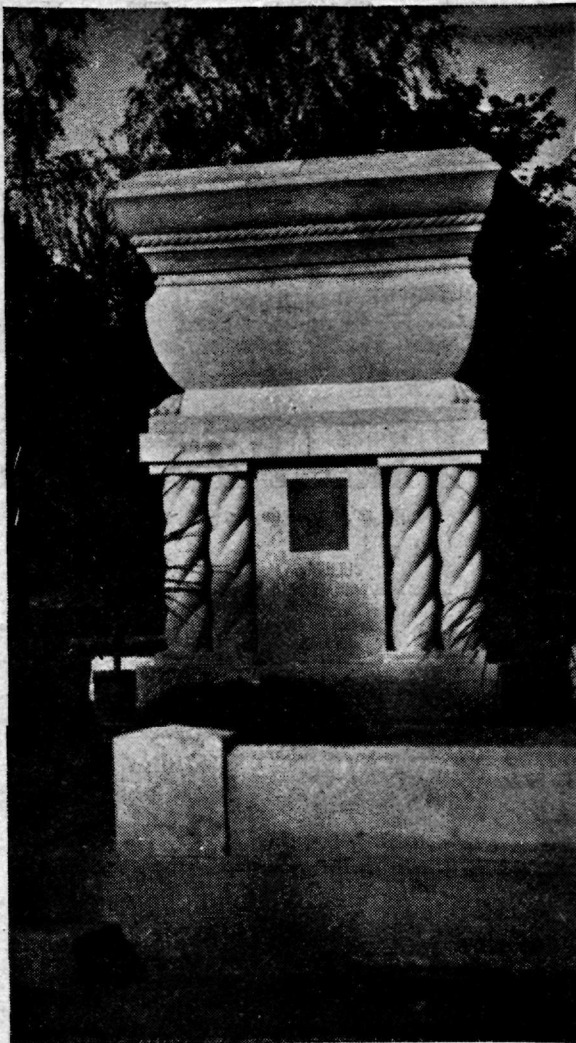
Selles suures kangelaste peres, kes oma eluga tasuid Eesti vabaduse eest, on Julius Kuperjanov tuntuim.

Saatuse otsusel viis ta võitlusse pääsjalikult Tartust kogutud vabadusvõitlejaid, ta võitles esimestes ridades Tartu vabanemisel, surus silmad 2. veebruaril 1919 Tartus ja asetati suurimail auavaldustel maa mulda Tartu-Maarja surnuaiale.

Tartu rikkanes surematu kangelasnimega. 11. oktoobril 1925 avas Tartu pidlikult Kuperjanovi hauasamba.

Nagu muinasjutuski elavad kangelased kümneid aastaid märkamata harilikude surelikkude keskel, seni kui saabub aeg, mis rakendab kangelase tööle. Tema teod annavad ta kui kangelase kohe välja. Meie Vabadussõja algpäivil olid kangelased need, kes rahva varjatud vabadusiha kehastatud kandjadena looduse jõuna tormasid vastase kallale, kelles tahe võidelda ja võita lämmutas teisi inimlike kirgesid ja instinkte.

Kui vaatleme Kuperjanovi võitluste rea viimast võitlust, tema luigelaulu Paju lahingut 31. jaan. 1919 siis näeme, et Kuperjanovi viib võitlusse mitte maine jõud: Ajutine lahingülemus, kolonel Kalm, nõuab, et Kuperjanov puhkaks oma partisaanidega, kes vahetpidamata Tartust saadik raskemais lahingutes olnud, kuid Kuperjanov palub luba võidelda esimestes ridades; kolonel Kalm juhib tähelepanu vastase füüsilise ülejoa päale, Kuperjanov

Pühapäeval, 11. okt. avatud Jul. Kuperjanovi hauasambas Tartu-Maarja surnuaial. Samba valmistas kunstnik J. Koort Saaremaa graniidist. Samba kõrgus on 12 jalga. Otse samba ees J. Kuperjanovi ja pahemal pool n.-l. Piipi kalmuküngas.

tunnustab ainult oma jõudu, oma partisaanimõude jõudu; Partisaanid nõuavad toitu, kuid Kuperjanov nõuab tööd... pärast kui võit saavutatud, siis saab toitu. 31. I. 1919 kell 14.15 võitlusse viies ja võitlema õhutades oma 2. ja 3. kompaneid, tabas Kuperjanovi keha vaenlase surmav kuul. Kuperjanov kutsus sõduri: vaa-daku see, sest käsi olla valus... Purustati ju ainult surematu hinge kõdunev kate ja sellepärast niisugune, üleolev toon oma keha vastu! 31. jaanuaril 1919 a. rikkanes kogu Eesti ühe kustumatu kangelaselooga: surmavalt haavati Julius Kuperjanov.

Neil rahvastel, kellel ei ole kangelasi, tuleb neid luua, sest rahvale on neid tarvis kui heledaid tähiseid pikal ajaloolisel rännakul, nad kui jumalatel saadetud taretajad viivad oma rahva kodu. Vabadussõjaga algas uus ajajärk Eesti rahva ajaloos. Aastasadasid ajaloo mõludest iseseisvusest puha-

nud rahvas oma kangelaste tegudega näitas milline jõud temal eluks, milline armastus kodu vastu, milline küllus kangelastest! Urnist, ohvri altarilt, mis Jaan Koorti käte valmistatud tänuliku rahva ja linna kulul Julius Kuperjanovi kalmule, loitku kõikidele kustumata armastus kodu vastu ja põlegu taltsutamatu iha viimaseini võidelda Eesti eest, nagu oli see mehel, kes puhkab viimast und, selle urni ees. Teeraad Kuperjanovi hauale argu rohtugu ealgi!

Mõned märkused Otepää manöövrite tulemuste realiseerimiseks.

Iga sõjaväelane teab, kui lai ja mitmekesine on tegevus lahinguväljal. Rahuaaja manöövrid tahavad võimalikult täiuslikumalt järele aimata sõjaaja olukorda, mispärast ka tegevus manöövritel puudutab väga mitmesuguseid küsimusi ja külgi kaitseväge väljaõppest, organisatsioonist, varustusest ja üldisest seisukorrast.

Teoreetiliselt võetult peaksid manöövrid andma lahenduse võimalikult suuremale arvule eelpool nimetatud küsimustest või halvemal juhtumisel andma näpunäited, mis teed käia, kui soovime paremuse poole suunduda. See paistab loomulik olevat, sest näeme ju manöövrites sõjalise olukorra järeleaimamist.

Aga sõda on kallis. Järelikult, mida täiuslikumad manöövrid, seda kallimad nad ka on. Viimast asjaolu peame alati meeles pidama, kui räägime meie suurtest manöövritest Otepää raioonis. Seda pidas alati silmas ka Kindralstaap, kui asus möödunud manöövrite ettevalmistamisele. Tegelik elu seadis teoreetilisele küljele piirid, milledesse pidi kokku surutama kõik manöövrite kavad. Need piirid osalt määrasid ka ära, missuguseid kaitsevässe punitavaid küsimusi oleks vaja kõige pealt uurida, kontroleerida. Mis küsimused nimelt uuriti ja kontroleeriti läinud manöövritel, on mitmel puhul juba alla kriipsutatud nii üldises ajakirjanduses, kui ka „Sõduris“. Ei hakka neid seepärast enam puudutama. Võiks ehk ära märkida, et manöövrid pidid andma selgitust esimeses järjekorras kõige põnevamatele küsimustele ja nimelt: organisatsioon, väeliikide taktikaline väljaõpe, side, väeliikide koostöötamine ja juhtimine. Ja neil aladel tõesti saadi lõpmata palju näpunäiteid. Kui nüüd suudetakse manöövritel saadud kogemusi ja näpunäiteid laiemas ulatuses ära kasutada, nii öelda, realiseerida tarvilikkude muudatuste läbi organisatsioonis, asjakohaste juhtnõuade ja korralduste varal väeosade väljaõppe arendamiseks ja kaadri juhtimise oskuse süvendamiseks, siis võib julgesti tõendada, et ei ole mitte asjata olnud need ainelised ohvrid, mis riik kandis manöövrite kulude näol. Ei ole asjata olnud siis ka see suur pingutus, mis kõikidel manöövritest osavõtjatel tuli ülesnäidata, et tõsta manöövrite üldtulemust.

Manöövrite arutamise juures Elvas oli minul juhus koosolevatele väejuhtidele ja üldse kogu meie kaadrile südame päale panna tungivat vajadust asjaliku kriitika alla võtta kõik, mis manöövritel halvast küljest nähtavale tuli. Suureks rõõmuks näen, et „Sõduri“ veergudel on alanud manöövrite kogemuste

realiseerimine, on „voolamas tindi ja trüki-musta“ ojad (A. T. sõnad „Sõduris nr. 38-40 ilmunud artiklist), millede abil saab selgitada vigade põhjusi ja konkretiseerida „rohusedelisi“ pahede arstimiseks. Mõni arstirohi võib ka kihe olla, kuid see pole tähtis, kui ta aitab meie kaitseväge seisukorda ühel ehk teisel alal tõsta.

Samal ajal aga ka näen, et mõned „rohusedeli“ kirjutajad, olles asja juures kõige parema tahtmisega, kalduvad kohati eksiteele selle tõttu, et ei võta arvesse meie võimalusi, nii ainelisi kui ka tööjõudude mõttes, millistest rippus ära manöövrite välisilme läbiviimine. Alljärgnevate ridadega tahaksin puudutada lühidalt mõnda küsimust, milliseid võiks nimetada raskusteks manöövrite korraldamise ja läbiviimise juures ja milliseid tingimata tuleb arvesse võtta, kui otsime vigade põhjusi ja kirjutame retsepte pahede kõrvaldamiseks.

Kõige päält, aineliste võimaluste vähesus. Seetõttu nii mitmelgi korral tuli loobuda püüdmisest anda manöövritele sarnane välisilme, mis soovitaval määral oleks meelde tuletanud sõjavälja olukorda. Aineliste võimaluste vähesuse tõttu oli manöövrite jaoks määratud aeg piiratud. Piiratud aeg osalt nõudis sündmuste forsseerimist, osalt sundis tooma poolte esialgsed koondamise raioonid üksteisele lähemale, kui see vast soovitav oleks olnud.

Aineliste võimaluste vähesus ei lubanud manöövrite ajaks sisse kutsuda teatud arvu tagavaraväelasi, (mis tulevikus tingimata vaja), et nendega täiendada väeosasid, sooviga viia nende koosseise umbkaudseltki sõjaaegseteni. Tuli läbi ajada meeste arvuga, mis alalises väeosade organisatsioonis leppida kompromissidega.

Meie teame, et meie terve rahuaegne sõjavägi võrdub arvuliselt (umbes) ühele sõjaaegsele diviisile. Kui arvestame karnisoni teenistuse ja muude vajadustega, siis näeme, et võisime välja viia manöövritele umbes 8000 meest. Sellest arvust oleks võinud vormeerida sõjaaegsete koosseisude järele paar jalgväe rügementi ühes tarviliku arvu suurtüki, inseneri, ratsa, tehnilise ja lennuväe osadega. Manöövrite organiseerimisel tekkis seepärast põnev küsimus, kuidas moodustada pooled, et manöövrite üldtulemus oleks kõige kaaluvam.

Kui oleks loodud üksused sõjaaegsete koosseisude järele, siis oleks mõlemalt poolt võinud tegutseda üks jalgväe rügement ühes osadega teistest väeliikidest. Selle järelalusena oleks manöövri üldkava välja kujunenud väga

piiratuks ja samal ajal diviisi staabid ning suurem osa rügementide staapidest ei oleks saanud manöövritest osa võtta. Samuti pataljoni ja kompaniide ning vastavate riviülemate manöövritest osavõtmine oleks olnud osaliselt kitsendatud. Kõigest sellest võib järeldada, et poolte moodustamise juures sõjaaegsete koosseisude järele oleks üks osa kaadrist saanud hea manöövri praktika, kuna kõik diviisi staabid, suur osa rügementide staapidest ning osa kaadrit ei oleks saanud mingit praktikat või oleks saanud mõnes madalamas astmes.

Kindralstaabis algusest peale loeti, et meie esimesed suuremad manöövrid peavad andma praktikat diviisi staapidele, võimalikult rohkemal arvul rügementide staapidele ning pataljoni, kompanii ning vastavate osade ülematele oma otsekoheste ametkohtade järele. Seda soovi põhjendati järgmiselt: sõjaajal väeosad sagedasti tegutsevad nõrgendatud koosseisus, misjuures aga juhtimise apparaat ja meetodid jäävad pea muutmata. Kuna aga meie laiaade rügementide juures just juhtimine, side ning väeosade ja väeliikide koostöötamine omab lõpmata suure tähtsuse, siis paistis ka loomulikuna, et manöövrid peavad andma võimalust suuremal määral kontroleerida just neid alasid.

Neil motiividel moodustati pooled sarnaselt, nagu nad manöövritest osa võtsid, s. o. — kumbagilt poolt üks diviis, mis koosnes 3 jalgväe rügemendist (sinisel pooltel + üks pataljon), 4—5 suurtükiväe grupist, ratsa diviisist, tankide ning soomusautode, lennuväe ning side osadest. Arusaadav, et rügementide ning teiste allüksuste koosseis ning organisatsioon enam ei võinud kujuneda normaalseks, s. o. — enam vähem sõjaaegseks. See asjaolu pidi halvavalt mõjuma manöövrite läbiviimise pääle. Kuid see pahe paistis väiksem olevat, kui teised.

Kindralstaabi kava järele pidi manöövritel tulema kontroleerimisele ka meie väeosade organisatsioon ja tehniliste ning teiste abinõude seisukord nii arvuliselt kui ka omaduste poolest. Ka selle ülesande lahendamine paistis kergem olevat ülevaaltõudud „poolte“ organisatsiooni juures.

Kui nüüd arvesse võtame manöövriteks koondatud üksuste organisatsiooni ning personaalset ja tehnilist koosseisu, siis peame otsekohe tunnistama, et möödunud Otepää manöövritel ei olnud võimalust soovitaval määral järele aimata sõjavälja olukorda. Seda asjaolu ning tema põhjusi peame alati meele pidama, kui arutame manöövrite käiku ja püüame teha järeldusi.

Samuti peab meele pidama, et manöövritest osavõtnud staabid töötasid märksa vähemas koosseisus kui sõjaajal ja seejuures väga ja

väga piiratud materjaalse varustusega. Ülesanded aga, mis tuli lahendada, olid samasugused kui sõjaajal. Rohkem — minu arvates staapide töö oli kohati raskem kui sõjaajal, sest manöövritel tuli rehkendada nii manöövri juhatuse direktiividega kui ka vahekohtunikkude otsustega. Need direktiivid pidid võimaldama manöövrid läbi viia ette äramääratud kava järele. Et aga pooltele oli jäetud otsuste tegemiseks suur vabadus, siis võis mõnikord paista, et juhatuse direktiivid ja nõudmised ei ole nagu kooskõlas kujunenud olukorraga. Samal ajal võis juhtuda, et väeosa, kelle kohta teeb otsuse vahekohtunik, saab teisiti aru oma olukorrast, mille tõttu tekkisid sekeldused ja öiendused, mida sõjaajal poleks olnud.

Üldiselt peab tähendama — staabid (ka juhatuse oma) olid manöövritel tööga ülekoormatud, mis kohati ei jätnud mõju avaldamast manöövrite üldise käigu ja üksikute väeosade tegevuse peale. Kuid ei või märkimata jätta ka asjaolu, et on olnud manöövritel juhtumisi, kus üksuste ülemad ei ole võtnud asja küllalt südame ligidale, mille tõttu tekkisid momendid ja olukorrad, mis olid arusaamatud ja ebanormaalsed.

Otepää manöövrid olid meie esimesed suured manöövrid. Meie juhtidel ja ohvitserkonnal on hea lahingu praktika nii Ilma- kui ka Vabadussõja päivilt. Ei olnud aga laiemaid kogemusi manöövritel tegutsemiseks, manöövrite läbiviimiseks. Ehk küll manöövritel meie tahame järel aimata olukorda sõjaväljal, kuid manöövrite olukord oma eriliste tingimustega on hoopis teine kui sõjaväljal. Meie jätame pooltele ja väeosadele tegevuse vabaduse, kuid samal ajal õpetlikkuse otstarbel teeme korraldusi, mis olukorrast otsekohe nagu ei järgnekski. Meie loome vahekohtunikkude instituudi, mis peab täitma manöövritel vaenlase hävitusabinõude osa. Olgu siin aga märgitud, et vaenlase ainsam kuul sunnib lahingus olijaid rohkem arvestama olukorraga, kui saja vahekohtuniku märkused ja korraldused. Võib juhtuda, et lippu, millega märgitakse tuli ja tema suun, keegi rühma ehk kompanii ülem ei näegi ja tormab edasi. Siit osalt mitteloomulikult kiire tempo, milles kohati arenes teatud taktikaliste ülesannete lahendamine. Olgu veel tähendatud, et meil puudus võimalus vahekohtunikke välja saata soovitaval arvul. Tööjõu puudusel ei suudetud „juhtnõore vahekohtunikkudele“ õigel ajal välja anda, mis omakorda pidi raskendama vahekohtunikkude ülesandeid.

Voori ja liikumisabinõude vähese arvu tõttu kannatas suurelt seljatagune teenistus ja side pidamine. Ei olnud võimalik välja viia tarvilikul arvul väljakõoke, mis osalt mõjus halvavalt toitlustamise peale.

Meie olukorras ja meie võimaluste juures oleme sunnitud suuri ülesandeid lahendama puudulikkude abinõude ja vähese tööjõu abil. Siin peituvad aga eeldused vigade tegemiseks.

Hiljuti nägin ühe suurriigi sõjaväe manöövreid. Päris värskelt olen lugenud meie sõjaväe esitaja aruannet ühe teise suurriigi manöövrite kohta. Ka seal on tehtud vigu, mis analoogilised vigadele Otepää manöövritel. Kuis võis meie noor sõjavägi vaba olla vigadest.

Kõike eelmist tuleb arvesse võtta, kui hakkame arutama manöövrite üldist käiku ehk teatud üksuse või isiku tegevust. Samuti peame arvesse võtma, et manöövrid olid eksami ja samal ajal põnevaks õpeajajärguks. Ja et nad olid õppuseks, ärge otsige manöövritel võitjaid ega kaotajaid.

Usun, et manöövrid andsid igale osavõt-nule suure hulga kogemusi ja tähelepanekuid. Meie kohus on neid kogemusi ja tähelepanekuid objektiivselt hinnata, püüdes leida seletust iga nähtuse kohta vastavalt manöövrite olukorrale. Rööbastiku peame püüdma konkreet-selt paberile märkida tarviliku „rohusedeli“ puuduste arstimiseks. Viga näha ja kritiseerida

on kerge. Kuid ärge laitke, kui ise aidata ei suuda. Ärge ennast ka asjata piitsutage, sest meie alaline kaader on rahuajal ära teinud suure töö. Täitsa alusetu paistavad olevat kuulda-vale tulnud väited (A. T. artikkel „Sõduris“ nr. 38—40), et meie kaadri algatusvõime on vähem kui Vabadussõjas. Manöövrid on mäng, on õppus. Tegelikus sõjas on mõjumas suuremad moraalsed tegurid, mis tõukavad sõdurit ja juhti kangelastegudele. Sõjas varitseb iga sammu peal hädaoht, mis valju-malt nõuab olukorra sügavat hindamist. Manöövritel kõike seda ei ole.

„Voolaku tindi ja trükimusta ojad.“ Ilmu-tagu nad tõde, mis peitub tuhandetes üksikutes juhtumistes, millised üle elasime Otepää väljadel. Objektiivne kaalumise ja asjalik-kude järelduste tegemine krooniks seda õpet-likku aega, mis meie mööda saatsime manööv-ritel. Kui on keegi eksinud, otsitagu põhjust, sest meelega ja keegi eksida ei taha. Üles leitud ja õieti seleta-tud põhjustest säeme kokku „rohusedelid“ meie eneste vigade ja puuduste arstimiseks.

J. T-d.

Inglise armee manöövrid 22.—24. septembrini 1925 a.

Toimetusel on võimalus olnud saada materjale Inglise manöövrite kohta meie riigi sõjaväe esitaja poolt manöövritel. Toodud andmetel on käesolev ülevaade kokku seatud.

Esimesed suured armee manöövrid Inglismaal korraldati tänava peale 1913 aastat — 12 aastast vahe-aega. Nad kujunesid mitmekesiseks õpetunniks suure ilmariigi kaitseväge väikele tuumale — rahuaia arvu-liselt piiratud koosseisule.

Manöövritel lahendatavad probleemid.

Peaülesanne: tundma õppida uute väeliikide tak-tikat ja tõenduda, kui võrd on Inglise armee omaks võtnud suure ilmasõja kogemused.

Erilise tähelepanu ja uuringu osaliseks said äsja lõppenud manöövritel modern armee kiirendatud liikumisvahendid ja juhatusse koostöö lennuväega*). Nagu teame, on praegusel ajal kõikidest väeliikidest jalgvägi omas edasiliikumises kõige pikaldasem. Keskmise liikumise kiirus püsib $2\frac{1}{2}$ Inglis maili ehk $3\frac{3}{4}$ klm tunnis (1 Inglis mail = 1600 mtr); sest ajast kui sõja-vägi üldse tekkis, mingit edenemist inimese võimist-es aastatuhandete jooksul märgata pole. Esmatäht-saks ülesandeks modern sõjaväes jääb leida jalgväele kiireid edasipaigutamise vahendeid. Selleks otstarbeks kavatseti kasutada erilisi autosid. Tankide kiiruse suurenemises (20—30 klm. tunnis, seisab ka algidu

ratsaväge kaduks. Kaugeluure—lennuväele, intensiivne kohalik ligidamaa luure — tankidele. Lennuvägi on armeesilmad ja osaliselt ka tema kaugelasku kahurvägi. Lennuvägi on armee löögiosa, seda rolli ei saa enam ial omale modern jalgväe relvade ajal ratsavägi. Kuid lennuvägi saab ainult siis oma ülesandeid täita, kui on loodud pidev side maapinna ja õhu vahel, kui nende kahe teguri vahel valitseb täielik arusaamine üksteise tegutsemisest. Selles siis seisabki pealt näha nii lihtne ülesanne väeliikide koostöötamise koordineerimiseks staapidele, mis ühes sellega oleks modern sõjaväe närvikava, s. o. staabi õigete töömetsodide ots-tarbekohase tarvitamise prooviks.

Nü umbes lühidalt neist ülesannetest, millest hvi-tatud, oli manöövri juhatus manöövrite korraldamisel, kuna aga nende ülesannete vastne lahendus ja see ehk teine seisukoht, mille peal manöövrite saavutuste põhjal peatuti, alles mõne aja pärast selgub, kui seks tarvilised järeldused tehtud.

Mõned nädalad enne suuri armee manöövreid, toimised kõik manöövritest osavõtavad osad (Inglis doktriini järgi Euroopa kontinendile saatetav „Expeditionary Force“) brigaadide ja diviiside manöövritel, millest suurelt juurde õpiti, eriti aga koostöös tankidega, soomusautodega ja traktoritel veetavate kahuritega. Manöövritel tegutsesid umbes 60.000 meest, 12.000 hobust, 40 kiirelt liikuvat tanki, 100 lennukit j.n.e.

Manöövrite korraldus.

Manöövrite üldjuhatajaks oli kindralstaabi ülem lord Cavan. Mõlemil poolel olid oma peavahekohtuni-kud, üld peavahekohtunikku ei olnud.

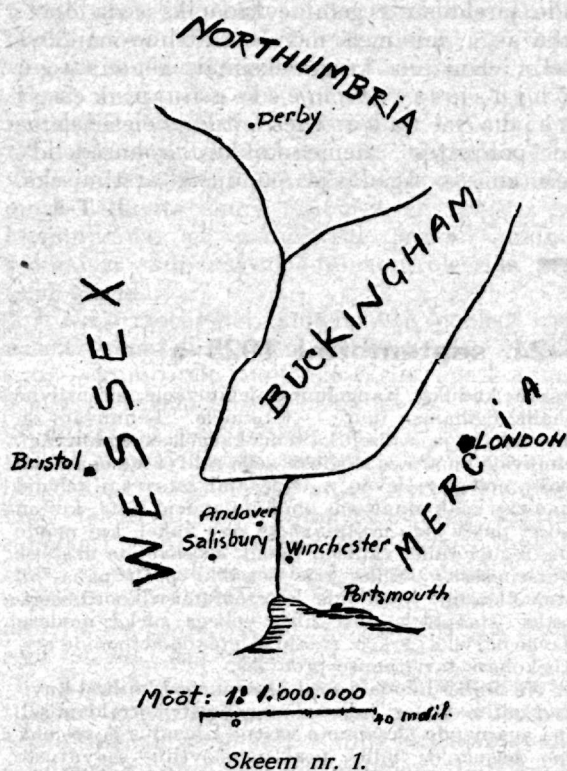
Vaenulised pooled jagunesid: Mercia — sinine pool, Wessex — punane pool.

Mercia armee sõdurid kandsid teras kiivleid. Wessex — harilikku suvimütsi.

*) Et arusaada viimase osa tähtsust — vaadel-des välisriikide poolt Inglis manöövritele komandeerit-ud sõjaväelaste nimekirja, näeme, et peale üldiste esitajate manöövritele on veel komandeeritud erilised lennuasjanduse uurijad (air attachés). Italiast, näit., lennuväkke tähtsam isik, kindral, maaväkke ainult col. ltn.

Vahekohtunikud kandsid valgeid käesidemeid, juhatuses staap — siniseid, erapooletud — rohelisi ja valgeid, pealtvaatajad ja ajakirjanikud — punaseid, kahjutasu hindamise komisjoni ohvitserid — valgepunane, operatiiv teadete andjad (narrative officers) — rohelisi valgega.

Otsuste tegemisel oli vahekohtunikke lennuväest ja jalgväest; otsustav sõna anti alati jalgväe vahekohtunikele. Pommidena tarvitati lennukitelt visatavaid jahu kotte. Nagu diviisi ja brigaadi manöövrid näitasid, ei osanud väsinud väeosad teed mööda liikudes küllaldaselt tõsiselt võtta tõelises olukorras langevaid jahukotte — pomme. Lennukite eraldamiseks olid Wessexi (punaste) lennukid värvitud punaseks (kere, ülemine ja alumine tiibade külg), sest diviisi manöövrid näitasid, et vähe tähelepanu pöörati kehvalt silmapaistvate tundemärkide, nagu kinnitatud lindikeste peale. Pommipildujatest tulistati punaste Véry tulukestega sel momendil kui pomm (jahukott) langetati. Prožektorite valgusega märgiti zenii patareide tulistamist

Esmaspäeval, 21. septembril, k. 1400**) anti välja üldolukord (general idea). Eriolukorrad pooltele (special ideas) saadeti samal ajal välja. Sest ajast peale hakkasid poolte staabid tööle, kuna manöövrile tegevus tohtis alata ainult järgmise päeva hommikul (22/IX) kell 0700. Seega jäi siis staapidel aega kell 1400 kuni 0700 — 17 tundi ettevalmistuse tööks.

Üldolukord.

Inglismaa ja Wales on jagunenud järgmistesse nelja riiki, mille piirid näidatud skeemil Nr. 1.

Northumbria	—	pealinn: Newcastle.
Buckingham	—	„ Buckingham.
Mercia	—	„ Maidstone.
Wessex	—	„ Bristol.

**) Aja äratähendamisel tarvitame Inglis märkimise viisi, näit. k. 0835 tähendab kell 8 — 35 minutit.

6. septembril Wessex kuulutas sõja Northumbria'le.

Buckingham, kaubandusliku riigina huvitatud sellest, et rohkem kaubelda mõlemi poolega, neid laske-moonaga varustades, mobiliseeris omi jõude, kuid samal ajal tunnistas end erapooletuks. Mercia niisama mobiliseeris omi vägesid ja kuulutas enda erapooletuks. Kuid rahva poolehoid Mercia's kaldus tugevalt Northumbria poole.

17. septembril tungisid Wessex'i väed Northumbriasse ja 18. septembril löid Northumbria, vägesid Derby juures. Northumbria armee oli sunnitud taganema. Ehkki Wessex suure võidu saavutas, ei olnud resultaat otsustav, sest elav jõud jäi Northumbrial alles.

Eriolukord Mercia armeele.

Sel ajal kui sõjategevus Wessex'i ja Northumbria vahel algas, ning Buckingham'i seisukoht ei olnud veel selgunud, otsustas Mercia saata Wessex'i piiriäärde ainult ühe jalgväe diviisi (4. diviis) piirikaitseks.

Teadada saades Northumbria vägede liüsaamisest ja katsudes eemaldada nende võimalikku täit hävinemist, otsustas Mercia 19. septembril ootamatult tungida Wessex'i territooriumi.

20. septembril sai Mercia vägede ülemjuhataja oma valitsuselt järgmised (iseloulikud tuleviku poliitilistele oludele) instruksioonid: „Northumbria on seni hävinemise hädahohus, kuni meil ei lähe korda teda vabastada Wessexi jõudude pealepressimisest. Buckinghami erapooletus on kindlustatud ja tema ülespidamine ei sünnita enam mingit kartust. Meie kaks ülejäänud diviisi (1. ja 2. diviis) on liikumas lääne frondile ja nende diviiside alged on 21. septembri õhtuks umbes 40 klm kaugusel lääne frondist. Meie ei katse mingit sõjakuulutust teha. Teie peate üle piiri tungima nii pea kui teie valmis olete küllaldaste jõududega, et anda otsustavat lööki. Tagasi ajada vaenlase jõude ja edasi tungida Bristol (Wessexi pealinna) peale, sellega sundides vaenlast ara võtma vägesid põhja lahingu rindele (Northumbria vastast). Meil on teateid, et Wessexil on aimu meie kavatsustest. Seetõttu peaksite teie kõik ettevaatuse abinõud kasutama oma julgeoleku kindlustamiseks ja mitte enne üle piiri tungima, nii maa kui lennuväega, kui teie seda teha võite küllaldaste jõududega. Viimaste teadete järgi paigunevad Wessexi väed järgmiselt: üks ratsaväe diviis (2 brigaadi) Andoveri juures (8—10 klm piirilt); 1 jalgväe diviis — 30 klm piirilt Salisbury juures, 1 jalgväe brigaad Fullertoni juures 10 klm piirilt. Ülejäänud Wessexi jõud on kõik põhja rindel Derby raionis (Northumbria vastu).

Eriolukord Wessexi armeele.

Mercia teadmata poliitilise seisukoha tõttu paigutas Wessex juba oma operatsioonide algul piirikaitseks Mercia piirile: ühe ratsaväe diviisi, ühe jalgväe diviisi ja ühe territoriaaljalgväe brigaadi. Jalgväe diviis (3. j. d.) ja jalgväe brigaad (162. t. j. br.), täiesti „mehäniseeritud“, varustatud mootor liikumisabinõudega — nii väeosad kui ka kõik transpordid. Kell 1800 — 21. septembril sai Wessexi vägede ülemjuhataja oma valitsuselt Salisbury's järgmise teate: „... Buckinghami püsiv erapooletus on kindlustatud. Kuid teiest küljest on meil väljaspool kahtlust seisvad teated, et Mercia kavatseb käed kokku lüüa Northumbriaga ja sisse tungida Wessexi territooriumi. Nende samade teadete järgi on ainult üks Mercia diviis meie piiril, teised diviisid osalisel liikumisel piirile. Ei või loota, et nad lääne poole Petersfield-Hook joont (ligemale kui 30 klm piirist ehk 40 klm Wessexi vägedest) täna õhtul jõuaksid. Meie peajõud kavatsevad homme suurte lootustega jätkata lahingut Derby juures (Northumbria vastu). Sõda saab kuulutatud Merciale homme kell 0700. Meie üks diviis (5. d.) saab teile abiks antud kell 1200 — 25. septembril (kavatsatud manöövrile lõpul) jonele Salisbury-Upavon. Mina loodan, et teie jõuate Mercia vägesid hoida ida pool seda piirjoont kuni abiväe

kohalejõudmise tunnini. Kasutage igat juhust lüüa vaenlase üksikuid eraldatud osi.

Poolte täpne lahingkoosseis.

Mercia (sinine pool):

- 3 jalgväe diviisi (1., 2. ja 4. d.) ja korpuse osadena:
- 1 ratsaväe brigaad (1. br.);
- 1 mehaniseeritud väljakahurväe brigaad (traktoritel veetavad väljakahurid);
- 1 keskmise kalibri kahurite brigaad (medium brigade: 6" haubitsad ja 60 naelalised);
- 1 tankide pataljon (3 kompaniid à 8 tanki=24);
- 1 õhukaitse brigaad (zenütpatareid);
- 3 armeeaga koostöötajat koondatud eskadrilli (army co-operation squadrons);
- 1 kaugeluure eskadrill (long-distance reconnaissance);
- 1 pommipildujate päevase bombardeerimise eskadrill (day bombing squadron);
- 1 lahingeskadrill (üheistmelised hävitajad—fighters).

Wessex (punane pool):

- 1 jalgväe diviisi (3. d.);
- 1 iseseisev territoriaal jalgväe brigaad (162. t. br.);
- 1 ratsaväe diviisi (2 brigaadi);
- 1 mehaniseeritud väljasuurtükiväe brigaad;
- 1 mehaniseeritud keskmise kalibri kahurite brigaad;
- 1 tankide pataljon (ainult 2 kompaniid à 8 tanki=16);
- 1 õhukaitse brigaad;
- 1 armee koondatud eskadrill;
- 1 päevase bombardeerimise eskadrill;
- 1 lahingeskadrill (hävitajad);
- 1 soomusautode kompanii.

Jõudude võrdlus.

Lahingkoosseise võrreldes näeme, et Mercia (sinine pool) on tugevam jalgväes (2:1), lenn väes (koondatud armee eskadrille 3:1), tankides (24:16=3:2) ja zenütpatareides.

Wessex omab ülekaalu ratsaväes 2:1 vastu; tema, meie mõistete järgi, raske kahurvägi (inglastel keskmise kalibri kahurid) on traktoritel ja kaugemaa luureks on tal veel terve kompanii soomusautosid. Tuleb alla kriipsutada, et mõlemil on pataljon kiirelt liikuvaid tanke ja brigaad traktoritel veetavaid väljakahureid.

Mis erilise tähtsuse omab, on see asjaolu, et Wessex'i jalgvägi (1½ diviisi) on varustatud mootorliikumise abinõudega, täiesti „mehaaniseeritud“ transpordiga, — võimaldab kiiret koondust strateegiliselt tähtsatele kohtadele enne vaenlase jõudude kohalejõudmist liikumise kiirusega 10:1. Kokkuvõttes loeti siiski Mercia ülekaal üldiselt umbes 3:2. Mehaniseeritud transpordi all tuleb mõista, et kõik väeosad, relvad, lahingvarustus ja toidumoon veeti autodel, niisama ka suurtükiväe hobused.

Poolte olukorra hinnang.

Arvesse võttes Mercia jõudude ülekaalu, seisab Wessexi ülesanne selles, et kõrvale hoida otsustavate kokkupõrgete eest ja tagasi tõrjuda Mercia osi, kuni abi põhja rindelt pärale jõuab. Manöövrile lõpupäev 25/IX on see aeg, mil abi kohale jõuab; seni tuleb nõnda tegutseda, et elav jõud hoitud ja vähem maaala kaotatud saaks. Teiseks on Wessexil veel võimalus koondatult ja rutuliselt oma kiirelt liikuvate vägedega lüüa isoleeritud Mercia ettenihutatud väeosa (4. diviisi) kuni veel teised Mercia osad (1. ja 2. diviis) kohale jõudnud pole. Mercia omalt poolt peab katsuma kasutada oma silmapilkselt ülekaalu tema vastu seisvate osaliste Wessexi jõudude üle, neid kuni uute abivägede kohalejõudmiseni, s. o. enne manöövri lõppu otsustavalt lüües, selleks teostades kiiret rännakliikumist

kahe diviisiga; edaspidise pealetungi otstarbel: koondata oma jõude piirile kiire löögi, läbimurde või haaramise saavutamiseks vaenlase vastu, kel kasutada kaitseks soodne maastik.

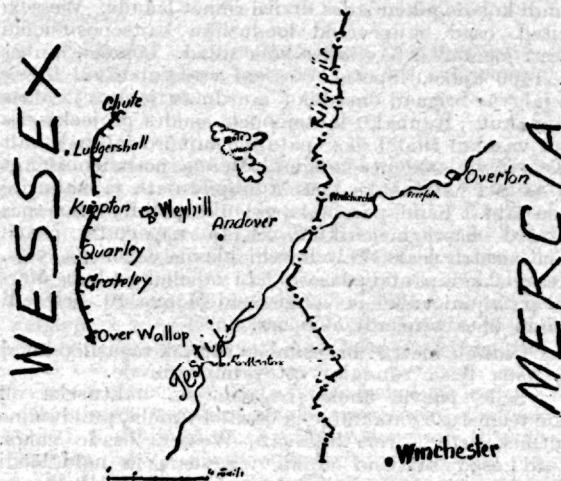
Manöövrile maastik

on läbistatud üksikutest jõgedest ja vesistest heinamaadest. Jõed moodustavad tõise takistuse eriti tankidele ja igat liiki mehaniseeritud veovahenditele liikumisel idast läände ja tagasi.

Erilise tähtsuse omab taganemisel Wessexile kaitsepositsioonina Testi jõe org oma vesiste luhaheinamaadega kui esimene parim tankide vastane positsioon. Manöövrile ala on umbes 85 klm pikk ja 46 klm lai, läbipõimitud tiheda teedevõrguga. Teed head, võimaldavad igat liiki raskete veovahendite liikumist. Maastik üldiselt künkline.

Manöövrile käik.

Manöövrile kirjeldusel oleme välja läinud vaatest vähem koormata lugejat poolte käikude kirjeldustega,

Skeem nr. 2

kuid rohkem anda pilte iseloomulikkudest positiivsetest õpistest ja vigadest üldtegevuses ning üksikute väeliikide taktikas.

Manöövrile algasid 22. septembril kell 0700 rasketel oludel: juba viiendat päeva sadas pidevalt tugevat vihma, mis kõik põllud muda lompideks muutis. Kallakuil teil jooksid mägestiku vihmavee jõed. Kõik see läbipääsematu muda lõi olukorra tegutsevatele vägedele, mis tahtmata sarnanes Flandria oludele suure ilmasõja ajal.

Esimene päev, 22. september.

Wessex, kasutades oma ilmselt kiirelt liikuvate jõudude ülekaalu, kavatses tungida peale Mercia ettenihutatud osadele Testi jõe ääres Whitchurchi ja Overtoni vahel, et tõrjuda neid taganema üle jõe lõuna poole.

See löök pidi antama ratsaväe diviisi, tankide, traktoritel veetavate väljakahurite brigaadi ja autodel liikuva jalgväe brigaadi poolt Mercia 4. diviisi osade peale, mis Testi jõe üleikäike valvasid. Samal ajal, kui tegevus algas k. 0700, olid abiks tuleva Mercia diviisi (2. d.) kolonnid umbes 30 klm Testi jõest kaugel.

Wessexi autodel liikuv 7. jalgväe brigaad asetati kontakti võtmise lähtebaasiks (lahingliikumise alguseks) Dole-Wood metsa, põhjapool Andoveri, nõndavõrd sisepoolt oma piiri, et tal tuli umbes 16 klm marssida, enne kui rünnaku lähtejoonele välja

jõudis. See viga sai selle päeva kohta saatuslikuks Wessexi armeele. Nõnda tuli siis, et jalgväe rünnak, mida oodeti ennellõunat, ei võinud ennem teostatud saada kui peale k. 1400.

Et saada alguses otsustavat menu ja tõrjuda Mercia osi (10. jalgväe brigaadi 4. diviisist) üle jõe, oleks pidanud rünnak ennem läbiviidud saama, sest samal ajal ligines Mercia parempoolne abiks tõttav diviis suure kiirusega. Mercia 2. diviis algas rännakliikumist k. 0700 hommikul. Liikudes kahes kolonnis, jõudsid mõlemi kolmni pead kell 1300 juba hädaohus oleva 10. brigaadi juurde, seega siis tehes 30 klm 6 tunni jooksul, s. o. 5 klm tunnisi. Arvesse võttes, et need on küll rahuaaja manöövri olud, kuid kus ta vaenlase lennuvägi tegutses pommitades liikumist, on see rännak siiski suurepäraline saavutus. Peale selle veel abiks tõttava 2. diviisi ülem, 4-dat diviisi ähvardavat olukorda öieti hinnates, mobiliseeris alguses kohe kõik tema käsutuses olevad autod ja saatis ühe terve rügemendi autodol (3. Coldstream Guards) ette abiks. See rügement jõudis juba enne k. 0900, s. o. enne kahte tundi kohale, pikendades diviisi rinnet läände. Wessexi teised osad okupeerisid loodusliku kaitsepositsiooni Testi jõe ääres, hävitades kõik sillad. Lõpuks, umbes k. 1400 ajaks, lõpetas Wessexi vasakul tiival liikuv 7. jalgväe brigaad oma pika murdmaa jooksu ja algas rünnakut. Rünnaku lähtejoonele asudes projekteeris end vasakul rindel üks pataljon niivõrd läbipaistvalt taevavõlvil, 900 mtr kaugusel Mercia positsioonist, et ta täiesti hävitatuks loeti kuulipildujate ja kahurite tule läbi. Kuid paremal pool üks pataljon kohanes niivõrd hästi maastikule, et ta nägemata paarisaja meetri peale Whitchurchi alevile läheneda võis. Keskel 2 kompaniid pääsesid läbi vahekohest kahe Mercia pataljoni vahel ja vangistasid Mercia 10. brigaadi staabi ühes brigaadi ülemaga.

Üldiselt loeti 7. br. esimene rünnak tagasilööduks; ta asus teise rünnaku ettevalmistamisele.

Selle päeva üheks negatiivseks nähtuseks oli side teenistuse lonkamine ja osaliselt täielik puudumine mitmekesiste kiirelt liikuvate Wessexi osade vahel. Need osad sattusid eraldi tegevusse ja neid löödi üksikult. Ainult Whitchurch juures osaliselt läks korda Wessexi 7. brigaadil korduvalt suurejoonelise suurtükivälise ettevalmistuse tõttu, kahurite brigaadi ja ratsaväe toetusel, osalist edu ülekaalus Mercia jõudude üle saavutada, kuid Mercia kontrataakide (2. div. ja 4. kaardi brigaad) kaudu halvenes seisukord ja Wessexi osad pidid lõpulikult Whitchurchist taganema.

Õo tulekul vahelduv lahinguline hõljus Whitchurchi ja Freefolk vahel. Wessexi liikuvate jõudude seisukord muutus tõsiseks.

Eriliste juhustena esimese päeva jooksul tuleks märkida soomus- ja õhujõudude retke vaenlase seljaltaha, mis kõige kasutoovamalt vaenlase

peastaapide hävitamises

avaldusid. Suure ilmasõja algul osutus veel ratsavägi sarnaste tegude kordasaatjana, näit. 5. prantsuse ratsa diviisi pealetung Saksa I armee (v. Kluck) staabile 1914 a. augusti kuul Marne lahingu ajal. Mercia lennukid atakeerisid Wessexi peastaabi sarnase eduga, et selle töö sai vahekohtunikkude poolt katkestatud mitmekesise tunniks. Kui palju see tõttakistus avaldus Wessexi plaanide ja selle kontrolli läbiviimises esimese päeva jooksul, näitas juba esimese päeva resultaat. Tähtsam on kalleitung vaenlase närvides tsentrumi (staabi), kui tema üksikute lihaste (väeosade) peale. Selles näites tõestub armee võrdluse härjaga, keda tappa tuleb mitte tagudes tema laiaulatuse keha elastiliselt vastupanevaid üksikuid muskleid, vaid leida tuleb sarnane eluline punkt tema närvisentrumis, peas, kus teda tappa võiks ühe nõelapistega.

Õhujõudude tegevus esimesel päeval.

Tuleb erilisel hinnata lendurite tööd sel päeval, sest meteoroloogilised tingimused olid hävitavad, madalad pilved sundisid lennukeid lendama mõne saja jala kõrgusel maapinnast. Juhus oli, kus üheksa Mercia lennukit atakeerisid eksikombel pealtvaatajate ja vahekohtunikkude gruppi, mille hulgas ka inglis feldmarshall lord Haig viibis.

Peamast puudutades puid omalallalügel, hoidusid nad ainult mõne tolli võrra telegraafi traatidest, jalgväe tulistamise hoos unustades isikliku julgeoleku.

Kõva vihm tegi luuretegevuse võimatuks, tuli madalalt lennata. Seetõttu oli rohkestes õnnetuid juhtumisi mõlemil poolel. 9 Mercia lennukit, nendest 5 lahinglennukit (hävitajat) ei tulnud tagasi ja neid loeti kadunuks. 5 Wessexi lennukit loeti hävitatuks Mercia jalgväe poolt.

Mercia lennukid atakeerisid ühte Wessexi pataljoni autodol ja sünnitasid 50% kaotusi. Teised Mercia lennukid bombeerisid Weyhilli aerodroomi, halvates osa Wessexi lennukite tegevust tervel enne lõunasel ajal. Üldiselt tegutses sel päeval mõlemil pool kokku üle 100 lennuki.

Odiham aerodroomile olid koondatud 2 Mercia eskadrilli. Öhtu videvikus 6 Wessexi pommipildujat ja 6 hävitajat atakeerisid umbes 20 Mercia lamavat lennukit aerodroomil. Paremat märki ei võinud olla kui tegevuseta lennukid väljal, ning seetõttu said kõik need 20 lennukit ja 100 isikut personaalist hävitatuks tunnistatud. Lahinglennukite tuli jalgväe vastu hinnati alati väga kõrgelt: 40—50% kaotusi jalgväes.

Soomusautode kaugeluure tegevus.

Rühm Wessexi soomusautosid atakeeris ühte kolmest Mercia armee lõuna diviisi kolmest liikumisest. Üks poolrühma (2 soomusautod) atakeeris Farnborough aerodroomi ja kadus. Teine poolrühm varitses kahe Mercia kolonniliikumisteede vahel-olevas metsas peidetult nende kolonnide tegevust, vangistas ühe side ratsaniku ühes Mercia 1. div. operatiiv käsuga ja saatis tagasi Wessexi rinde taha Mercia I. div. käsud ühes täieliku informatsiooniga 1. diviisi liikumisest. Siis, ära oodates pimedat tulekut, hävitas ta esitaks ühe Mercia brigaadi varustus-autode kolonni ja pärast teise brigaadi esimese järgu autode voori, ühes isiklike koosseisuga. Lõpuks tegi ta veel rohkesti hävitustööd ühel vaenlase aerodroomil ja tuli puutumata tagasi Wessexi rinde taha pärast 320 klm pikkust retkkaiku.

Neist tegudest selgub, kui suure tähtsuse omavad soomusautod nõندانimetatud partisaan sõja oludes ja kaugemaa luure töös.

Inglaste oma arvamine, et see oli võimalik ainult tegutsedes omal maal, kus oma rahva poolehoid garanteeritud on. Vaenlase maal oleks ammugi soomusautode seisukoht rahva poolt vaenulistele vägedele ära näidatud.

Esimese päeva kokkuvõte.

Selle peale vaatamata, et Wessexil oli esimesel päeval piiril ülekaal jõududes ja liikumise kiiruse kasutamises, ei mõistnud ta seda liikumise kiirust täie edu saavutamiseks ära kasutada. Mercia vastu-peatungit tõttu, muutus õhtuks Wessexi vägede seisukord tõsiseks.

Selle päeva tulemuste taktikalisteks õpisteks võiks lugeda:

- 1) tähelepanemiseväärne kiirus vägede liikumisel uute mehaneeritud transpordi meetodide kaudu — kuni 35 klm tunnisi.
- 2) lennuväe luure ja lahingu suurepäraline tegutsimine rasketes meteoroloogilistes tingimustes;
- 3) ühe diviisi rekordiline rännakliikumine (30 klm 6 tunni jooksul);
- 4) väeosade kindel tahe ja võitlushoog kõige raskematel ilmastiku tingimustel;

Inglise armee manöövrid.

Väljamaa esitajaid manöövrelil.

Vasakult paremale: Soome sõjaväe attaché Prantsus- ja Inglismaal colonel Totterman, Eesti sõjaväe esitaja manöövritel kindral P. Lill, Siiami prints Dongdhighayu, Poola sõjaväe esitaja major krahv Padocki ja Läti Sõjaväe esitaja colonel Hartmann.

5) staabi tegevuse halvamine tähendab katastroofi tervele armeele.

Manöövrite teine päev.

Teisel päeval esines tegevuskäik hoopis kahvatult, selle peale vaatamata, et vihm üle jäi. Mercia ähvardas tõsiselt Wessexi jõude ülekaalus pealetungiga, kuid viimase ülemjuhatajal läks korda osava taganemise tõttu väljapääseda ähvardavast seisukorras. *Taganemine algas häpetena juba õhtul. Viimaseks lahkus vara hommikul autodel veetav 7. jalgväe brigaad ja jõudis juba k. 0800 armee reservi. Mercia juhatus ei teadnud sellest taganemisest ja 23/IX k. 1300 algas üldpääletungi kahe diviisiga eeljoonel (4. diviis lõuna pool Whitchurchi, 2. div. põhja pool). See oli tugev löök õhku, sest sel ajal kui Mercia eelosad Testi jõge läbistasid, olid Wessexi järelväed Andoveri kohal. 5—8 km ulatusel oli nende vahel „no man's land“. Sillad Testi jõel olid hävitatud, seetõttu suur seisak jõest ülepääsemisel. Vahe vaenuliste vägede vahel suurenes kohati 16 km-ni. Kontakt oli täiesti kaotatud. Lennuväge oli mõlemil poolel vähem näha kui eelmisel päeval, osalt eelmise päeva suurte kaotuste tõttu, osalt sellepärast, et tänane tegevuse raioon oli palju laiaulatuslisem, maastik üksikute metsatukakestega kaetud, mis varjatud väeosade olemasolu ülesleidmist äärmiselt raskendasid. Mercia Odiham aerodroom sai uueste atakeeritud Wessexi lahinglennukite ja pommipludujate poolt, hävitades 3 lennukit ja 5 isikut personaalist. Päevase liikumise ajal said kõik kolonnid vaenlase lennukite poolt vaheldamisi atakeeritud, selle tõttu tugines päevane liikumine rohkem väljaspool teid üksikute metsatukakeste varjus. Teise rahulise manöövri päeva kaotused lennukites: 9 Mercia lennukit jäid kadunuks ja samapalju Wessexi lennukid hävitati.*

Viimase (3.) manöövri päeva tegevus.

Täna päeval oli vägedel palju manööverdamist ja vähe lahinguid. Mercia ülemjuhataja käsus oli ettenähtud kõigi kolme diviisile ainult Testi jõe joone valdamine, selle tõttu seisid diviisid tegevuseta kohal. Õhtuks sai Mercia ülemjuhataja uusi teadete kokkuvõtteid Wessexi seisukohtade üle. Oletades kaugele ette nihutatud Wessexi valv eosade otsekohesest läheduses peajõude, otsustas Mercia ülejuhataja alguses tagasihoidlikult peale tungida rindel ühe diviisiga, seda diviisi (4. d.) seisma jättes 5 km enne Andoveri armee

reservina. Haarata mõlemalt tiivalt: vasakult 1. diviisiga, paremalt 2. diviisiga. Tankide pataljon ja ratsaväe brigaad 1. diviisi juures vasakul tiival. Käsk sai välja antud 23. septembril kell 2115 ja terve öö kulus ära diviisidel kohale paigunemiseks. Hommikul, kui selle suurejoonelise pätklepurustamise tangide mõlemad tiivad valmis olid pätkli haaramiseks, selgus, et pätkel on väljaspool tangide ulatust. Vaenlast üldse seal ei olnud, kus teda olevat arvati, vaid kaugemal taga-pool. Seetõttu tuli uus käsk välja anda: 2. div. pidi nüüd vaenlase tõelikku positsiooni Chute kohal atakeerima, 4. d. läbi minnes Andoveri, atakeerima vaenlase vägede tsentrumi, 1. diviis paremal tiival atakeerima Quarley ja Grateley vahel. See koordineeritud pealetung pidi algama kell 1500 — 24. septembril. Seks ajaks olid end Wessexi väed tugevasti kindlaltanud kaitsepositsioonil, eriliselt tankide vastu. Mercia pealetungi käsud jõudsid väeosade kätte kella 1200 ja 1300 vahel ja järgnevad kolm tundi kulutati rutuliselt ülepea-kaela ettevalmistuseks pealetungile. Väeosad olid õiste marside tõttu äärmiselt väsimud, kuid ülemjuhataja üleskutse lõpuspurdiks, viimaseks pingutuseks enne vaenlase abivägede kohalejõudmist (arvatavat manöövri lõppu) piitsutas vägesid suurtele lõpu jõupingutustele.

Vasakul tiival Mercia 1. diviis, vaatamata suure väsimuse peale (60 tundi rännakut), ründas Quarley Hill kõrgustikku k. 1530 suure hooga ja valdas selle täielikult k. 1730, s. o. peale 2 tunnilist rännakut. Paremal tiival osaline edu, osaline seisak (2. diviis). Keskel progressseeris 4. diviis nõrgalt ja manöövri lõputunnil k. 1700 oli vaenlane veel täiesti omal kaitsepositsioonil.

Manöövrid lõppesid 24. septembril kell 1700, seega enne kavatsatud lõpuaega.

Märkeid lennukite tegevuse üle viimasel päeval.

Mercia lennukite toetas viimase päeva pealetungi operatsioonide jooksul jõudsasti oma vägesid.

23/24 öö jooksul 2 armee koondatud eskadrilli olid juurde-antud üksikult mõlemale haaravale diviisile (1. ja 2. d.). Need eskadrillid lendasid kogu öö jooksul, et varjata 1. ja 2. diviisi liikumist. 24. septembril enne k. 1100 läks korda nende eskadrillide lennukitel üles leida vaenlase ettevalmistatud peapositioni joone ja seda fotografeerida. Vaenlase tagaselja olevaid raudtee jaamu Salisbury, Westbury ja Devizes bombardeeriti ühe tunni jooksul 1130—1230. Lahing-

lennukite eskadrill tegutses mitmel pool, raskeid kaotusi vaenlase väeosadele ja vooridele tehes. Huvitav juhust: 2 rühma lahinglennukeid attakeeris ühte zeniit patareid ja ainult ühe lennuki kaotusega lõpetas zeniit patarei tegevuse. 1. diviisi rünnakut Quarley Hilli kõrgustiku valdamiseks toetati kahe eskadrilli poolt.

Mercia kaotused lennukites 24/IX:

- 5 — lennukit armees koondatud eskadrillist;
- 4 — lahinglennukit;
- 6 — pommipildujat.

Soomusvägede tegevus viimasel manöövri päeval.

Wessexi soomusautod atakeerisid jalgväe kolonne ja hävitasid ühe mehaniseeritud patarei.

Tankide lahingud vasakul tiival vahelduva eduga. Mercia arvuliselt ülekaalus tankidel läks korda ühe terve jalgväe brigaadi debušeerimise seisma panna (brig. 3. d.).

Üksikult läbipääsenud tankid löid segi 3. div. staabi. Soomusrongisid manöövritel üldse tegevuses ei olnud, sest et inglased neid kui moodsat sõjariista-liiki ei tunnusta.

Käesolevas artiklis on üldjoontes antud manöövrite käik, kuna üksikute küsimuste kohta, milledest meie võiks palju õpiseid ammutada, tulevikus „Sõduri“ veergudel sõna võtame, kui inglased juba ise sellekohased järeldused teinud.

Muljed Inglis ja Prantsus lennuasjandusest.

Inglismaal viibimise ajal sai meile (kol. ltn. Steinberg'ile ja minule) Briti õhuministeeriumi poolt väga lahke ja sõbralik vastuvõtmine osaks. Õhuministeeriumi välisriikide sideohvitser mjr. Boyle'i poolt korraldati meile kolme Briti lennuväe asutuse vaatamine. Saatjaks anti õhuministeeriumist kaasa Briti lennuväe kapten Hebbert. Tutvunemiskäikude kavasse oli üles võetud järgmiste asutuste vaatamine:

1. Tsentraal lennukool (praegu instruktorite kool) Upavou's (selles koolis õppisin 1917 a.).

2. Sisemaa piirkonna lennuväe tsentraal baas (depot).

3. Lennuväe eriteadlaste pääkool (Halton'is).

Enne kui üle minna üksikute koolide vaatlemisele, tuleb ära märkida inglaste suurt, peab isegi ütlemata, üllatavat tagasihoidlikkust oma sõjaliste asutuste näitamisel, kui ka praegu neil maksvate lennuväe organisatsiooni ja tegevuse põhimõtete valgustamisel.

Tsentraal lennukool (instruktorite kool) Upavou's.

See kool oli varemalt Briti õhujõudude suuremaks õpeasutuseks, kuid praegu piirdub sääl tegevus ainult valmis lendurite lennuoskuse täiendamisel ehk n.n. instruktorite ettevalmistamisel. Kooli tulevad valmis sv. lendurid ja saavad sääl erilise õpetuse selles, kuidas omi teadmisi ja oskust lendamises teistele edasi anda, see tähendab, õpetada. Inglismaal peab iga lendava üksuse juht instruktor olema, sest valitseb põhimõte, et rühmade, eskadrillide ja gruppide ülemad, kes tegelikult sarnaseid üksusi juhivad, mitte ainult paberi pääl juhid ei oleks, vaid tarbekorral oma üksuse, kui kogenud ja suure vilumusega lendurid, ka tegelikkude lennuväe ülesannete täitmisele, ehk õhulahingusse võiksid viia ja oma üksust lahingus juhtida. Selle algpõhimõtte maksmapanemisest on ka välja kujunenud sarnane kõrge lendava koosseisu kvaliteet, millele praegu kindlasti kusagilt teisest riigist väärilist vastast ei leidu.

Ma ei hakka pikemalt kirjeldama õpetamise metoode, mis maksvad lendurite väljaõpetamisel, sest need kui osaliselt ka meil maksvad, on üldiselt hästi tuntud.

Inglased on praegu kõik oma tähelepanu ja energia isikliku koosseisu väärtuse tõstmise pääle koondanud ja kasutavad selleks suures ulatuses sõja ajast järelejäänud lennukid (Avro, Snipe — uued lennukid, kuid vana tüüp), sest ka kõige uuema tüübilise tehnilise materjaliga ei saa hää lenduri väljakujunemist kiirendada. See võib ainult aegamööda vahetpidamata jätkatud treeningu tagajärjel ise välja kujuneda. Iga sammu pääl paistab, et inglased hääldamist üheks lennuväe tegevuse aluseks seavad.

Lennuvägi täidab omi ülesandeid õhus ja seepärast — kui lendamine hää on, siis on ka kõigi teiste ülesannete täitmine palju kergem.

Igalpool on esiplaanile toodud praktika. Kõik erialad, mis lennuväe sõjalise tegevusega seotud, võetakse läbi olukorras, millises sarnase eriala vajadus tegelikult esile võib tulla. Teooriat antakse igalpool ainult niipalju, kui seda praktika jaoks vaja läheb, sest tegeliku elu karmide olude juures on praktilised teadmised end siijamaani inimesele alati tugeva abilisena üles näidanud, kuna aga kuiv teooria pea alati nõrgana osutub ja saamatult kokku variseb.

Koolis paistis erilisel silma hool ja korralikkus lennukitega ümberkäimises. Angaarid on piinlikult puhtad, samuti neis olevad lennukid. Angaarides ei ole pääle lennukite midagi, kõik tagavaraosad on ladudesse koondatud. Koolis võtsime inglise kombe järele keskpäeva einet „lunch'i“ kooli ohvitseride kasiinos, mis oma ruumikuse ja sisseseadest pooltest vaevalt midagi soovida jätab. Kasiinos on makev kindel kord riietumise j. n. e. kohta, millest täpselt kinni peetakse. Üldse on inglise ohvitserkonna ametlikus ja mitteametlikus elus maksvad omad kindlad aastakümnete kestvusel mitte ainult sõjaväes, vaid juba lapseeas sissekasvatatud kombed ja traditsioonid, millele täitmine teatud seltskondlikku ümbrust, kui ka majanduslikku olukorda eeldab. Kus vastav ümbruskond ja majandusline olukord puuduvad, sääl ei saa ohvitserkonna käest ka kunagi samasuguseid kombeid ja välist ilmet nõuda.

Kool asub 15—20 miili raudteejaamast. See on üldine nähtus. Väeosade alalised laagrid asuvad kõik lähemast alevikust ehk linnast 10—30 klm. kaugusel. See nähtus on inglaste seletuste järele tingitud järgmistest põhjustest:

1. Suuremate maa-alade omandamine on riigile sarnastel kohtadel tuntuvalt odavam.

2. Meeskond kasvab paremini ühiseks kindlaks pereks kokku kui linnade demoraliseeriv mõju võimale järele eemaldakse. Ka annab töö üldiselt paremaid tagajärgi.

Sarnane laager kujutab enesest väikest alevikku, kus ohvitseride ja meeskonna elukohad vastavatesse kvartaalidesse on jaotatud.

Tähelepanemiseväärne on meeskonna eest hoolitsemine, kuid teenistuslisi vahelkordi ei ole selle juures mitte unustatud: vanematel ja noorematel all-ohvitseridel on oma kasiino eraldi kapralite ja lihtsõdurite kasiinost. Kasiinode sisseseaded on hää. Siin võib sõdur mugavalt oma vaba aega mööda saata. Ka sõdurite kasiinos on lugemistoad, kirjutamistoad, piljarditoad j. n. e. Igas laagris on muidugi oma spordiplatsid, tennisplatsid, jalgpalliplatsid j. n. e.

Vahekordade kohta peab ütleva, et ülemus väga nõudlik on, kuid selle päale vaatamata, on vahekord ülemuse ja meeskonna vahel sõbralik-hää. Distipliin on silmapaistvalt hää, kuid rohkem inimese selge arusaamisele rajatud kui karmusele. Sõdurite riitumine on väga korralik. Üldiselt olid kooli ülema abi mjr. Smart ja kõik ohvitserid väga lahked ja vastutulelikud, kuid silmaspidades kõvat keeldu teadete andmise suhtes, oldi küsimuste vastamisel võrdlemisi tagasihoidlik.

Sisemaa piirkonna lennuväe tsentraalbaas (depot).

See lennuväe baas kujutabenesest suuri töökodasid, kus kõigi sisemaa (Inglise Emamaa) lennuväe üksuste lennukitele ja mootoritele põhjalikku remonti tehakse. Baasi ülemaks on kolonel ja baas asub jällegi lähemast raudteejaamast kaunis kaugel. Ohvitseride ja meeskonna elutingimused on samasugused kui eelmises koolis. Baas ehk töökojad isenesest kujutavad oma tehnilise sisseseade pooltest õige suurt lennuasjanduse vabrikut, kust aastas sajad lennukid ja mootorid läbi käivad. Siin tehakse, nii ütelda, vanast materjalist uut, muidugi niipalju, kui see üldse võimalik on. Ja peab ütleva, et mis tehtud saab, saab hästi tehtud, nii kui üldse kõik inglase poolt tehtud töö. Selle suurema lennuasjanduse tsentrumi ülesandeks ei ole aga mitte ainult jooksvate remontide täitmine, mida vast eravabrikutes odavamalt toimetada saaks. Üheks pääsihiiks on tarviliku meeskonna väljakoolitamine ja vastava keskkoha loomine, mis ka siis, kui eravabrikud sõja korral streikima peaksid, kõiki lennuväe tarvidusi rahuldavalt täita suudaks. Silmaspidades praegust üldpoliitilist olukorda arvestatakse streikide võimalusega sõja korral. Üheks iseralduseks on Briti õhuasjanduses see, et sääl eraisikuid, samuti kui üldse sõjaväes, tööjõudnadena ei kasutata (väljaarvatud mõned üksikud koolid).

Lennuväe eriteadlaste pääkool.

Selles koolis valmistatakse ette kõiki eriteadlasi, mida lennuvägi oma mitmekülgse tegevuses vajab. Tähtsamad neist oleksid järgmised:

- Motoristid.
- Reguleerijad.
- Tislerid.
- Elektromehaanikerid ja raadiomehaanikerid.
- Tööriistade valmistajad.
- Vasesepad.
- Joonestajad.
- Autogeen keetjad
- j. n. e.

Vastuvõtmine kooli sünnib võistluseksamitega, mida korraldakse kaks korda aastas suuremates linnades, nii kui: London, Birmingham, Belfast j. n. e. Eksamitele lastakse noorimehi 15—16½ aasta vanuseni, kel hää üldharidus. Riitumine, korter ja ülevalpidamine on täielikult kooli poolt. Päale varustuse ja ülevalpidamise saavad õpilased palka 1 sh. 6 d. (135 Emk.) päevas kuni 18 aasta vanuseni. 18-st aastast päale saavad õpilased koolis viibimise ajal 3 shillingit (270 Emk.) päevas. Sisseastuja kohustab end 18-st eluaastast päale 12 aastat lennuväes teenima, mille kohta kohalikkude võimude poolt kinnitud vanemate ehk hooldajate nõusoleku esitab. Soovib õpilane esimese kolme kuu kestusel koolist lahkuda, siis sünnib see lahtiostmisega, nõutav summa on L 20 (36.000 Emk.). Hiljemalt esitatud lahkumispalve võib ainult õhuasjanduse nõukogu poolt jaatavalt otsustatud saada — lunastusraha summa on sarnasel korral L 100 (180.000 Emk.). Õppimine kestab koolis kolm aastat ja sünnib suurtes vabrikusarnastes töökodades, kus iga eriala jaoks eriruum ja eri instruktoreid. Erialade osakondade ülemateks on ohvitserid, kuha igas osakonnas päale selle hulk

instruktoreid (van. allohv.) töötavad. Siin õpivad mehed igat lennuki osa täpselt tundma. Õpetuse kestvusel ehitavad õpilased iseseisvalt mitu täitsa valmis lennukit ühes kõigi tarviliste osadega, kusjuures iga üksik osa erilist hindamist leiab. Üleminek kergemate osade valmistamiselt raskemate valmistamisele sünnib järk-järgult, vastavalt õpeperioodide jaotusele ja õpilaste edusammudele.

Kooli lõpetamine sünnib erialade järele, kusjuures iga lõpetaja vastavaks lennuväe eriteadlaseks saab, kas siis esimeses ehk teises liigis, — vastavalt lõpukatsetel ülesnäidatud tagajärgedele.

Jälgides allpool toodud lennuväe eriteadlaste ameti- ja palgaastmeid, näeme, et igal lõpetajal tema kauaaegse teenistuse kestvusel võrdlemisi pikk teenistusastete redel ees seisab.

Eriteadlaste nimetus.	Palk päevas.	Palk päevas peale 3-me a. teenistust.	Palk päevas peale 6-e a. teenistust.
Vanem eriteadlane veltveebel I järk	14 shillingit,	tõuseb iga aastaga	
V. eriteadlane veltv. II järk	13 sh.	1 sh. päevas kuni 18 shillingit.	
Rühma v. eriteadlane (v. allohv.) .	11 sh. 6 d.	12 sh.	12 sh. 6 d.
V. allohv. eriteadl.	9 sh. 6 d.	10 sh.	10 sh.
N. allohv. eriteadl.	7 sh. 9 d.	8 sh.	8 sh.
V. eriteadlane . . .	5 sh. 6 d.	5 sh. 10 d.	6 sh. 2 d.
Lnv. eriteadlane I. j.	4 sh. 6 d.	4 sh. 10 d.	
Lnv. eriteadlane II. j.	4 sh.		

Eesti rahasse ümberarvatuna oleks 1 sh. = 90 Emk., 1 d. = 8 Emk. Nende ameti- ja palgaastete alla käivad kõik lennuväe tähtsamad eriteadlased.

Osa parematest lõpetajatest võetakse iga aasta vastu lennuväe sõjakooli kadettidena (mitte üle kaheistkümneme aastas).

Päale erioptuse saavad kõik õpilased täielise sõjaväelise kasvatusena. Nii kui üldiselt Inglismaal, pühendatakse ka siin suurt tähelepanu spordile.

Kool asub jällegi lähemast linnast umbes 20 km. kaugusel ja kujutab enesest iseseisvat alevikutaolist laagrit. Õpilased on mahutatud suurtesse ruumikatesse tubadesse lahus lihtsõduritest, eriliselt välja valitud allohviteride otsekohe valve all. Õpilastel on oma ruumikas ja hästi sisse seatud kasiino, lugemis-, kirjutamis-, suitsetamistubadega, piljardiruumidega, raamatukoguga j. n. e. Iga sammu pääl paistab silma puhtus ja korralikkus. Meeste kehalise puhtuse eest on inglise kombe järele hästi hoolitsetud. Kooli juures lõpetati suure ujumise basseini ehitamine 25 mtr. x 20 päale — sügavus 7 jalga. Huvitavalt on sisse seatud köök, mis korraga rohkem kui 2000 inimese jaoks sööki valmistab. Õpetamine on koolis nii korraldatud, et õpilased gruppidena teoreetilist õpetust praktiliste näitevahendite abil kohapääl töökodades saavad. Kuiva teoreetilist õppust klassides on võrdlemisi vähe. Üldiselt valitseb näitlik õppetöö. Koolis on praegu 2000 õpilast; kooli ülemaks on kolonel Mitchel, abi — mjr. Breese, üksikute osakondade ülemad kaptenid ja leitnandid — kõik sõjaväe lendurid. Koolil on oma aerodroom ja paar-kümmend lennukit.

Inglaste iga-aastane lennupidu.

Suurt iga-aastast lennupidu (Royal Airforce Pageant) korraldakse Inglismaal järjekindlalt 1920 a.

päale, ja käesoleval aastal oli see juba 6 pidu. Pidu otstarve on lennುವäe tegevuse näitamine rahvale, kuid ühtlasi ka iga-aastase treeningu tulemuste väljendamine asjatundjate ees. See pidu on inglastele rahvuslikuks piduks, kust osa võtavad kuningas oma perekonnaga, valitsuse, parlamendi liikmed j. n. e. Hulk seltskondlikke organisatsioone, kaubanduslised asutused ja ajakirjandus loevad enese otsekoheseks kohuseks rahvuslise lennupuha organiseerimises võimaluse järele kaasa aidata. Eeltoid korraldakse alati suure hoolega, millest tingitud ka alaline eeskava eskujulik täitmine, nii et inglased uhkusega välisriikide diplomaatilisi ja sõjaväelisi esitajaid oma lennujõudude demonstatsioonile võivad kutsuda. Eeskava koosnes järgmistest üksikasjadest:

1. Maandumisvõistlus täpsuse päale.
2. Teadetē võtmise ja allaviskamise võistlus (lennukid võtavad maa päält kirjaliku teate kohtadelt, kus maandumine võimata, ja vastavad saadud teate päale vastuse allaviskamisega).
3. Väikeleenukute võidulend.
4. Uute lennukute tüüptide demonstatsioon.
5. Rühma rivis lendamine ja ümberrivistused õhus (ümberrivistamine sündis maa päält raadioga edasiantud käskude kohaselt).
6. Õhuvõitlus (üks kolmeistmeline kahe mootoriga lennuk pidas lahingut kahe üheistmelisega).
7. Grupi rivis lendamine ja ümberrivistused õhus (võtavad osa neli eskadrilli à 9 lennukit, kokku 36. Mitmesugused ümberrivistused maa päält raadio teel edasiantud käskude kohaselt).
8. Madal kallaletung pommidega ja kuulipildujate tulega (demonstreeritakse, kuidas tanki, kuulipilduja pesa ehk mõnda teist maapäälset objekti üheistmeliste lahinglennukite abil hävitada võib).
9. Mitmesuguste õhuvõitluse päaletungi metoodide demonstatsioon (võtavad osa üks kaheistmeline ja kaks üheistmelist lennukit).
10. Sõjalaeva hävitamine lennukite abil. Olukorra sisu: vigastada saanud vaenlase ristleja on varju leidnud troopika jõe suus, kus teda lopsakas taimestik merilaevastiku eest varjab. Üksik luurele väljasaadetud merilennuk leiab ristleja astkoha üles ja teatab sellest raadioga oma laevastikule, kust esialgselt viis üheistmelist lahinglennukit ilmuvad ja tulistamise kuulipildujatest parandustööde jätkamise katkestavad, sundides meeskonda varju otsima. Varsti ilmuvad ka kohale kutsutud pommitamislennukid ja hävitavad vaenlase laeva lõpulikult).

Läheks pikale tervet eeskava üksikasjaliselt kirjeldada ja seepärast piirdun üldmulje toomisega. Maapäälne organisatsioon oli eskujulik, sest kõik üksikasjad täideti täpselt eeskavas nimetatud kellaaegadel, vaatamata selle päale, et pidul 120 lennukit võrdlemisi väiksel aerodroomil tegutsesid. Mis eeskava punktide läbiviimisesse puutub, siis oli see näitlikuks tõenduseks, et inglased mitte ilmaaegu oma lendavat isiklikku koosseisu paremaks terves ilmas loevad. Eriliselt paistis silma täielikkus rivis lendamises. Viiest kuni üheksa lennukini koosnevad üksused startisid, lendasid ja maandusid korralikus koonduvat rivis kui üks lennuk. Rivis lendamine ja mitmesugused ümberrivistused õhus maa päält edasiantud käskude kohaselt viidi läbi sarnase täpsusega ja korralikkusega, mida ainult väga hästi väljaõpetatud eri jalgväe osad näidata suudavad. Alla tuleb kriipsutada, et isegi hiigla suured kahe- ja nelja-mootoriga pommitamislennukid korrapärase rivis startisid ja maandusid, mis eriliselt suure ja hoolsa treeningu tundemärgiks on. Üldiselt jääb mulje, et inglaste juures lendamine oma puht romantilise külje kaotanud on, ja kuigi lennುವäe teenistust eriliselt raskeks ja hädaohtlikuks tunnustatakse, nõutakse siiski lennುವäe, kui lõpulikult väljakujunenud eri väeliigi käest, täielikku korda,

mitte ainult maa pääl, vaid veel suuremas ulatuses õhus, kus lennujõudude tegevus tulevikus kord Briti suurriigi saatuse otsustab.

Briti lennutehaste seisukord.

Lennutehased ei saa Inglismaal oma hää majanduslise seisukorraga hoobelda. Tellimisi on õige kasinalt, mis pääasjalikult liig kõrgetest hindadest oleneb. Ei ole ju saladus, et Briti tööstuse seisukord viimasel ajal tuntavalt halvenenud on, eriti just tööliste küsimuste teravuse tõttu. Inglise tööliste tööpäev on lühikene, tasu, võrreldes teiste maadega, kõrge, — tagajärjena näeme küll inglise kaupa endises häädukses, kuid niivõrd kalli hinna eest, mis ostjaid teisi turge otsima sunnib.

Lennukite tüüptide arenemise mõttes on Briti lennutööstus prantslastest kindlasti maha jäänud. See mahajäämine algas päale ilmasõja lõpetamist ja tuli sellest, et inglased päale sõda oma lennutööstuse suhtes suure vea tegid, mida nüüd ise avalikult tunnustavad. Sõja lõpuks väljakujunenud äärmiselt suur lennುವägi kaotati peaaegu korraga ära, järele jäi hoopis väike arv lennುವäe üksusi. Sõja aastatel suureks ja lopsakaks paisunud lennutööstus lasti peaaegu välja surra. Alles 1922 aastal saadi tehtud veast aru ja sama aasta lõpul hakkab päale uus Briti lennುವäe suurendamise ja arendamise ajajärk, mis kuni tänapäevani edasi kestab. Kuid tööstust ei ole nii kerge jalule seada ja siia maani ei ole inglased oma lennutööstuse suuruse ja lennukite tüüptide mitmekesisuse mõttes prantslastele veel mitte järele jõudnud.

Prantsuse lennutehaste seisukord.

Prantsuse lennuasjanduse tööstus on suuresti arenenud ja see arenemine kestab iga päevaga edasi. Väsimata on prantslased oma lennutööstust suurendanud ja riikliselt laialdaselt toetanud. Tagajärjena näeme praegu Prantsusmaad kui võistluseta konkurenti maailma lennuasjanduse turgul. Pea kõik Euroopa riigid, kellel oma lennutööstust ei ole, ehk kellel see nõrk, baseeruvad Prantsusmaal lennutööstuse päale. Ja see on täiesti arusaadav, sest kõige uuemaid lennukite tüüpe paremate andmetega kiiruse ja kõrguse võtmise suhtes võib leida Prantsusmaalt tuntavalt madalamate hindadega kui Inglismaalt, kus uuemaid tüüpe üldse vähe ja päalegi õhuministeriumi poolt salajasteks tunnustatud — seega kättesaamatud.

Läheks pikale üksikuid tehaseid kirjeldama hakata, seepärast nimetan ainult, et Prantsuse lennutööstust riikliselt tugevasti toetakse. Seega on seletatav ka see, et Prantsuse lennುವäe on samapalju lennukite tüüpe, kui palju Prantsusmaal lennukite tehaseid. Igalt ühelt tellib riik suuremal ehk vähemal arvul, püüdes arendada ja elustada tehaseid uute, paremate tüüptide konstrueerimisele. Tähtsat osa etendab ka välispropaganda. Prantsuse lennukoolides võib kohata kõiksugu riikide lennುವäelasi, kes tasuta ehk väiksema tasu eest end sääl täiendavad. Kõik see loob teatud mulje ja olukorra. Igaüks teab, mida Prantsusmaalt saada, ja mida see väärt on, tagajärg — tellimised vabrikutele ja tööstuse arenemine.

Praegune Briti ja Prantsusmaa lennuasjanduse poliitika.

Nähes, et tööstuse mõttes viga nii kerge parandada ei ole, seadsid inglased vastukaaluks prantslaste suurele arvule oma lendava koosseisu väljaõpetamise tasapinna. Nii näeme praegu kahes maailma suurriigis kahesugust lennuasjanduse poliitikat. Esimene, prantslaste poliitika, on arvu ülevõimu poliitika, kus isiklike koosseisu väärtuslikkus teisele plaanile on nihkunud. Teine, inglaste poliitika, — väärtuslikkuse poliitika, kus isikliku koosseisu väljaõpetamine jär-

sult esimesele kohale on säetud, jättes arvu teisele plaanile. Mis nüüd meie lennuasjanduse poliitikasse puutub, siis ei saa juttugi olla võimalikust arvulisest võistlusest arvatava vaenlasega. Jääb üle lendava koosseisu väljaõpetamisele ja tublidusele tugeneda, mis minu arvates ka sisuliselt õigem on.

Meil esile kerkivad küsimused.

Kui nüüd lühidalt võrrelda üht kui teist neist suurriikidest eeskujude võtmise ja seljataguse loomise mõtte, siis oleks raske otsustavalt ühele poole kalduda. Ekslik oleks ühtegi neist riikidest pimedast pääst organisatsiooni ehk mõnes teises asjas eeskujuks võtta. Ühtlasi peab ka ütleva, et praeguste kõikuvate poliitiliste olukordade juures ei ole olemas mingisugust kindlat garantii, et teatud suurriigi poliitiline simpatii saab kehtvalt ühe ehk teise väikeriigi poole kalduma. Valitsused vahetuvad nii Inglis- kui ka Prantsusmaal, valitsuste poliitika oleneb partei programmist ja vastavalt valitsuse meelsusele kujunevad siis ka tema vaated väikeriikide suhtes.

Kõiki seda arvele võttes on meie lennuväele õigeks poliitikaks võtta ühelgi teisel seda, mida meie saält kasulikult saada võime. Ekslik oleks küsitava sõjalise toetuse eest meile tarviliku materjali eest juba nüüd kahekordse hinna maksmist alustada, seega enda, juba kallalt piiratud, tehnilise varustuse arvu veelgi kärpides. Prantsusmaal on lennutootlus paremini arenenud, hulk uuemaid lennukite tüüpe, hinnad, võrreldes Inglismaaga, madalamad, tähendab — muretsema oma lennuväele lennukid Prantsusmaalt.

Inglismaal on lendav koosseis üldiselt kaks korda parem kui prantslastel, väljaõpetamist toimetatakse kahekordse hoolega, tähendab — katsume oma lennuväe ohvitseride Inglismaale õppima saata, sest meie lennuväe isiklike koosseisu väljaõpetamise tasapind, samuti kui iga teise väeligi oma Eestis, on sõja korral praeguse arvatava vaenlasega riikiline elukisimus.

Lendurite ja vaatelejate küsimus.

Huvitava nähtusena esineb Briti lennuväes lendurite ja vaatelejate väljaõpetamise küsimus lahendamise. Kohe päale sõda lõpetati Briti lennuväes vaatelejate, kui iseseisva lennuväe koosseisu liigi, õpetamine. Asuti põhimõttele, et iga lendur ka täieliku vaateja ettevalmistuse peab saama. Tagajärjena näeme, et iga lendur Inglise lennuväes praegu nii lendur-juhina kui ka vaatejana tegutseda võib. Kohtade jaotus lennukil ülesandete täitmisele sünnib ülemuse määramise järele ja ühelgi lenduril ei ole õigust vaateja ülesannete täitmisest ära ütelda.

Sarnane küsimuse lahendamine tugeneb arusaamisele, et:

1. lendurite väljaõpetamine (mitte lendama õpetamine), vaid Briti mõiste järele hää lenduri väljakujunemine), nõuab mitu korda pikemat aega, kui tegu võimsa vaateja õpetamine,

2. rahua ajal on palju kasulikumat pidada suuremat arvu häid lendureid, sest selle tagajärjel suudab rahuaegne koosseis sõja puhul arvuliselt palju tugevama jõu anda. Terve rahuaegne lennuväe koosseis võib juhtidena tegutseda, kuna vaatelejate väljaõpetamist paari kuuga läbi viia saab (isiklike koosseisu ökonoomsuse mõiste rahua ajal).

Prantslased on kuni viimase ajani lendur-juhte ja vaatelejaid kui kaht eri liiki õpetanud. Praegu hakkab aga ka sääl inglaste vaade läbi lööma. Ohvitser-juhte õpetatakse vaatelejateks ja vaatelejaid õpetatakse lennukit juhtima.

Inglaste lennuväe koosseisu teiseks iseäralduseks on see, et sõdureid lendureid peaaegu üldse ei õpetata, mis muidugi osalt varemalt toodud põhimõttest oleneb.

Nii kui olukord näitab, on inglaste põhimõtted neile siiaaani väga häid tagajärgi annud. Kuigi nende lennuvägi arvuliselt prantslaste omast maha jääb, võivad inglased siiski õigusega tõendada, et nende praegune lendav koosseis vähemalt kaks korda parem on kui prantslaste oma.

Meie nõuete juures peatades, on selge, et meie sõjaline jõud ainult isikliku koosseisu väärtusele võib tugeneda, sest jõudude arvuline tasakaalustamine arvatava vaenlasega ei saa küsimuse alla tulla. Seda arvesse võttes peaksime oma õppetegevuse lennuväes sarnaselt suunima, et tagajärjed sõja korral maksimaalset kasu suudaksid anda, — see tähendab, tuleks kaalumisele võtta inglaste juures maksvate põhimõtete hindamine ja omaksvõtmine meie olukorras. Meie lennuvägi on praegu välja jõudnud kriitilise ajajärguni.

Meie lendav koosseis on suurenenud sarnase ulatuseni, kus Eesti lennuvägi sõja korral tõesti teatud jõudu kujutada võiks. Siiaaani ei olnud meil lennuväge, olid vast üksikud lendurid, kelle tegevust sõjalise koostöötamise mõttes juba iga üksiku ameti tõttu rügemendis sugugi kooskõlastatud ei olnud. Peab ütleva, et vana kui ka uue isiklike koosseisu väljaõpetamise tasapind mitte halb ei ole. Kui meie nüüd kõige lähema aja kestvusel sellele koosseisule vastavat tehnilist varustust muretsema ei suuda, siis algab paratamata tagasimine, ja meie lendava koosseisu väärtus saab kiirelt langema, sest praegu ei ole meil lennukite mõttes peaaegu mitte midagi. Ka need paar uut lennukit, mis 1923 aastal osteti, on viimase laiaulatuslise õppetegevuse tagajärjel vanaks muutunud.

Teravalt kerkib esile küsimus, kas peab meie lennuvägi edasi elama ja arenema, ehk jälle raske riiklike majanduslike seisukorra tõttu likvideeruma. Sarnaselt kiratsev lennuvägi, kui praegune, on sõjaliselt väärtusetu jõud ja riigile kasuta raske koorem.

V. P.

Sidest, luurest, käsuandmisest ja väeliikide koostöötamisest Ottepää manöövritel.

Möödunud manöövritel oli võimalus kontroleerida meie kaitseväge rahuaegset väljaõpet tegutsemisel sõjaaegsetele sarnastel oludes. 5 aastase töötulemused käisid esmakordselt läbi kontrollaparaadi, mis registreerima pidi saavutusi kaitseväge organiseerimise ja väljaõppe alal. Sarnasena igasuguste statistiliste andmete läbitöötamise keerulistest kontrollaparaatides, nõuab ka manöövrite tagajärgede lõpulik kokkuvõtte kauemat aega, et läbikäia mitmest instantsist. Sellega veel varajane teha üksikasjalikke järeldusi

loetleda puudusi ja hüvesid. Toome vaid üksikuid üldmärke.

Eriti valusana tundus side puudus, tema korrapäratu töötamine, mille tõttu juhid sageli ei suutnud fikseerida oma väeosade asukohti. Neil puudus ettekujutus tõelisest olukorrast, või nad said selle liig hilja — kui sündmuste käik arenedes oli omandanud teise kuju.

Puuduste peale side alal juhtisid tähelepanu niihästi manöövrite üldjuhataja, kui ka mõlemate poolte juhid.

Loomulikult leiab see küsimus manöövrite kokkuvõttes üksikasjaliku selgituse, kuid olgu nimetatud mõned asjaolud, milledega arvestades diviisi staabid oleksid märksa kergendanud ja kiirendanud teadete saamist väeosadelt, ning mis ühtlasi võimaluse oleks annud õigeaegselt informeerida keskjuhatust tõelise olukorraga.

Katkematu side hoidmiseks manöövrite üldjuhatuses (sõja korral muu kõrgem instants), kõigi

dusega ka sidevahendite kokkuvõid, sest selle asemel et igal üksikul väeosal teateid saata esijoonelt seljatagusesse staapi, sünnib see piki rinnet vähemal kaugustel ja sealt korraga seljatagusesse.

Hea on kui väeosad püsivad kauemat aega paigal, ning kui olemas korralik telefoni võrk, kuid milliste raskustega on seotud teadete edasisaatmine liikumisel, eriti eelasuvatel luureüksustel, kui arvesse võtta meie sidevahendite vähesust ja laia rinnet. Sarnastel juhtudel leiab diviisi luure ohvitser endale ettenihutatud teadete kogumise keskkohas tänuväärt töö.

Otepää manöövrite päevilt.

Tegevuse ettevalmistus koha pääl.

Kindral Tõrvand manöövrite staabi ülem kolonel Jonsoni, päävahekohtuniku kolonel Rink'i ja osa staabiga 16. IX. 1925 Pritsu jaamas.

omale alluvate ja ühiselt tegutsevate väeosadega ning asutustega oleks pidanud diviisi staap (operatiiv!) igakord oma asukoha muutmise teadustama, ära tähendades täpselt, kui kaua töötab side endises, ja mis ajast peale uues asukohas. Peale selle on tarvilik asukoha vahetamisel maha jätta endisesse side keskkoha ohvitser, kes täielikult informeeritud sündmuste üldkäigust ja kelle ülesandeks kõik vahepeal saabunud teated viibimata edasianda vastavatele üksustele ja juhatusele.

Kuivõrd väeosad diviisi operatiiv staabi asukoha muutmise informeeritud olid, seda ei tea, kuid keskjuhatusel oli sageli tema asukoht teadmata. Diviisi keskjaamas leidis vaid telefonist, kes teadis ainult, et staap kusagil ees olla, kuid seal „ees“ sidet ei olnud. Loomulikult võis juhuseid olla, kus väljasõit tingimata tarvilik oli, ilma et võimalus oleks olnud otsekohe sidet luua, kuid ei oleks tohtinud oma endist asukohta jätta ainult telefonisti hooldeks.

Teiseks hiliseks teadete saamise põhjuseks diviisidel oma väeosadelt oli asjaolu, et ei olnud korraldatud side teljel ja rügementide asukohtade joonel teadete kogumise keskkohad. Sarnane ettenihutatud teadetekogumise- ja edasiandmise keskkohas (centre de renseignements avancé) võimaldab palju kiirema väeosadelt saadud teadete edasiandmise diviisile ja vastupidi. Peale kiiruse saavutatakse sarnase korral-

Igatahes on sarnane korraldus läbi viidud kõigis suurriikide sõjavägedes ja ka meie peaksite seda vääriliselt hindama.

* * *

Tuleb konstanteerida diviisi staapide otstarbe- ja ajakohast luure organiseerimist diviisi rinde ees meil kasutada olevate väheste luure organitega. Olid moodustatud võrdlemisi tugevad segasalgalad kiire liikuvusega ja tule jõuga: ratsaväe otsekoheks toetuseks veoautodele asetatud jalgvägi ühes soomusautodega ja kahurväega. Sarnasel otstarbekohasel luure organiseerimisel olid ka viljakad tulemused.

Oli loodud kontakt. Rindelt kaob ratsaluure. Luuretegevus muutub raskemaks ja lasub peaaesjalikult jalgväe õlgadel. Ei või ütelda, et jalgväe luure korraldamine väeosades ja üksustes oleks läinud libedasti. Seal ei suudetud veel arusaada õige ja kavakindla luure organiseerimise tähtsusest ja arvestada sellega ühenduses olevate tagajärgedega. Puudulikult esindatud ülesandele järgneb ka paratamatult puudulik täitmine. Samuti: palju nõuda ei tähenda veel kõik saada. Seda tuleks alati luure korraldajatel silmas pidada ja alati täpselt ära määrata luure eesmärk, teated, mida tahetakse saada, luure riba või suun, kuhu teatud ajaks välja jõuda ja samuti, mis ajani luurel tegutseda (tema asundamine).

Loomulikult tuli sarnasel pataljoni ülemal käsi-kaudu, pimedas tegutseda, kes välja saatis 5—6 km. rindl 2 jagu jalgväge ülesandega: luurata pataljoni ees (!). Enam täpsust, selgust ülesannete seadmisel, vastasel korral osutub kõik ainult „numbri täitmiseks“ ja asjata jõukulutuseks.

* * *

Saadud ülesandest ja olukorrast tekib juhi otsus. Selle otsuse muudab juht teoks käsu kaudu, mis peab väljendama juhi tahte ja ülesanded alluvatele juhtidele. See juhi tahe siseneb alluvatesse ainult siis, kui juhil enesel usk on tehtud otsusse ja temast kinni peab ka kriitilistel momentidel.

Ergo: ärgu kordugu juhused, kus juht mõne tunni jooksul mitu üksteisele vastukäivat otsust teeb. Kord tehtud otsust ei tohi muuta kaaluvate põhjusteta, vastasel korral kaotab juht väeosade usalduse ja lugupidamise.

Ekstlikult toimiti ka neis rügementides, kus diviisi käsk muutmatul kujul edasi saadeti üksustele. Iga käsklusaste annab oma erikäsu tuues kõrgema juhi käsust ainult kõige tarvilikuma. Sõandand celdada, et korraliku ja õigeaegse kirjalku käsu andmiseks rügementidel aega leidus.

* * *

Kõikide ühisest lahingtegevusest osavõtva väeliikide ülim püüe on ühine eesmärk, mida saavutatakse vastastikku abistamisega ja koostöötamisega.

Sarnase kõigi väeliikide eduka koostöötamise aluseks on ühine taktikaline väljaõpe, ühine doktriin ja selle teostamine, elluviimine ei piirdu kaugeltki mitte vaid teoreetiliste loengutega ja määrustikkudega. Siin on hädatarvilik lähim kokkupuutumine üksikute väeliikide vahel, nende ühine tehniline väljaõpe, ühine igapäevane tegutsemine; kus nad külge vastu elades teineteist tundma õpiksid. Üksikute väeliikide juhtiva koosseisu alaline kokkupuutumine, lähim

lähikäimine ühes mõtete ja vaadete avaldamisega oleks sammuks moraalse side alal.

Vähe on kasu jalgväel tankide toetusest lahingus ja vastupidi, kui nad alles seal esimest korda ühiselt tegutsevad, olgugi et mõlemad saanud hea tehnilise väljaõppe, et neil olemas teoreetilised teadmised vastastikkudest omadustest. Sarnase puuduliku lahingside tulemuseks võib olla ainult osaline edu.

Ilma mõjuva ja paenduva kahurtule toetuseta jääb lahingus rügement, kes esmakordselt ühiselt tegutseb, temale otsekoheks toetuseks juurde antud kahurväe grupiga — puudub vaimline kontakt, ühine keel rügemendi ülema ja kahurväe grupi ülema vahel.

Pilku tagasi heites äsja mõõdnud manöövritele seame üles küsimuse: oli meil täiuseni viidud koostöötamine üksikute väeliikide vahel?

Peab otsekohele tunnistama, et sellel alal veel mõndagi soovida ja mitmedki puudused kõrvaldada tuleks.

Kuid selle juures ei tohiks unustada aga seda, et kõikide väeliikide ühise tegevuse kooskõlastamine nõuab, nagu ülaltähendatud, ühist taktikalist väljaõpet, mille teostamine seotud, eriti aga meie oludes, teatud raskustega. Meil puuduvad selleks tarvilised õpeväljad, üldlaagri kohad, kuhu võiksime koondada ühiseks väljaõppeks ja tegutsemiseks kõik väeliigid. Mõõda saates ühiselt suvise laagrielu, õppides ja elades külge vastu tugevneks ja kasvaks tehniline- ja vaimline side väeosade ja juhtide vahel kõigist väeliikidest.

Kaitseväe juhtidest mitte olenevail põhjustel on tulnud senini läbi ajada ja korraldada suvist väljaõpet jalgväele, kahurväele ja osalt ka tehniliste vägede eraldi laagrites, õpeplatsidel.

Kõigi väeliikide ühine tegutsemine on võimalik olnud senini ainult manöövril, kuid nende kestvus on liig lühikene selleks, et saavutada koostöötamise alal soovitavaid tagajärgi.

H. G.

Väljamaa ohvitseride vastuvõtt Prantsuse 152. jalgväe rügem., Colmaris.

152. jalgväe rügemendi ülem ja ohvitserkond korraldas 24. septembril ametliku vastuvõtmise rügemendi tulnud ohvitseridele. Vastuvõtmisele kuulusid Kreeka sõjaväe major P., Eesti sõjaväe major J. ja 152. rügemendi colonial vägedest ületoodud leit. S. Vastuvõtmist korraldati sellekohases ruumikas „aktusaalis“ (salle d'honneur). Ruumikas saal, natuke vähem, kui meie keskkõrgu kasiino oma — on kodune ja mugav. Parkettpõrandal vaibad, seintel õlimaalid, suurtes kuldsetes raamides rüg. ohvitseride nimed, kes ilmasõjas langesid. Seinte ääres, lahing-trofeedel kompaniide lipud (tanion). Mängib keelpillide orkester. Keset saali kaks suurt kaetud lauda, mille keskele rüg. ülem istet võtab, asetades võerad ühe paremale ja teise vasakule. Umbes 70-line ohvitserkonna pere tunneb enda nagu alati vabana ja kodusena. Kostab elav jutukõmin, täis nalja ja zestikulatsioonid nagu see omane prantsuse temperamendile.

Natuke aega hiljem helistab colonel kella, mis tema ees laual. Terve ohvitserkond tõuseb püsti ja colonel J o r d a u (rüg. ül.) pöörates Eesti sõjaväe major J. poole, peab kõne, mis Eestikeelses tõlkes järgmine:

„152. rüg. ohvitserkonna ja enda nimel tervitan Teid, kui Eesti Vabariigi sõjaväe ohvitseri meie keskel. Teie tulite kaugel põhjast omast väikesest vabariigist, kus loodus ega ka minevik Teie rahvast pole hellitanud.

Vaatamata kõigist raskustest on väike Eesti end kahe suure rahva keskel püsti ajanud. Terve Prantsusemaa jälgis suurima huviga Teie vabaduse võitlust. Teie vabastate end enamlaste survest, kelle valitsus Teile niisama raske oleks olnud, kui tsaari ülivõim. Teie löite tagasi boschide banded, kes tahtsid teostada Balti parunite hegemooniast Teie kodus. — Eesti Kindralstaap saatis Teid siia õppima. Sõjaväe õppus on esimeses järjekorras vaatlemine ja võrdlemine. Meie kasarmud ja koolid on Teile alati lahti. Õppige, vaadeldge, võrrelge! Prantsusemaa annab oma sõpradele paremat, mis tal on ja 152. rüg. ohvitserid ja mina tuleme Teile vastu igas asjus, mis Teid huvitab võiks“, — ja, colonel pöörates end Kreeka major P. poole, — lausub: „Teie tulite päikesepaistelisest Helleust (Kreekast), vana antiik-kultuuri kodust ... Colonel loob kujukaid võrdlusi Kreeka ja Eesti vabariikide vahel, kelle rahvaid valdanud ühine tendents: olla vabad!

Kolmandama vastuvõtmisele kuuluva ohvitseri lnt. L. sõjalisi teeneid hinnatakse ja teatakse, et ohvitserkond teda heameelega omaks liikmeks vastu võtab.

Juuaakse Eesti ja Kreeka sõjaväe terviseks. Eesti ja Kreeka ohvitserid tänavad kordamööda rüg. ül. ja ohvitserkonda.

Võerastele annetakse 152. rüg. ajalugu.

Ülev meeleolu on üldine.

Ei suuda küllaldaselt rõhutada seda moraalseid tugevust Prantsuse sõjaväes, mis teda tõesti võitjaks sõjaväeks teinud. On võimata kirjeldada tuhandeid üksikasju, mis teenistuses ja väljaspool seda taotlevad üht asjaolu: meie oleme üks pere ja meie olemasolul on üks siht.

Olen päev-päevalt jälginud rügemendi taktikalisi harjutusi väljal, laskeplatsil, kasarmus ja õpe-saalis — ei ole esinenud ialgi juhust, et sõjaväe vanem või noorem juht oleks kaotanud tasakaalu, kõrgiks ehk sõimaks ehk laseks mõnitavalt paista oma üle-olekut. Mitte midagi sarnast. See suur sõjaväe mehanism käib siin tasa, kärata ja mürata nagu hea masin, kus igal osal oma kindel funktsioon-omaette ja kogu koostegevuse kasuks.

Teenistuse takt, vilumus ja tradit-sioonid, need on siin alustood, mis teevad sõjaväe tugevaks ja võerale meeldivaks.

Ei ole asjata Prantsuse vabariigi vapis vanad revolutsioonigaegsed loosungid *liberté, égalité* ja *fraternité*.

Liberté — ma tõlgitseks seda sõjaväe mõistes ja mõttes — avameelsus, — otsekohevalt väljendada oma arvamist, käigu ta risti vastu üleumusele.

Siin mõtleb igaüks oma peaga. Siin ei teenita ülemust ega püüta talle meele järele olla. Ülemus ei ole siin sugugi teenistuse tsentrumiks ega ebajumalaks. Ülemuse mõiste on siin hoopis teisel alusel. Prantsuse sõdur ja marchal teenivad üht suurust, s. o. Prantsuse Vabariiki.

Need on mõtted ja muljed, mis algusel on meeldivalt üllatanud viibides Prantsuse sõjaväes.

A. J.

Poola Sõjaliste Teaduste Instituuditegevuse ülevaade 1918 kuni 1924 a. kohta*).

Instituudi üldine eesmärk.

Nagu muud Euroopa riigid, suured ja väikesed, on ka Poola pärast sõda endale ülesandeks teinud tõsta võimalikult rohkem enda ohvitseride ja sõdurite intellektuaalset ja moraalselt tasapinda ning luua tihe side rahva ja sõjaväe vahel. See ülesanne sai osaks, alates 1917 aastast, Poliitiliste Teaduste Instituudile. See kohustus oli väga raske, sest 1831 aastast saadik ei olnud Poolal oma väge ega ka sõjanduslist kirjandust. Oma olemasolu esimestel aastatel oli Instituut olude tõttu sunnitud mitmesugusele eritegevusele, nagu uute määrustikkude ja käsiraamatute väljaandmine sojakogemuste afusel; sõjandusliste ajakirjade asutamine, koostötamine tsiviil teaduste ja sõjaväe vahel, ajaloolis-sõjaväelaste uurimuste alustamine, sõjaväeliste keskarhiivide ja sõjaväelise keskraamatukogu loomine.

Teaduslikku tööd sõna otsekoheuses mõttes toimetab Instituudi 1: osakond, väljaannete tehnilise külje eest hoolitseb 2. osakond, keskarhiivid ja raamatukogu moodustavad 3. ja 4. osakonna.

Kuni 1922 aastani, s. o. sõja kestel enamlastega ning demobilisatsiooni ning rahuaegse sõjaväe loomise järgul, pidi Instituut kõigepealt momendi tungivaid tarvitusi rahuldama. Praegu, kus vägi normaalseis oludes elab, võib ta kavakindlalt oma programmi teostada, mis seisab eriti ohvitseridel sõjaliste ja ajalooliste probleemide uurimise soodustamises ning sõjaväe moraalse kasvatus arendamises.

Teaduslik tegevus. (1918—1920).

Selle aja kestel on Instituut välja annud tööd, mis veel puuduvate määrustikkude aset pidid täitma, sõjateadusliste probleemide uurimusi, leksikograafilisi, sõjaajaloolisi ja riigikaitse küsimusi puudutavaid propaganda töid.

Tol ajal sõjaväes tarvitusel olevate relvade mitmekesidus sundis välja andma hulka töid, pühendatud relvastuse mitmesugustele tüüpidele, kuna kaadri puudulik ja lühike ettevalmistus sundis õppemetoode käsitavaid ja hõlbustavaid töid välja andma. Nime-tatud perioodi kestel on Instituudi puhteaduslik töö võrdlemisi nõrk olnud, sest sõda enamlastega tõstis esiplaanile tegeliku tähtsusega küsimused. Tõlked olid väiksearvulised, sest oli veel vähe võera-keelseid väärtuslikke töid.

Mis puutub ajalukku, siis piirdus Instituut Poola mässudes, leegionide võitlusse ja sõjasse enamlastega puutuvate uurimuste väljaandmisega.

1920 aastal loodi Sõjalise Leksikograafia Kesk-kommisjon, et ühtlustada ametlikkudes tekstides tarvitatavad sõjalised oskussõnad.

1921—1922.

Esimeste Poola sõjaväe määrustikkude välja-andmine ja Prantsuse sõjaväelise missiooni mõju anna-vad end Instituudi tegevuses tunda. Ta annab välja uute määrustikkude komentaare ja analüüse, prants-laste õpetatud doktriini kohta uurimusi, töid relvas-tuse üle, sõjaväelise missiooni poolt kursustel peetud ettekannete arendamisi. Teaduslikud tööd ja käsi-raamatud on eelmise perioodi omadest palju arvu-kamad. Tõlked (eriti Prantsuskeelest) on sagedamad.

Ajaloo uurimist soodustas erilise sõjaajaloo osa-konna loomine, ülesandega juhtida ajaloo uurimise töid. Sel alal ilmunud tööd käsitlevad poolakate osavõttu ilmasõjast liitlaste pool, samuti ka endist Poola sõjaväge ja Napoleoni sõdasid. Ilmasõja uuri-mine on veel raskendatud Prantsuse, Saksa ja Vene väärtuslike töde puudusel sel alal. Selle kohta ilmunud mõned Prantsuskeelseid töid on tõlgitud.

1923—1924.

1923 a. asub Instituut lõpuks normaalsele ja kava-kindlale tööle. Ta võib välja töötada kava järgnevate aastate jaoks. See kava peab silmas väljamaal ilma-sõja ajaloo uurimisel saavutatud edu ja ta lähte-punktiks on põhimõte, anda ohvitseridele huljana ilmuvate heade töde tõlkeid. Instituut asub oma kord ilmasõja ajaloo kavakindlale uurimisele. Ta algab nimetatud alasse puutuva bibliograafiaga ning valmistab uurimiste kavasad ning juhtnõore tööta-jaile. Mis endistesse Poola sõdadesse puutub, siis püüab Instituut kokku seada kataloogi aktide kohta, mis laiali pillatud hulgalistes Poola arhiivides ja raamatukogudes.

Et sõjaväelistes ja kodanlikes ringkondades sõjaajaloo vastu huvi äratada, korraldas Instituut 1923 ja 1914 aasta kestel mitmesugustel ajaloolistel teemadel 18 loengut.

1924 aastal asutas Instituut „Przeglad Wojskowy“, erilise ajakirja, mille eesmärk hoida kursis Poola ohvitseri sõjateadusliku tegevusega väljamaal.

*) Poola Sõjaliste Teaduste Instituudi poolt „Sõduri“ toimetusele lahkesti saadetud „Sõduris“ avaldamiseks.

Bellona.

Asutatud 1918 aastal, on see ajakiri oma iseloomu muutnud vastavalt järkudele, milledest Poola sõjaväeline elu esimestel iseseisvuse aastatel läbi on pidanud käima. Saksa okupatsiooni aegu oli ta tegevus nõrk ja tagasihoidlik. Ta piirdus vana Poola sõjaliste traditsioonide kultiveerimisega ja sõjaväeliste teoreetiliste küsimuste üldise käsitamisega.

Pärast Poola sõjaväe loomist pidi „Bellona“ end pühendama sõjaväelise tegevuse kõigile harudele, sest ta oli ainuke sõjanduslik aegkiri. Kuid õppe küsimused olid siiski esikohal.

Pärast Riia rahu siirdub enamlastega sõja uurimine esikohale. Terve rea eriliste aegkirjade loomine mitmesuguste relvliikide alal lubab „Bellonal“ püüata oma tegevust rohkem üldise iseloomuga küsimustega, võttes eeskujuks „Revue Militaire Francaise“.

Przeglad Wojskowy.

See kolme kuu tagant ilmuv aegkiri, mida juba oleme maininud, toob tõlkeid, arvustusi ja ülevaateid artiklite kohta, ilmunud väljamaa aegkirjadest.

Zolniers Polski (Poola Sõdur).

Alustatud 1921 aastal, on sel sõduritele määratud piltidega nädalakirjal eesmärgiks teha sõdureist häid kodanikke ja rahvast sõjaväest huvitada.

Administratiivne ja tehniline tegevus.

Viimane seisab Sõjaministeeriumi ametlikkude ja Instituudi mitteametlikkude väljaannete eelarve väljatöötamise ja tema täitmise järele valvamises.

Sõjaväe Keskarhiivid.

Nad koondavad dokumente, mis puutuvad endisse Kongressi Kuningriiki, endisse Vene Varssavi sõjaringkonna staapi, Poola mässudesse ja Poola formatsoonidesse, loodud ilmasõja ajal.

Sõjaväeline Keskraamatukogu.

Ta kogub müüdisaegseid töid ja perioodilisi väljaandeid, mis tarviliikud sõjaväeliste küsimuste uurimisel. Tal on 42.051 tööd 60.420 köites ja ta annab välja bibliograafilisi teateid.

S. S. S. R'i punaväe sügismanöövid.

Kasutades ilma- ja Vene kodusõja kogemusi ja nüüdisaja sõjateaduse saavutusi, pühendab nõukogude punaväe juhatus iseäranis suurt tähelepanu punaste vägede praktilisele lahingettevalmistusele ja rikkalikule tehnilisele varustusele. Ühenduses sellega püütakse kõigis punastes sõjaõpeasutustes teostada järkjärgult ikka täielikumal määral praktilist n. n. „laboratooriumi õppemetoodi“ („laboratornõi metood obutshenija“) ja punaväe osade väljaõpet võimalikult enam lähendada tegelikule lahingtegevusele. Väeosade talvisel õpeajal, kui puhtpraktiliste õppuste läbiviimine raskendatud ilmaolude tõttu, valmistatakse punaväelasi teoreetiliselt praktilisel teel ette suvisteks praktilisteks harjutusteks. Suvisel õpeajal korraldatakse harilikult kõigi väelike vastastikuseks tutvumiseks ühislaagriõppusi. Käesoleval ajal algasid punaväe laagriõppuste maikuul ja lõppesid augustikuul.

Suviste laagriõppuste lõpul korraldati augustikuul sõjaringkondades suuremate punaväe üksuste ja sõjaõpeasutuste ühisväliharjutusi, millede prooviti kõigi väelike lahingkoostöötamist. Need harjutused olid punaväe osadele eelkatseteks suurte strateegiliste ülesannetega sügismanöövrile teostamiseks.

Meie lähedamas naabruses Leningradi sõjaringkonnas korraldati augustikuul keskpäeval Krasnõi Gorodi (endise Krasnoje Selo) — Kipenj-Ropsha piirkonnas 11. laskurdiviisi ja 4. Leningradi ratsadiviisi vahelised manööver-harjutused, millede prooviti ühelt poolt jalgväe kaitsevõimet ratsaväe pääletungide vastu ja teiselt poolt — ratsaväe pääletungi võimet jalgväe osadele. Ühtlasi selgitati tähendatud harjutustel nähtavasti ka strateegilise (iseseisva) ratsaväe lahingtegevuse uemad meetodid. Harjutuste eel pandi toime väeosade pikemaid rännak-liikumisi.

Nõukogude ajakirjanduse valgustusel toonud need harjutused ilmsiks ratsaväe osade puudulikkude lahingtehnikat, eriti luureteenistuse alal; nõrga luureteenistuse tagajärjel sattusid mõnikord ratsaväe osad ratsarivis pääletungidel jalgväe osade päale hästi varjatud jalgväe risttule alla. Päale selle toonud need manöövid esile suuri püüsi sideteenistuse alal.

Suuremal määral korraldati Leningradi sõjaringkonnas ka laialisemaid eriharjutusi jalg-, ratsa-, kahurväe ja muude väeosade ettevalmistuseks keemiliseks võitlusteks. Tegelikult lahingolukorra imiteerimiseks võeti nendel harjutustel tarvitusele väeosade

„gaasistumise“ („okurovanije) elektri sisseseade abil lõhkevatest laengutest laialilaotatud mürgiliste gaasidega, missugusi täiendati suitsukatetega. Väeosad oli sunnitud nendel harjutustel kiiresti kasutama gaasimaski ja pikema aja kestvusel tegutsema gaasimaskides.

Päale üksikute väeosade väliharjutuste lõppu asuti mitmetes sõjaringkondades suurte sügismanöövrile korraldamisele. Mõnes sõjaringkonnas algasid suured sügismanöövid juba augustikuul lõpul.

Nendel manöövril tuli kohalikkude suuremate väeühenduste gruppide juhatusel lahendada teatud strateegilisi ülesandeid.

Päale strateegiliste ülesannete olevat punaväe häälekandja „Krasnaja Svesda“ 28. VIII s. a. nr. 195 teatel suurtel sügismanöövril ka järgmised ülesanded olnud:

1. ühenduses punaväe tehnilise varustuse kindla suurenemise ja punaväe juhtide ja punaväelaste oskuse katsumine tehniliste lahingvahendite kasutamise alal;
2. punaväe juhtide oskuse katsumine mitmesuguste väelike koostöö koordineerimise suhtes ja ühtlasi ka laialisema praktika võimaldamine neile sellel alal;
3. punaväe reorganiseeritud varustusaparaadi uute organisatsiooniliste omaduste proovimine;
4. seljataguse aparadi vahetpidamata tegevuse korraldamine ja ühtlase loomine vägede operatiivse juhatuse ja varustusala korraldamise alal;
5. punaväe staapide lahingtegevuse praktiline katsumine, eriti kiire otsuste ja korralduste väljatöötamise ja vahetpidamata side alalhoidmise alal;
6. laialdane sõjapoliitilise tegevuse arendamine kooskõlas vägede operatiivsete ülesannete ja kohalikkude reaalsete oludega ning poliitilise töö tegevusmeetodide proovimine lahingoludes.

Leningradi sõjaringkonnas olid suured sügismanöövid 25. augustist kuni 2. septembrini s. a. Krasnõi Gorodi raioonis.

Sama ringkonna ajutise staabiülema kohustetäitja Sergejevi avalikul seletusel oli manöövrile juhatuse peatülesandeks võimalikult suurema tõenäolikkusega tegeliku lahingolukorra järeleaimamine.

Manöövril juhatas ringkonna revolutsiooniline nõukogu — „revvoensovet“, mis koosnes: ringkonna

ajutisest juhatajast Shaposhnikovist, endisest Kindralstaabi polkovnikust, poliitilise valitsuse ülemast Saakovist, Bakajevist, endisest ringkonna poliitilise valitsuse ülemast, ja muudest isikutest.

Manöövritel viibisid päältvaatajatena: liidu „revvoensoveti“ esimehe asetäitja Unschlicht, endine punaväe varustusülem ja „ve-tshe-ka“ aseesimees; Baltimere punase laevastiku juhatase eridelegatsioon, punaste mereväelaste, Leningradi kubermangu täidesaataja ja kommunistliku erakonna komitee, nõukogude valitsuse, erakondliste, ametiühisuste ja muude asutuste esitajad ja Saksamaalt, nõukogude liitu huvireisile tulnud Saksa tööliste saatkond.

Manöövritest võtsid osa:

I. ringkonna „revvoensovet“, staap, väeliikide inspektorid ja erivalitsused;

II. I. ja XI. laskurkorpuste osad, muu seas:

1) II. ja 16. alalised laskurdiviisid, osaliselt 10., 20. ja 56. ter. laskurdiviisid; 2) tähendatud korpuste I. ja XVI. rasked kahurväe divisjonid; 3) I. ja XI. pioneerpataljoni; 4) 4. ja 5. kahurväe õhupallide vaatlusalgad à 2—4 seotavat õhupalli; 5) sidekompaniid.

III. 4. Leningradi ratsadiviis (6 ratsarügementi ja ratsakahurväe divisjon);

IV. Kõik ringkonna lennurväe osad (I. hävitajate eskadrill à 3 lennuskala, mitmed üksikud hävitajate ja luuresalgad) ja lennuõpeasutused (üldse umbes 50—60 lennukit);

V. ringkonna soomusväe ja inseneri tehnilised osad, eriti 2. side rügement ja 2. auto rügement („automootor polk“) ja keemilised osad;

VI. ringkonna sõjaõpeasutused.

4. ratsadiviisile, mis koosneb 6 ratsarügemendist ja ratsakahurväe divisjonist, anti manöövril eriulesandeid täitmiseks; ühenduses sellega tegutses tähendatud ratsadiviis manöövril *stratogeilise origipina*.

Õige laialiselt võttis manöövritest osa lennuvägi, koondades manöövertegevuseks kõiki ringkonna lennurväe osasid ja lennukoolide lennukeid.

Manöövril pandi toime laialisi katseid autotranspordi kasutamise alal lahingoperatsioonide kiireks läbiviimiseks teostades 2. autorügemendi ja muude autoosade väeüksuste ümberpaigutusi ja varustus tagavarade vedu. Need olid esimesteks suurteks katseteks selles suhtes

Suurt tähelepanu pöörati manöövril keemilisele lahingualale, korraldades keemilist luuret ja tingimisi suitsupommide plahvatuse abil keemilisi pääletunge.

Manöövril arvestati õige tõsiselt vastase poole maa- ja õhuluurega. Ühenduses sellega võeti tarvitusele rida abinõusid üksikute punaväelaste, luurkondade, lahinggruppide ja suuremate väeüksuste varjamiseks vastase poole maa- ja õhuluure, kasutades selle juures punaväe juhtide ja punaväelaste algatust; muu seas tarvitati punaväelaste gruppide ja kaevikute maskeerimiseks rohelisi puoksid.

Varustusasjandust püüti korraldada manöövril sarnaselt sõjaväe varustuse teostamisele tegelikkudes lahingoludes; selle otstarbega kavatseti juuretoimetada väeosadele sööki välikõikidest ainult niisugustel juhtumistel, kui seda oleks võimaldanud tegelik manööverolukord.

Isëranis intsensiivselt korraldati manöövril sõja poliitilist tegevust, püüdes poliitilist tööd kokkukõlastada lahingolukorraga. Selles suhtes pidid manöövril olema katseks poliitilise tegevuse korraldamise alal sõja ajal. Manöövril tehti laialiselt kihutustööd kohalikkude elanikkude seas, kasutades selleks otstarveks sõjapoliitilisi orgaane, nende hulgas:

välklubisid ja raamatukogusid, n. n. „kihutustöövaankreid“ („agitpovski“) „müürilehte“ jne.; Kihutustööl selgitati kohalikkudele elanikkudele manöövrite reaalselt tähtsust ja katsuti igatpidi kaasa aidata elavama poliitilise ühenduse n. n. „smõtshka“ loomisele nii punaväe ja tööliste-talupoegade vahel, kui samuti ka tööliste ja talupoegade vahel. Talupoegade poliitiliseks meelituseks kasutati punaväelaste tööjõudu põllutööde kiiremaks lõpetamiseks manööverpiirkondades. Niisugune laialdane poliitiline kihutustöö võiks küll halvavalt mõjuda manöövride otsekoheste sõjatehniliste harjutuste pääle, raskendades märksa operatiivsete ülesannete täitmist.

Sanitaar ja veterinaar alad korraldati manöövril tingimisi, katsudes tähendatud alade otstarbekohast ettevalmistust lahingtegevuseks.

Nõukogude ajakirjanduse tõendusel katsuti manöövril üldse kõigil aladel ringkonna vägede tegelikku lahingvõimet.

Pärast manöövrite lõppu toimetati manöövrite juhatase poolt ühes kutsutud päältvaatajatega väeosade ülevaatus nende tegevuspiirkondades.

Manöövritest osavõtnud väeosad lahkusid oma tegevusraioonidest, liikudes rännakkolonniides rännakorral omi talvakorteritesse.

3. septembril korraldati Leningradis väeosade tahtsitleku puhul talvekorteritesse kõigi väeliikide suur üldparaad, mida vastu võeti ajutise ringkonna juhataja Shaposhnikovi poolt.

Leningradi ajalehtede teatel olevat Leningradi sõjaringkonna suured stügismanöövril nii sõjatehnilisel kui ka majanduspoliitilisel alal õige häid tagajärgi andnud. Manöövril olevat esile toonud kõigi sõjaväe asutuste ja organisatsioonide tegevuse eduka kohandamise vägede välioperatsioonidele.

Punaväelased olevat manöövril hoolimata väsimusest ja vihma sadudest väljendanud head distsipliini ja rahulikkude meeleolu. Vahekorral sõjaväe ja kohalikkude elanikkude vahel olnud õige hea; punaväelased võtnud osa poliitilisel selgitustööst külaelanikkude seas, aidanud talupoegadel omi põllutöid lõpule viia, mitmel kohal parandanud teid ja ehitanud uusi sildasid.

Manöövril olevat ühtlasi selgunud ka punaväelaste hea lahingväljaõpe ja väeühenduste korralik koostöötamine. Punaväe juhid avaldanud uue taktika aluste tundmist, elava jõu ja tehniliste lahingvahendite kasutamise oskust ja vilumust mitmesuguste väeliikide koostöötamise juhtimise alal.

Sõjaväe erakondlis-poliitilised asutused teostanud manöövril laialist poliitilist kihutustööd kohalikkude elanikkude, eriti noorsoo seas, kasutades kohalikkude erakondlaste kaasabi. Poliitiline kihutustöö olevat kooskõlastatud manööverolukorra nõudmistega.

Varustusaparaat olevat manöövril töötnud õige korralikult, mille tagajärjel väeosad olevat alati saanud sooja lõnuasööki ja õigel ajal õhtusööki.

Üldse olevar manöövril tõendanud, et ringkonna punaste vägede korraldustööd olevat rajatud õigetele alustele.

Need Leningradi ajalehtede arvamised manöövrite tulemustest võiks küll harilikuks kiidulauluks olla punaväe operatiivse juhatase, sõjapoliitiliste orgaanide ja sõjaväe varustusaparaadi tegevusele, kuid siiski need ajakirjanduse arvamised väljendavad õige selgel viisil seda asjaolu, et mitte ainult punaväe juhatus, vaid ka kõik nõukogude erakondlis-poliitilised asutused ühelmeelset kõrgelt hindavad manöövrite mitmekülgset reaalselt tähtsust, eriti punase sõjanduse arenemise laialise populariseerimise suhtes.

M.

Soomusrongid ja raudteetankid.

(Järg).

III. Soomusrongide tegevus ühes soomusmasinate ja armee ratsaväega.

Sel juhtumisel arenevad kõik eelmistes punktides kirjeldatud tegevused täielikumalt, sest et vastutegevuseks võib moodustada grupi ratsaväest ja soomusautost, mis väljaspool vaenlase soomusrongide kahurtule ulatust, ja anda sellega vaenlasele löök otse raudtee sõlme pihta, missugusest vaenlase taganemistee läbi läheb. Kui ratsaväest puudus on, siis tuleb veoautodel jalgväge ja jalgratta kompaniisid juure vedada. Ratsaväe kohalviibimise puhul on sidepidamine väerinnal rohkem kindlustatud.

IV. Soomusrongide tegevus ühes muude väelikeid.

Lennusalkadest ei pruugi kõneledagi, sest et need on alalisel soomusmasinate saatjad ja „silmad“. Manööversõjas püüavad soomusrongid alati edasi rühkida, et kiiluna ühes teiste lähemate väeosadega sügavale vaenlase kehasse tungida; nad flangeerivad oma naaber-väeosadel ligipääsu ja vahetavad neid ehk suurendavad nende toetamiseks oma patareide tuld. Taganemisel pannakse soomusrongide pääle loomulikult vasturünnakute ja taganemise kaitsmise ülesanded.

Päälitsemisel ja edasilikumisel on tähtis sildu enesele kindlustada; tagasitõmbamisel aga, kui ei ole ettenäha uut rutulist edasilikumist — neid hävitada.

Positsiooni sõja pääle ülemineku juures asuvad soomusrongid varjulistesse kohtadesse ja võtavad enese pääle raudtee-patareide ülesand, niikauaks kui läbimurdmist ettevalmistatakse, siin tuleb alatasa luuret siduda, järelvaadates, kuivõrd vaenlane raudtee liine rikkunud, ja võimalusi otsida nende parandamiseks (selleks peab neil remont-rong tegevus valmis olema). Läbimurdmine kujuneb tagaajamiseks ja siin on juba edasitõrjumiseks täieline vabadus (tuleb aga täpselt kinni pidada grupi juhtnõõridest).

Juhtumisel, kui vaenlane meie seisukoha läbimurdnud, asuvad soomusrongid meie tõkkejõudude, ehk löögi grupi etteotsa ja võimaldavad sellele end korraldada ning viimasega seltsis reserveid ettepaikamist katta.

Võitlus soomusrongidega.

1) Võitlust tuleb pidada soomusrongide gruppidega, — see on loomulik ja pää-võitlusviis.

Ülesanne — vaenlase soomusrongide rivist väljalöömine, hävitamine ja haare selleks, et varem ülesõetud eesmärgile jõuda, ehk jälle lihtsalt enesele teatud raudtee osa kindlustada. Peale nende ülesannete täitmise, mis divisjoni ehk väerinna staapidest antud, tuleb siis ilmtingimata rünnata:

a) Kui vaenlane valitsevaid kõrgustikke (mäe harju) enese käes hoiab, — pommitades vaenlase vaatluspunkte atakeerides neid dessandiga (kõrgetel ja pikkadel kõrgustikkudel on raudtee lookline nii, et meie ühes sellega omale ka hää positsiooni saame).

b) Kui vaenlane raudtee-sõlme oma käes hoiab, — väljaajada sõlme punktist vastase reserv-rongi, kuna harudel asuvad rongid tõkettulega ja dessandi tegevusega ära lõigata tulevad.

c) Kui vaenlane hästi sisseseatud ehk veevärgiga varustatud raudtee jaama enese käes hoiab.

d) Kui vaenlase piirkonnas sild ehk tunnel on, mille ärarikkumine meie tegevust kauaks ajaks takistaks.

Kõrgemad staabid peavad ülesannet väljasaates raudtee iseäralduse soomusrongide võitluse suhtes arvesse võtma; omalt poolt aga valgustab soomusrongide operatiiv-staap sarnaseid küsimusi aegsasti kõrgemale staabile.

Üheks aktiivseks võitlusabinõuks on ka vaenlase meelitamise meie kahurväe tulistamiseks hästi ettevalmistatud positsioonile, samuti vaenlase isoleerimine oma seljatagusest kas meie kauge tulega, ehk seljataguste teede rikkumise abil spetsiaal-komandode või lennukitel väljasaadetud dessandi läbi. Väga mõjuv on rünnak, mille eel „metsik“ vedur ballasti ehk gaasivaguniga, kui taraan täie kiirusega välja juhitakse.

Raudtee osa passiivse kaitsmise juures võetakse abinõud tarvitusele, et vaenlase päälitsemist viivitada, ehk mõneks ajaks täiesti seisma panna, missugused oleksid näiteks: nõlvakult vaenlasele „metsiku“ veduri vastusaatmine (gaasi vaguniga ehk ballastse platvormiga); raudtee rööbaste ülevallamine või määrimine rasvaste ainetega rööbaste raudpoltide asetamine puust poltidega, ülekäigu kohtade mineerimine, atakeerimine lennukeilt, sildade õhkulaskmine j. n. e.

Võitlustegevus.

1) Luure aeroplaanidelt — eest ja külgedelt; 2) luurekäiguks raudtee tanki, rulliku ehk luurerongi ette väljasaatmine;

3) manööverdamine sooduslikus raudtee piirkonnas — loolisel teel, nõlvakul, metsades, maskeerivates lohkudes j. n. e.;

4) positsiooni ettevalmistamine täpseks ja kiireks tulistamiseks, mida aegsasti toimetatakse ja soomusrongide manöövri piirkonna kindlaks määramine;

5) täpne ja kiire tulistamine nende võtetega, mis instruksioonides ja määrustikus näidatud;

6) dessandi tegevus;

7) järelvalve tiibade üle ja luure jalgväge, jalgrattameeste, elanikkudelt võetud hobuste, vankrite ja saanide abil ja

8) side loomine vaatluspunktide abil, telefoni liinide ülesseadmine raudteel; sidepidamine seljatagusega dreesiaal, igasugune varustamine ja haigete ning raskelt haavatute evakueerimine seljatagusesse.

Kui võitlusvõtet meie pääle juhitud „metsiku“ (s. o. juhita) veduri, rongi, vaguni ja veerava miini vastu, — võib näidata juhtumist lahingus Baikali ääres 1918 aastal punaste ja valgete vahel: metsik vagun juhiti punaväelate poolt Irkutskist täie kiirusega välja; kui valge ataman Semjonovi soomusrongilt seda märgati, haagiti tema ees olev kontrollplatvorm lahti, tormati siis reda rongi ees täie kiirusega edasi ajades, vaenlase vagunite vastu ja tõmmati oma rong parajal momendil tagasi; sündis kokkupõrge platvormi ja vastase „metsiku“ veduri vahel ning tagajärg oli see, et viimane roobastelt välja lendas.

Vastase soomusrongidega võivad ka teised väeliigid otsekohe võitlusesse astuda:

1) kui meie soomusrongid tegevuse piirialal täiesti puuduvad (ei pääsenud juure purustatud sildade, ehk lõhutud liini tõttu); kui nad vigastusi saanud ja rivist välja löödud; kui meil tegevuses liiga nõrk soomusrongide grupp ehk ainult üksik soomusrong on;

2) kui vastase päälitsemine sünnib tervel väerinnal soomusrongide toetusel, mis liiguvad rindel mitmes suunas jooksvatel raudtee liinidel ja

3) kui meie sõjaväed raudteele külje poolt lähevad (perpendikulaarselt), et ühendust sääl ära lõigata.

Esimesel juhtumisel on meie ülesanne raudtee osa kaitsta, s. o. töötada soomusrongide grupi eest. Meie väeosa koosseis peab sarnasel juhtumisel vaenlase soomusrongide grupi dessandist arvuliselt suurem olema. Meie kahurvägi on sel puhul arvuliselt ja kaliibriliselt vaenlase omast nõrgem, kuid temal on soodustused maskeerimise ja laskemetoodide suhtes. Erakor-

ralisel juhtumisel ehitame oma abinõudega „lendava (liiva) soomusrongi“, palume reservist raudtee-patareid välja saata, ühesõnaga — väesalga staap hoolitseb igatepidi oma „jõudude ülekaalu“ eest. Kõrgemat staapi on alati vaja asjakäigu üle informeerida, sest muidu võivad suure ja kiire üldise töö juures tarvitatamata jääda abinõud, missuguseid võiks eduga ärakasutada ja mida võiks anda kõrgem juhatus.

Luuret laialdasel piirilal mõlemil pool raudteed peetakse kõigi olemasolevate abinõudega — kuni vaenlasega kokkupuutumiseni. Siin on väga tähtis vaenlase soomusrongide võitlusesse väljasõitmisest kiirelt ette teatada, kasutades selleks raudtee telefone, suitsu signalisatsiooni, kütiseid, tulekahjusid j. n. e.

Meil oleks raudtee tank sel juhtumisel väga soovitatav. Kindel järevalve oma tiibade ja samuti ühenduspunktide üle naabritega tervel ringel on väga tähtis, sest et vaenlase löögile piki raudteed järgneb ka püüde meie väesalka tiibadelt haarata. Valve raudtee läheduses asuval piirilal säetakse lähedemale, kui harilikult et kiirelt ilmuv vastase soomusrong teda oma tulega ja dessandi väljasaatmisega ära ei hävitaks. Sellepärast on väga kasulik valvet välja panna kõrgeile mäenõlvadele, mille läheduses olevatest lohkudest vaenlase rong läbi peab minema. Sel momendil on soodne teda tõlvalt kuulipilduja tule all võtta, teedele palke, ümargusi miine ja talvel kelgukesi lõhkeainetega veeretada. Vaenlase soomusrongide kahurid ja kuulipildujad on pandud ebasoodsasse seisukorda sellega, et nad on sunnitud ülesse laskma. Kui meie poolt nõrk soomusrong ette luurele läheb, siis tuleb raudtee õigeaegse rikkumise otstarbel selle õhku laskmist induktori abil toimetada.

Olenedes reljefist, raudtee läheduses olevatest kõrgustikkudest ja teedest, võtab jalgvägi lahingu vastu:

a.) toetuspunktide kaitseliinil — eelvahid tõmbavad end tagasi juba varem äramärgitud juurepääsu kohti kaudu, sest vaenlase kiire liikumise juures, kelle pääletungimist dessandid saavad, kes tiibadelt tegutsevad, on see otstarbekohasem, kui meie lahingu valvetõkke liinil vastu võtame;

b) valvetõkke liinil — ainult juhtumisel, kui valvetõkked päänõrgustikud raudtee ümbruses oma alla saavad võtta ja kui nad nii kaua aega vastu panna suudavad, kui reservidell manööverdamiseks vaja on. Võib ka juhtumise kujuneda, et

c) meie meelega vaenlase oma kaitses läbi laseme (löks), et teda siis risttule alla võtta ja tema seljataguses taganemisteed ära rikkuda.

Et parandada kõige halvemast juhtumist, s. o. vaenlase soomusrongide läbimurdmist meie seisukohtadest, mis enesega kaasa toob meie väesalga kaheks lõhkumise, kusjuures mõlemad osad raudteest eemale tõjutud ja üksikult hävitatud võivad saada, — selleks on vaja järgmised abinõud tarvitusele võtta: a) reserve koondatult ühel pool teed hoida, b) osadele, mis teinepool teed asuvad, läbimurdmise juhtumiseks direktiivid anda, c) pääsitiin on aga vastase läbimurdmise juhtumisel, ükskõik kui kiire see ka ei oleks, — vasturünnakule üle minna: meie kahurvägi tulistab vaenlast läheda maa päält, kuulipildujad takistavad tema dessandil vagunitest välja tulemist, teed mõlemilpool vaenlast rikutakse. Tuleb meeles pidada, et vaenlase laskemoon iga pauguga väheneb, et vedur oma tagavarad ära tarvitab, meie paremini varjatud oleme ja et kõik distantsid meil täpselt teada on.

Kui tugev see moraalne mulje ka ei oleks, mis meie seisukohtadesse tormav vaenlase soomusrong meie päale avaldab, peame selle lahingu murde-, või kriisi momendil kõige tugevamat vastupanu avaldama. Et ootamatused meid mitte ei tabaks, selleks peame meie kõikide võitlusvõtetega varem tutvustatud olema.

„Löksu“ võtte tarvitusele võtmine kergendab võitlust; samuti on mõjuvaks võtteks sel momendil — vaenlasele „metsiku“ veduri vastusaatmine; võime kahtlemata kindlad olla, et sellega esimene vastase rong roobastelt ära paisatakse. Võib kindel olla, et kui raudteele tõkk ilmub, siis ajajooksul raudtee ka liikuv „miin“ tarvitusele võetakse. Ilmasõjas tarvitati juba „roomavaid“ miine; nüüd tulevad aga veerevada miinid. Kriitilisel momendil vaenlasele purustava löögi andmine ja tema päale miinide saatmine on soovitatav, ning oleks analoogiline laevastiku võitlusvõtetele. Mida enam otsustava lahingu vastuvõtmine teataval momendil meile mitte soovitatav on (ootame oma soomusrongide ja raske-kahurväe kohalejõudmist j. n. e., — üldse abiväge), seda aktiivsemad peavad meie demonstratsioonid olema: teede ja side rikkumine vaenlase seljataguses ja ees, öösel — süütamised ja tulekahjud vaenlase tiivel ja seljataguses ja rünnakud tiibade päale; päeval suitsude sünnitamine, mis vedurite liikumise mulje annaks ja naaberväeosade demonstratiivsed väljaastumised selle eesmärgiga, et tähelepanu enese päale tõmmata. Väesalgal aga, kellele antud erilise ülesanne teatud raudtee osa kaitseda, ei ole vaja riskantseks demonstratsiooniks omalt kohalt liikuda.

2) Soomusrongide ehk teiste sõjaväe osade kohalejõudmisel, kes meile jõudude ülekaalu annavad ja pääsitiin — kui olukord väerinnal üldiseks pääletungimiseks kohane, asume meie ründamisele. Juhusel, kui väerind ühine — atakeerivad naaber-piiriladel asuvad väeosad vaenlast, eesmärgiga seljataha raudtee liinile välja murda, et siis sääli vaenlase soomusrongide taganemisteed ära lõigata. Selle plaani teostamiseks võib tarvitada taktikat, kus meie raudtee liini mööda (ilma soomusrongideta) metoodiliselt edasilikumist alustame, kahurväe esheloonide viisi edasi nihutades, uuel asukohal täpselt laskmiseks andmeid ettevalmistades ja ennast kindlustades selleks, et seega vaenlase tähelepanu eeliliinil enese päale tõmmata, nii et ta me olude tõelisest seisukorrast õieti aru ei saaks ja õigel ajal ei taganeks. Niiviisi liigume meie mõlemil pool raudteed võrdlemisi aeglase, kuid kindla rullina.

Soomusrongide ilmumine vabastab meil käed. Meie ülesandeks on nüüd rutemini ja sügavamale vaenlase seisukohtadesse „kiiluna“ sissetungida ja seda kiirelt laiendada.

Tegutsedes raudtee liinidel, tuleb nende rikkumist alles päale põhjalikku järeelkaalumist ja ainult äärmise tarviduse korral ette võtta, sest sellega võime avada omi kaarte ja oma tulevase pääletungi edukusele ja kiirusele kahju tuua. Mõnikord, võib olla, ka on kasulik end meelega lahingust teated maa ja aja päale tagasi tõmmata. Kõik niisugused peensused tegevuses, seisukorra õige arvestamine, vaenlase psühholoogia hindamine j. n. e. nõuavad, et soomusrongide grupi staabis üks kindralstaabi ohvitser oleks, kes soomusrongide tegevust tunneb; niisamuti on tarvilik, et raudteed kaitsvate sõjaväe osade juure üks kindralstaabi ohvitser komandeeritakse.

3) Juhtumisel, kui meie väeosad raudteele külje päält lähenevad, et sääli ühendust katkestada, siis on vaja seda teha: a) mitmes punktis ja b) ühel ajal. Katkestus ühel punktis ei ole küllalt kindel; vaenlase soomusrongid, tegutsedes mõlemil küljel, sunnivad vaba abiväe juureveo tõttu meid kiirelt lahkuma; kui aga katkestusi ühel ja samal ajal mitmes punktis toime on pandud, võime oma ülesand kergemini täie viia ja sõjasaaki saada (raudtee osa atakeerimine Vabadussõja ajal Nisõi-Peleschi-Podobrutshje külade juures andis meile 2 soomustatud lendrongi).

(Järgneb).

Reservohvitseri ülesanded.

(Lõpp).

Õppeperioodide uuesti ülesvõtmisega peab käsi- käes käima ka nende heaks ärakasutamiseks tarviliku siseseadete täiendamine; tahan sellega tähendada õppe- laagrite laiendamist ja arvuliselt suurendamist. Tar- vilik on, et reservohvitserid nende perioodide kest- vusel üles leiaks omad sõdurid, need, kelledega neil lahingusse tuleb minna, ja et nende kokkuliitmine teos- tatud saaks sõjalukorrale sarnanevates tingimustes: see on see tõsine õpetamine, selle teostamine peab sün- dima ainult laagrites ja võib olla täielik ainult siis, kui kokkukutsumisi mitte enam et toimetata aastakäikude, vaid rügementide kaupa. Olgu tähendatud, et reservis- tide rügementide kaupa kokkukutsumisega juba enne sõda katset sai tehtud. See andis kõige paremaid taga- järgi ja sõja algusel kahjatsesime meie sagedasti, et õppelaagrite puudumisel võimalust polnud sellele suurepärasele abinõule sarnast ulatust anda, nagu ta seda vääris

Väljaspool seaduslikke, isegi väljaspool vabataht- likke staashe, milliste tarvitamist küllalt soovitada ei saa, loen ma üheks erilise mõjuvusega õpetamise või- maluseks seda, kui sõjaväeline võim reservi ohvitseri üleskutsuks, et rad tema juhatusel kaasa aitaks kogu rahva üldise sõjalise ettevalmistamise juures. Ma selgi- tar seda mõtet näidetega.

Maa kaitsmine õhu pääletungimiste vastu on uue- ma aja sõjas teravamaks küsimuseks. Kui liukuvad sõ- javäed võimsad on, ja omi rahvuslise maaala kaitse- mise ülesandeid täidavad sellega, et nad sissetur gijat lahingute abil kinni peavad, siis or nad ometi jõuetud sulguma kogu õhuruumi pommidega ja mürkainetega laaditud õhusõidu abinõudele. Sõjaväeline õhukaitse võib maha tuua teatud arvu vaerlase lennukeid ehk juhitavaid õhulaevu, ta võib sundida osa nendest taga- sipõramisele, kõrgemale lendamisele, pilvede taha peitumisele, ta võib repressaaliate abil vähendada nende sükidust, kuid ta ei suuda luua läbipääsemata tõket.

Järgnevalt saab kodanikkude elukohti sisemaal, vaenlase õhujõudude võimu piirkornas, millist töös- tuse edud iga päevaga suurendavad, õhust pommita- mise hädaoht ähvardama. Selle hädaohtu vastu peavad nad ise endid kirdlustama.

Siir on väga selge ja kahjuks tõesti võimalik seis- ukord, mil igal pool arusaadavaks tehtud peab saama; see ei ole mitte Prantsusmaa suhtes eriline seisukord, see hädaoht varitseb samuti ka kõiki teisi mandri rah- vaid ja isegi Inglismaa pole küllaldaselt laiat merest piiratud, mis teda selle eest hoida suudaks. Mis teha selle hädaohtu vastu, kuidas tõrjuda seda eemale? See on täpne küsimus, mis seisab nende asukohtade ees, millistel tarvis on oma olemasolu kindlustada. Õhust ähvardava hädaohtu päale tuleb vaadata nagu tulekahju ehk veeuputuse päale, sest see on samuti hävitav. Tar- vis on organiseerida vahiteenistust, mis teada annaks hädaohtu liginemisest, nõnda et võimalik oleks tarvi- tusele võtta kõik ettevalmistatud abinõud: valgustu- sed ära kustutada, keldritesse ehk lahtistele väljadele peitu minna, maskid ja pulverisaatorid valmis võtta, tulekustutamise abinõud üles seada. Omavalitsuste ülesandeks on korralduste väljaandmine ja nende teos- tamise abinõude kindlaks määramine. Nende ülesandeks on samuti muretseda ja kohale asetada tarvilikku ma- terjali, isegi õhukaitse suurtükke ja kuulipildujaid; võivad ka ärakasutatud saada igasugused teised kaitse- abinõud.

Selles suunas on tarvis tööd alata. Ei maksa ka- helda, et see töö lõpule viiakse, kuid ta saab nõudma aega, sest et tal kokku põrgata tuleb sissejuurdunud harjumustega, ja see on alati väga tõsine asi. Et kas- vatada avaliku arvamist, et nõu anda omavalitsustele ja, kõige enam, et organiseerida nende ettevalmista-

mist, ja kui sõjaväe ringkondade ülemate ja omavalit- susvõimude vahel kord juba kokkulepe saavutatud, siis pöörduvad ka ringkondade ülemad asja teostamise ots- tarbel kindlasti nende poole. Teame, et nende abi vastu saab võetud.

Nad võivad ka suuri teeneid üles näidata majan- duslise ja tööstuslise mobilisatsiooni ettevalmistamisel. See väga suureulatusline organisatsioon hakkab ette- valmistuse tööde perioodist välja jõudma ja astub laial- daselt teostumise ajajärku. Minule pole teadmata see kärsitus, mis avaldub selle määratuma loomingu suht- es, olles küll tingitud heast tahtest, on see kärsitus mõnikord siiski ebaõigustatud; sagedasti unustatakse ära, et siin ei ehitata mitte kolme kuu tarvis, vaid et siin ehitatakse paljudeks aastateks ja et, järgnevalt, tarvis on luua kõige päält äärmiselt tugevad alusmüürid mis kanda suudaksid isegi raskemat ehitust kui see, mida meie praegu ette näeme; need alusmüürid ei võlu vaadet ja kiirelt heidetud pilk ei peatu isegi teatud algtahtsusega osade juures, mis maa seest välja on ker- kinud ja huvitatuile valmimata, kuid siiski väga reaal- set varjupaika võivad pakkuda.

Kõrgema Riigikaitse Nõukogu poolt ülestähenda- tud laiaulatuslise plaani järele peavad tööle asuma mit- mesugused administratsioonid. Et sõjaväeline administ- ratsioon oma ettevalmistustega elege ees on, see on loomulik, kuid ka teised on tegutsemas, ja erilise ise- loomuga tööde tarvis saavad nad olude sunnil pöörduma nende oma spetsialistide poole, kes on reservi ohvit- serid.

Ma tunnen reservi ohvitseride poolt avaldatud soove sellest suurest tööst osavõtmiseks, nende otse- kohest ja õigustatud taht kaasa aidata selle loo- mingu juures. Soovin neile õnne, kuid tuletan neile ainult meeles, et see koostöötamine viljakas võib olla ainult siis, kui ta sündima saab kõrgema võimu juhatu- sel ja selle poolt ettetõmmatud piirides.

Lõpuks, ma näen tuleviku tarvis määratumat te- gevusvälja, kus reservi ohvitser veel oma aktiivsus- t väljendada võib, — tähendan sellega teenistusele ettevalmistamise päale. Vastavalt sellele, kuidas teh- nika oma arengul üle ujutab väeliigid, millised läinud aegadel sellest kõige kaugemal olid, tõuseb tarvidus lühikeseajalisse teenistuses võtta sõdurid, kes juba va- remalt „suurest laastust ära löödud“ oleksid: aeg jääb täiesti väheseks, et varustada rügementidesse kut- sutuid nende väga keeruliste teadmistega, millised mo- dern relvade heaks ärakasutamiseks tarvilikud on. Mida kaugemale meie edasi jõuame, seda möödapääse- matumaks muutub elteenistusline ettevalmistus. Tu- letan meeles, et seda ideed reservi ohvitseride ettevalmis- tamise juures teatud määral juba teostatud on, peagi jõuame aga välja, kus seda laialdaselt tarvitada tuleb kaadrite ja rohkearvuliste spetsialistide ettevalmista- mise juures. Võib olla peame ühel heal päeval veelgi kaugemale minema.

Olgu kudas on, ja jättes kõrvale probleemi üksik- asjade arendamise, ma ei näe, et selle teostamist või- malik oleks ette kujutada ilma väga laialdase kaastege- vuseta reservohvitseride poolt, kes töötama saaksid ühes oma aktiiv teenistuses olevate ametvendadega ring- konna ülema otsekoheisel juhatusel, ja ma rõõmustan end usus, et need ohvitserid sõjaväelise võimu käes suure võimega tööstistadeks saavad olema ja et nende teuremine õpetajatena ka nende eneste professio- naalset väärtust tõstma saab.

Minu arusaamise järele on juhtimise teostamine, üksikõik missugusel kujul ta ka ei väljenduks, ohvitserile kõige paremaks kooliks, juhtimise teostamine saeb ohvitserile üles tema vastutused, olgugi väikesed, an- nab temale usku isenesesse ja iseäranis hoiab teda

kontaktis inimestega, nendega, keda temal ülim au lahingusse juhtida saab olema. Nii siis, rääkides reservi ohvitseride õpetamise meetodidest, asetasin esimesele kohale selle, mis arendab juhi temperamenti, peatusin selle ligemalt äramääramise juures nii seaduslikkude õppeperioodide kestvusel kui ka kasulikkude tegutsemise vältusel väljaspool neid perioode ja, lõpuks, võimaliku ärakasutamise juures tulevikus.

Kui praktiline tegutsemine, hästi äramärgitud üldpiirides, minule kõikidest meetodidest kõrge viljakamasena paistab, siis pean samuti tõeks, et reservi ohvitseri kohuseks on täieliku võime ärakasutamise otstarbel jatkata oma individuaalset täiendamist: temal ei saa küllalt sagedasti võimalust olema osa võtta oma kokkukutsutud rügemendi harjutustest, ega ka kaasa aidata nende suurte organisatsiooni tööde teostamisel, millistest siin rääkisin, kura tal aga tegelikult elus igal ajal mõni tund leidub oma isikliku professionaal teadmiste bagaashi rikastamiseks. Täienduskoolid on selleks olemas. et teda aidata, ja nende nimetus näitab küllalt selgelt, missugune eesmärgi poole nad püüavad, harjutused, kaardil kaardrite harjutused, visiidid asutustesse ja tutvunemised sisseseadetega, korraldatavad mõttevahetused pakuvad juhuseid asjade kursis püsimiseks ja, veel enam, kontakti alalhoidmiseks aktiiv teenistuses olevate ametvendadega. Täienduskoolide abil teostatakse suurepäralist õpetamist ei, arusaadavalt tingimuse juures kui nad sõjaväelise võimu poolt hästi organiseeritud on ja kui reservi ohvitserid neis järjekindlalt õppimas käivad.

Esimese punkti, organisatsiooni, mõttes tehakse suuri edusamme, vaatamata nende raskuse pääle, mis progressiivselt tasakaalu tagasimineva sõjaväe seisukorras tahtmatalt esile kerkivad. Teise punkti, järjekindla õppimise mõttes eleme vähem edenenud ja minule paistab otstarbekohasena, et selles suunas jõupingutusi saaks tehtud. Ma saan aru, et esimestel rahu päevadel igal ühel oma tsiviil karjääri alata ehk end sellesse uuesti sissetöötada tuli, kuid aeg on käes, et ohverdada ka sõjaväelisele kohustusele sellele kuuluvat osa omist rühkimistest. Üksikule inimesele on individuaalse töö jõupingutuse teostamine, arusaadavalt, raskem; ta muutub aga kergemaks, kui seda jõupingutust välja kuhtub kollektiivne kaasatõmme, ja nõnda olen ma siis nüüd välja jõudnud ühingute poolt etendatava osa vaatlemise juure. Kuna käesoleva koosoleku otstarbeks on just reservi ohvitseride ühingute Rahvuslise Liidu loomise aastapäeva pühitsemine, siis olen ma veel erilist õigustatud siin seda ainet käsitlemisele võtma.

* * *

Ühingud etendavad kõige päält materiaalselt, ehk õigemini otsekohest osa, mis seisab sõpruse ja vastastikuse abi sidemete kõvendamises, soovide ja ettepanekute koondamises ja edasiandmises keskorganismile: Rahvuslisele liidule. Selle kaudu teostub ülespoole, sõjaväelise võimu poole minev vool, seda mööda teostub samal ajal ka allapoole minev vool, mille abil liidu liikmete keskele laiali laotatakse nendesse puutuvate seaduste tekstid, ministri juhtnõuõrid ja kõik suure tähtsusega professionaal dokumendid. Ülespoole ja allapoole minevad voolud, see on elu, ja tarvis on juba elama hakata: 8. jaanuari 1925 aasta seadus annab rahuldust sellele elamise tarvidusele.

Kuid elu ei ole mitte elamise eesmärgiks, selle lõpuks, nagu mõttetargad ütlevad. Sõjaväelaste juures, muu seas, on temal üks kõrgemale asetatud juhtimise puhkt ja ühingud pole seda mitte kahe silma vahele jätnud, seades kõige päält oma ülesandeks oma liikmete õpetamisest osavõtmise.

Selle õpetamise otstarbel tehtava jõupingutuse kõige täielikumaks tüübiks on praegusel momendil need ühingud, millised enestesse koondavad ohvitseride spetsialistide liike. Neid on mitu, kuid ma nimetan

nendest ainult kahte, sest et nendel olemas on oma kuulsus ja et ma neid tegutsemas näinud olen. Kindralstaabi teenistuse reserv ohvitseride selts, milline kõrgema Sõjakooli kõrval pinevat elu elab, ja Reserv Arstide Föderatiivne Liit, millise poolt üleval peetakse ühte kõige kõrgema arstiteaduslise kuulsusega kooli. Tunnistan, et palju raskemad on nende ühingute ülesanded, millised enestesse koondavad suuremal arvul ja vähem spetsialiseeritud ohvitseride, aga ma tunnen teistest väelikeid ohvitseride ühinguid, millised üleval peavad täiesti eluvõimsaid ja isegi erilist tähelepanu äratavaid täienduskooli. Sarnaste ühingute tüüp, kust liikmeid massiliselt täienduskooli sissekirjutatakse, paistab regulaarselt kuulajatest täidetud kooli juhtival sõjaväelisel võimul alati südame pääl saab olema, et sinna anda erilist kvalifitseeritud instruktoreid huvituse tõstmiseks, välisharjutuste, õppereiside ja lahinguväljade vaatluste organiseerimiseks, — nagu see suurepäraline komme maad võtma hakkab. Lõpuks, täienduskoolid sünnitavad ja hoiavad üleval aktiiv teenistuse ja reservohvitseride vahelist liginemist, loovad nendest isegi teatud segu, milline kasu juba ise küllaldare oleks nende asutuste kõrgesti hindamiseks.

Ja vaadake, selles seisabki juba üks auväärt ja väga kõrge osa, millist ühingud etendada võivad ja ma näen, et nad endid selgesti selles suunas orienteerima hakkavad. Soovin neile õnne, panen neile ette selles mõttes edasi rühkida, kuid arvan, et mitte ainult sellega leppima ei peaks.

Kui lugeda, et meie reservohvitseride arv rahu ajal ulatub 120.000-ni, siis leiar, et nimetus „reservi ohvitserid“ sugugi selle ideele ei vasta, mis otsekohestl ära peab määrama seda rahva keskel asuvat imposantsset, „élite“ inimeste massi, kes vabatahtlikult andunud on ühise ideaali teenistusele. Ma ütlesin ennen: Meie peame riigis alaliselt üleval 120.000 mehelist „ohvitseride reservi“. Ja kas ei peaks see reserv end ettevalmistama mitte ainult selleks ülesandeks, millist tal täita tuleb mobilisatsiooni korral, vaid ka selle moraalse osa tarvis, millist ta etendab juba lihtsalt oma olemasolu tõttu rahu ajal?

See pole tõesti mitte väikene asi, näha ühel maal 120.000 oma isiku väärtuse poolest kõrgel ühiskondlises tasapinnal seisvat kodanikku, kes ilma kárata ja truil kanda võtavad raskuseid, milliseid neile pääle paneb ainult armastus isamaa vastu. Avalikus arvamises äratub see aukartuse tunnet nii selle kohuse enese ees, kui ka nende ees, kes selle kohuse täitjateks ehk kandjateks on.

Selle mõju suhtes avaliku arvamise pääle peab reservohvitseridel teaduslikust olema ja nad peavad endid selle avaldamiseks ettevalmistama. Meelte ettevalmistamine, südame ettevalmistamine, see võib praktiliselt sünnida vaid ohvitseride poolt moodustatud omavalitsusühingutes, millise eesmärgiks on juhtida omi liikmeid täieliku professionaalse kohusetunde väljaarendamisele, sest hästi tegutsemiseks võib hoogu saada omavahel, seltsimeeste keskel, kõige suurtsugusema ja kõige vabama võistluse kaudu.

Ja nõnda on siis reservohvitseride korpus kutsutud maa silmade ees alaliselt materjaliseerima ühte tunnet ja ühte arusaamist, millistest mõlemad vaba rahva elule möödapääsemata tarvilikud on: see tunne, see on distsipliini tunne, ja see arusaamine, see on arusaamine sõjaväe tarvilikusest.

Kõik, kes sõjast osa on võtnud, teavad kuivõrd õigustatud on see põhilause, millist juba hallist ajast saadik sõjaväeliste määrustikkude esiküljelt leida võib. „Sõjavägede peajõud seisab distsipliinis“. Uuemaaja sõja vorm tõstab seda põhilause veelgi kõrgemale, suurema täiuseni viidud relvade mõjuvalt tarvitamine nõuab individumilist skrupulõõsi, isegi väiklusesse kalduvat hoolt ja, teisest küljest, seesama mõjuvus karistab igat vähematki hooletust halastamatult ja kõige verisemate löökidega. Iialgi pole distsipliin

täielikum ja samal ajal ülendavam pidanud olema, sest ta peab olema ühtlasi aktiivne ja tuline ja rõõmuga tunnustatav.

Seda distsipliini tunnet väljendavad reservi ohvitserid igal ajal, nõnda ütelda igapäev, mitte ainult selle läbi, et nad omi seaduslikke sõjaväelisi kohustusi täpselt täidavad, vaid ka teenistuse sõprade keskel neile usaldatud kaastöös hierarhia raamidesse asetuvad ja endid sõjaväelise võimu juhatuse alla annavad. Nad teavad, et nende ennastalgavus viljakas on: kõige esiteks aitab ta nende ümber nende normaal elu miljöös luua ja alal hoida juhataja suhtes avalduvat usalduse tunnet, mis juhtimise enese teostamiseks nii tarvilik: juht, kes tunneb usaldust enese ümber, vaatab selgema silmaga oma vastutuse pääle. Edasi tõendab ta, et sõjaväeliste kohustuste suhtes tarvilik distsipliin ka teiste kohustuste suhtes sugugi vähem tarvilik ei ole. Ainult terviset annab see tunnistust, kui sarnases demokraatias, nagu meie oma, kodanikud avalikult näitavad, et nad omad isiklised huvid kõrgemate kohustuste alla paenutavad.

Kahtlemata vähem tõsine, kuid mitte vähem kasulik on meie reservohvitseride ülesanne tõestada oma ülespidamisega, materjaliseerida juba oma olemasoluga kõikide silmade ees rahvuslise sõjaväe tarvidust. Banaalseks läheb korrata, et Prantsusmaa ei soovi sõda ja keegi pole kaugemal sellest soovist kui just endised sõdurid, sest nemad on ise tunda saanud, mis tähendab sõda. Kuid pole mitte vähem tõsi, et rahvas, kes vabalt elada tahab, oma iseseisvust ja au kaitsta suutma peab. Pääle sarnase kataklismi kui see, mis nelja aasta jooksul kogu ilma pahrpidi pööras, on lapsik enesele ettekujutada, et ühe ehk mitme rahulepingu allakirjutamine sellest kataklismist välja tulnud uue korra üle öö kindlaks teeb. On tarvis aastaid ja aastaid, et lein kaugeneks, et viha kustuks ja et vabastatud ehk uuestusündinud rahvad oma uut olemasolu ära korraldada ja kindlale alusele seada suudaksid. Sellel pikal jahe-nemise ajajärgul on tarvis alalist valvelolekut, et vulkaan uuesti tuld heitma ei hakkaks. Sõjavägi on selle valveloleku tööriistaks, tema ülesandeks on võita rahu, nagu ta varemalt sõja võitis ja 150.000 lahinguväljal langenud kaasvõitlejat on temale pärandanud ülesande kindlustada nende ohvri vilja. Lepingud annavad selle sõjaväele õiguse veel kümme aastat vahti pidada tervel ehk osal Rheinimaal, ja selle õiguse teostamisega kindlustab Prantsuse sõjavägi oma maale kõige mõjuvama rahu tagatise. On selge, seni kui valvurvägi tugevaks ja valvsaks jääb, seni kui peajõud valmis saab hoitud temale viivitusega abi ja toetust andma, seni kauaks jääb püsima ähvardus, et esimesed lahingud löödud saavad vaenlase maaal; endised sõdurid tunnevad kogu selle ähvarduse öudsust; nad tunnevad neid laastamisi, millistele võimata on nime anda, neid kõiksugu varemeid, milliseid halastamatult sünnitab praeguseaja lahing, ja nad kahtlevad, kas sellesarnane perspektiiv juba üksi tegudele üle minna tahtjaid päeletungi ihasid järele mõtlema ei pane.

Kümne aasta jooksul, hoides end lihtsalt Versailles rahulepingu poolt eeskirjutatud piirides, pole meie

sõjaväel muud tarvis kui jääda tugevaks ja olla valmis kiirelt tegevusse astuma, et Prantsusmaa omaks võiks võtta ühe hollandlase hüüdsõna: „saan kinni pidama“. Ja see kümne aastane tähtaeg, kes teab, kas ei ole see ehk juba küllaldane rahu võitmiseks?

Vaadakse, see on see lihtne idee ja see tervendav tundmus, milliseid materjaliseerib nende inimeste olek kõikides miljöödes, kes — nad ütlevad ja tõendavad seda — silmanähtavalt seotud on oma võimalikkude funktsioonide külge, püüdes endid nende vastu ettevalmistada, ja nad on igal pool rahuliku kuid kindla patriotismi eeskujudeks.

Kõikide nende moraalsete kohustuste mõttes, arvestades nii nendega, millised neile vilumust annavad jõupingutamiseks iseene üle, kui ka nendega, millised enestest kujundavad eeskujuga ja õpetust neid pealtvaatavale rahvale, — oleks hea, et reservohvitserid endid treeneriks ühiselt omaks ühingutes, teades, et nad sarnasel kombel oma professionaalset arendamist teostavad, sest ainult see on väärt juhataja, kes eneses juhataja hinge välja on arendanud.

* * *

Nii siis, võttes reservohvitseri võidurikkas sõjaväes, et leida tema täpselt kujundust, katsusin teda jälgida rahu ajal selle rahva seas, keda meil kõikidel au saab olema lahingusse juhtida, kui riik ühel päeval meile selleks käsu annab; ma vaatlesin selle ohvitseri sõjaväelist seisukorda ja ma leidsin säält kõik täieliku karjääri elemendid. Samal ajal näitasin ma ära tema rekruteerimise allikad. Ma vaatlesin neid õppemetoode, millised asetavad ohvitseri tema kui juhi ülesannete kõrgusele, ja näitasin, et need meetodid orienteeruvad ikka enam ja enam praktilise õppuse poole, mis edaspidi laiemale alusele seatud võib saada; ma tähendasin, et ühingu jõud selle õpetamisele suuresti kaasa võib mõjuda. Rääkisin lõpuks, moraalsest kohustusest, mis ohvitseri kui juhi peal lasuvad, ja ma ütlesin, kui võrd nende kohustuste ausameelne täitmine võimas on arendama rahva kohusetunde ja patriotismi ideesid.

Ma ei suuda paremini ega õigemini lõpetada, kui et vaadata, missugune saab olema homse päeva sõjavägi, kui olukord rahvast uuesti sõjariistu kätte võtma peaks kutsuma, ja ma näen, et ta täielikult sarnaneb sellele võidurikkale sõjaväele, millest rääkisin alguses. Ma näen säält nii aktiiv teenistuses kui ka reservis olevaid ametvendi, elustatud, nagu eila, ühest ja samast vaimust. Kahtlemata saab meie nii rohkearvulises reservohvitseride korpuses olema palju uusi nägusid; algajad saavad, nagu alati, natuke tagasihoidlikud olema, kuid nende leegitseva tungi juures pole nende vilumatuse pärast midagi tarvis karta, neil tarvitseb vaid silmad üles tõsta oma eelkäijate poole, et saada õpetust hiilgavast treeningust. Ja see saab olema Suure Sõja veteraanide ülesandeks õpetada oma eeskujuga oma noorematele vendadele suurt võidu saladust, mis Prantsuse ohvitseride juures kindlasti väljendub selles sügavas tundes, mis ühes ja sellesamas südames ühendab tahet võita ja kõikumata usku surematu Prantsusmaa saatusesse.

Märkide (maastiku punktide) kättejohatamisest.

Uurides hiljuti Kindralstaabi IV osakonna väljaandel kapten H. Janson'i sulest ilmunud väärtuslikku broshüüri „Koostöö lennuki ja jalgväe vahel“, paistis minule silma järgmine eksitav viga, mis võib praktikaks kergesti kujuneda suuremate arusaamatuste allikaks.

VI päätüki § 35 (lhk. 20), õpetades „maastiku punktide ülesandmist“ ütleb: „§ 35. 1) Lendurvaat-

lejal ja väeüksuste ülematel, kelledega lendurvaatleja koos töötab, on tarvitada ühesugusteks ruutudeks märgitud kaardid (mõõt umb. 1:25000). Maastiku punktide juhataakse kätte koordinaatide abil (4 ehk 6 nummert) — mille juures esialgul tuleb üles anda abstsissid, siis ordinaadid (art. autori harvendus). Näit. punkt P võib üles anda kui 335286 ehk 3586“.

Koordinaatide süsteem märkide (maastiku punktide) kättejehatamisel on juba mitmeid aastaid tarvitusel meie kahurväes. Mõeldud Otepää manöövritel on seda lihtsast ja igatpidi otstarbekohast meetodi esimest korda „ametlikult“ proovitud ka teiste väelike juures. Selle süsteemi tähtsust ja häid külgi ei hakka ma siin üles lugema, — need on kahtlemata kõigile teada, — kuid pean tähendama, et koordinaatide meetodi tarvitamine on kasutoov ainult siis, kui teda kõik väeliigid ühtlaselt tarvitavad. Ühtlust siin mõistan koordinaatide ühesuguses lugemises kõikide väelike poolt.

Kahurväes, et mingisugust maastiku punkti kaardil fikseerida koordinaatide abil, loetakse kõigepäält arv ordinaatide teljel ($x = \dots$) ja siis juba arv abstsisside teljel ($y = \dots$). Seda sama õpetab „Instruktsioon kaardile kantud koordinaatide tarvitamiseks“, mis enne Otepää manöövrite väeosadele kindralstaabist laiali saadetud. Selles instruktsioonis leiame:

„Koordinaatide süsteemi x -teljeks nimetatakse joont, mis kaardi äärmisest vasakpoolsest (edela) alumisest nurgast otse üles (põhja poole) ja y -teljeks seda joont, mis samast punktist paremale poole (ida poole) läheb.

...Et ruutudesse jaotatud kaardil koordinaatide abil leida tarvilist punkti, peame.

1) Selle punkti asendi kindlaks tegema kaardile kantud suurte (tolliliste) ruutude suhtes. Selleks tuleb, lugedes kõige alumisest edela nurgast x -telge mööda põhja poole, vaadata, millisest alumisele äärele rööbasjoonest on otsitav punkt põhjapool ja, lugedes samast edela nurgast y -telge mööda idapool, — vaadata, millisest vertikaaljoonest on otsitav punkt idapool. Näiteks, käesoleval kaardil*) „Педрa“ talu asend (umbes 3 klm Puka jaamast loode poole) on ruudus, mille $x = 85$ ja $y = 91$, — s. t. otsitav punkt on ruudu sees, mis põhjapool 85 ja idapool 91.

2) Sellest jämedast äramärkimisest on vähe. Arvvis täpsemalt kindlaks teha otsitava punkti asend selles suures ruudus. Selleks tarvitada läbipaistvale paberile joonestatud (vaata lisa) „sajandik ruutversta võrku“. Kui nüüd asetada leitud suure ruudu pääle „sajandik ruutversta võrk“ nii, et ruudud ühtiks (s. o. ükskeist kataks) ja lugeda „sajandik ruutversta võrgu“ jaotusi kui kümnendik tolle ning lisada juurde need kümnendikud endistele tervetele arvudele, siis saame „Педрa“ suhtes

$$\begin{aligned}x &= 85,9 \\y &= 91,7.\end{aligned}$$

Nii siis, kahurväes tarvitusel oleva koordinaatide süsteemi kasutamise reeglid ja üldtähendatud „Instruktsioon“ õpetavad meid koordinaate lugema vastupidiselt kapten H. Jansoni näpunäidetele broshüüris „Koostöö lennuki ja jalgväe vahel“. Et aga koordinaatide lugemisel peab ühtlus valitsema ja et käesoleva olukorra juures pole mitte ükski, kas x -arvluse võtame ordinaatide või abstsisside teljelt, — selgub järgmisest puhtpraktilisest näitest:

Oletame (vaata Otepää manöövrite üheverstalist kaarti koordinaatide võrguga), et lendurvaatleja soovib kahurväe ehk jalgväe üksuse ülemale edasi anda kõrtsi asetust, mis Otepää alevikust 5 kilomeetrit põhja pool, kahe maantee lahkusel. Lendurvaatleja märgib kapten Jansoni määruste põhjal selle punkti arvudega „109,6—90,7“ (s. o. $x = 109,6$ ja $y = 90,7$). Kahurväe või jalgväe ülem, saades kätte lendurvaatleja teadaande, hakkab otsima kaardil seda punkti hoopis teises kohas, — nimelt, Virtsjärve ida kaldal, Rannu kiriku („К-ка Ранден“) juurest umbes 1,5 kilomeetrit lääne pool oleva kõrgustiku 21,1 päl ($x = 109,6$ ja $y = 90,7$). Need kaks punkti asuvad üksteisest aga tervelt 27 kilomeetri kaugusel!

Et „ühist keelt“ tarvitada ja soovivat punkti õieti edasi anda, peab lendurvaatleja käesoleval juhtumisel „109,6—90,7“ asemel märkima „90,7—109,6“ (s. o. $x = 90,7$ ja $y = 109,6$).

Sellepärast tuleb teha paranduse kapten H. Jansoni „Koostöö lennuki ja jalgväe vahel“ leheküljel 20, kus read 5—10 (ülevall) omaksid parandatult järgmise avalduse: „Maastiku punkte juhataatakse kätte koordinaatide abil, mille juures esialgult tuleb üles anda ordinaadid, siis abstsissid. Näit. punkt P võib ülesanda kui

$$28,5—33,5 \text{ ehk } \begin{matrix} 28,5 \\ 33,5 \end{matrix}$$

Koordinaatide arvude ülestähendamisel soovitan võimalikkude arusaamatuse ärahoidmiseks kapten H. Jansoni näites toodud „335286 ehk 3586“ asemel veidi teistsugust arvude märkimise viisi, nimelt — „28,5—33,5 ehk $\begin{matrix} 28,5 \\ 33,5 \end{matrix}$ “. See oleks arusaadavam, „kindlam“ ja rohkem kooskõlas lhk. 20 toodud joonistusega. Arvude edasiandmisel raadio teel võivad kommad (,) muidugi välja jääda. G. L.

Praegused ja endised sõdurid.

Selle pealkirja all avaldab „Soumen Sotilas“ (Nr. 34 — s. a.) sisu pooldest ja kaitseksimuse seisukohalt vaadatuna väärtusliku artikli, mis ka meile tohik huvi pakkuda, kuna sääl puudutatud asjaolud ja võimalused meie oludele ning võimalustele sarnased on. Artikli autor kirjutab muu seas:

Soome praegune sõjavägi sündis suitsevail võitlusväljadel. See on sõja laps olnud ja sõjahädaohu aastate tõsisetes traditsioonides kasvanud.

Vaatamata selle pääle, et algus oli vilets, kuid mida eitada ei saa, on asjaolu, et sõjavägi juba sündimise aastal vaenlase maalt välja ajas ja Soome vene survevalituse alt päästis. Vaatamata ka selle pääle, ütleb artikli autor, et rahuagene töö täis raskusi on olnud, et on olnud puudusi ja vasturääkimisi, kuid mida eitada ei saa, on asjaolu, et sõjavägi ühes samas rinnas areneva kaitseliduga on põhjamaadel rahu kindlustanud ning kaitsnud saagijänelist vaenlast maale kallale tungimast.

Ei saa ka eitada, et sõjaväes praegusel ajal on tähelepandavalt kõigil pool ja kõige energilisem töö käimas, ettevõtlikkuse, õppimise ning arenemise vaimustus, mis ajajooksul mitte viljakandmataks ei jää. Meie loodame, jätkab autor, et ükskord sõjaväe mõju end tunda annab ja tunnustuse saavutab rahva kehalises ning hingelises arenemises, mille tõttu sõjaväelise töö hindamist eitada ei või. Peab lootma, et sõjavägi rahuajal, samal ajal kui ta areneb relva tarvitamise oskuses sõjavalmisolekus, kujuneb tõeliseks rahva kasvatusasutuseks, mis laotab kehalist tugevust ja tervist ning hingelist ärksust ja isamaa armastust, kuna sellest kõvast koolist läbi käinud sõdur lahkudes aru saab, et on omanud väärtuslikke oskusi ja vahendeid ning häälmeelel ja uhkusega mälestab neid aegu, millal ta kompanii rivides end pingutas sõjakunsti õppimisel.

Artikli autor on küll arvamisel, et nii mõnigi, võib olla, muigab praegusel ajal niisuguse julge lootuse üle,

kuid on kindel selle pääle, et ajajooksul seda ikkagi saavutatakse.

Kirjeldused (Santeri Ivalo) endise sõjaväe tagavaraväelaste harjutustest näitavad, et sõjateenistusest rahulisele tööle tagasi pööranud mehed ei ole unustanud seda esimest aega, ning et nende mälestuses see mitte mingi hirmutisena ei esine.

Ka praegu on olemas uue või noore sõjaväe kasvandikke, kes hindavad sõjaväe tööd ning näevad selle suurt tähtsust rahva kehalises ja hingelises kasvatuses, isikud kellelt varisenud väärarvamine sõjaväeliste kammitate kohta, ja kes aru saavad, et sääl kasvataks mehi ning mitte preiliseid, sest preiliseid ja preililikke mehi on juba niigi rohkem kui tarvis, kuna mehiseid mehi ka veel tulevikus tarvitatakse.

Noormees, kes isamaad armastab, saab aru, et maakaitse ülesandele ettevalmistamine nõuab kindlat distsipliini, pingutusi, karastamist ja harjutusi, ning kui ta veendub, et sõjaväe koolitus on isamaaline ja tõsine, siis ei lange ta kokku selles koolis, kuigi ehk vahest see töö talle raskena tundub, vaid tema tahtvõim kasvab iga jõupingutuse järele ja tundub rahuldust ning rõõmu selle üle, sest noorsugu on täis ohvri-meelsust ja vaimustust.

Peab kindlasti uskuma, et kui kasvatus põhiaated sõjaväes selgivad ja küpsevad, ja sõjaväelik koolitus ikka suuremal määral isamaalise hingega läbiimub, et siis nende arv, kes pääle sõjaväe teenistuse lõpetamise kaitseväge pooldajatena ja sõpradera säält lahkuvad, määratumalt suureneb.

Saksa sõjaväe kohta on öeldud, et sääl valitses karm distsipliin ja teenistus oli raske. Kuid vaatamata selle pääle oli sõjavägi saksa rahva lemmik. „Meie armeed, meie sõdurid, meie väljahallid“, kõneles rahvas omast sõjaväest.

Soomes on rahva hulgas sõjaväe suhtes vene pärandusena maksev olnud eelarvamine ning sõjaväe

põlgamine. Vene rahvas põlgas sõjaväge, kuid ta põlgas ka iseennast. Saksa selle vastu austas oma sõjaväge ja austas ka iseennast, oma tööd ja töövõimet.

Rahval peab usku olema oma ajaloolise ülesande sisse. Ta peab uskuma iseennast ja sõjaväge ja sooja südamega mõtlema nende pääle, kes sõjaväe teenistust sooritades rahva rahu ja arenemise võimalusi kaitsevad.

Peab jõudma sinna maale, et eelarvamised sõjaväe kohta kaovad, et iga isamaaline kodanik tunneb sõjaväge „meie sõjaväena“ ja sõdureid „meie sõduritena“, et emad ja isad poegi kasarmu saates neile tõsise manitsuse kaasa annavad, toimida ja tegutseda, et nad ei häbistaks, vaid vastupidi saavutaks austamist sugule ning kodukohale.

Mõni arvab, et niisugune parandus või uus hing peaks kõige päält sõjaväest endast alguse saama. Seda on ka tehtud, kuid nüüd oodatakse omakord vastutasuna — rahva pooldamist, kuna noor kasv paremini kasvab, kui ta heasse maasse istutatud.

Kuid määratu palju on veel tarvis selle heaks valgustustööd teha, ütleb autor, sest isegi haritud mehed ja naised on tihtipeale päris tõmpmeelsed sõjaväe kohta. Nende meelest on täielikult asjata raisata raha relvade ja sõjavarustuste peale. Neil ei ole tahtmist aru saada, et ainult sõjaväe kaitse all on võimalik kultuuriline töö, et sõjaväe töö ja üldine kultuurilik töö käsi käes käivad ja teineteist toetavad.

Niisugust valgustamise tööd ootab autor endistelt sõduritelt või sõjaväeteenistuse kohuslistelt, kes sõjaväe kooli sooritanud ning seda tunnevad, ja loeb loomulikuks nähtuseks, et endised sõdurid ka oma rahulisel tööalal soojalt ning huvitusega sõjaväe tegevust jälgivad, mille läbi saavutatakse arusaamine ja ühishing rahva ning sõjaväe vahel.

A. Rocks.

Sõjaväelised teated.

Soome mereväest.

Torpeedopaat „S. 2“ hukkimise puhul.

Meie hõimuriigi mereväge tabas 4-dal oktoobril suure NW tormi ajal raske kaotus: hukkus torpeedopaat „S 2“.

Soome sõjalaevastik toimib oma sügismanöövreid ja viibib peaaegu täies koosseisus Botnia lahes, kus neid lahtipuhkev torm tabas. Kuna teised laevad pääsesid varjule lähemasse sadamasse, siis ei õnnestunud see torpeedopaat „S 2-el“, mis oli teel Pori linna lähedal Reposaares suunas. Umbes kell 3 päeval hukkus kõige tugevama tormi ajal „S 2“, mis pealtnägijate teatel enne kummuli läinud ja siis vee alla kadunud, ilma et kedagi päästa oleks suudetud.

Sügiskülmad vood võtsid vastu kogu „S 2“ meeskonna: 2 ohvitseri, 1 arsti ja 45 mereväelast.

See on suur kaotus Soome mereväele.

Meie merevägi tunneb südamest kaasa naaberriiki tabanud õnnetuse puhul ja esimene kaastundmuse avaldus Soome mereväele väljastpoolt tuli Eesti mereväelt:

„Eesti merevägi avaldab Soome mereväele südamlukku kaastunnet „S 2“ hukkimise puhul“.

Soome sõjalaevastikku alati moodustama 1918 a. ja selle tuuma kujundasid mõningad Vene sõjalaevastikult Helsingis ülevõetud laevad.

Seda täiendati Soome tehastes ehitusel olevate end. Vene valitsuse poolt tellitud laevadega ja ostuga väljastpoolt.

Seega kujunes sõjalaevastiku koosseis järgmiseks:

1. Neljast vahilaeva tüübist (end. Vene „Kob-tschik“), millest kaks kannavad kahurlaeva nime — need on „Karjala“ ja „Turunmaa“ ning teised tõkeminilaevad — „Uusimaa“ ja „Hänenman“.

2. Kaks saatelaeva (vahilaeva) „Klas Horn“ ja „Matti Kurki“ (end. Vene „Voevoda“ ja „Posadnik“).

3. Kolm torpeedopaati: „S 1“, „S 2“, „S 5“ (end. Vene „Sokoli“ tüüpi; „Rjanõ“, „Prosorlivõ“ ja „Podoschnõ“).

4. Kolm allveelaeva, neist üks end. Vene oma, mis Hangös oli 1918 a. plahvatatud ja hukutatud. See laev rüvikõlbulik ei ole.

Pääle seda 1924 a. Soome valitsus omandas Itaalias ehitusel olevad 2 Lõuna-Ameerika Peru valitsuse poolt tellitud vähemat tüüpi allveelaeva, veeväljasurvega 430 tonni.

5. Kiirsõitjaid mootorpaate on 12. Need on 26,5 tonnilise veeväljasurvega ja 15,9 meetri pikkused. 500 J. H. P. mootorijõud võimaldab 26,5 sõlmelise kiiruse. Relvastud on 2 kuulipildujaga ja 2 torpeedoga. Nad kannavad liiterit „M. T. V.“

6. Abilaevad. Siin on end. Vene „Sapal“ tüüpi traalerid ja jäälõhkujad ja muud.

Lõpuks tuleb vee nimetada sisevete laevastikku Ladoga järvel, mis koosneb 3 — 250—500 tonnilisest relvastatud aurikust ja kiirsõidu mootorpaatidest.

Selle merejõu ja rannakindlustuste abil on Soome jõudu mööda loonud omale rannakaitse, kusjuures Soomele omased skäärid võimaldavad ka väiksel laevastikul, tegutsedes ühiselt rannakindlustustega nõndanimetatud „positsioonsõjas“, edukalt suurema vaenlase vastu võidelda.

Et ranna- ja riigikaitset siiski kindlustada, töötati välja kava Soome merejõu täiendamiseks.

Selles kavas on ette nähtud 8 aasta kestva kestvusel suurema sõjalaevastiku ehitamine, mille koosseisu kuuluks: 3 soomustatud rannakaitse kahurlaeva, 2 miiniristlejat, 6 allveelaeva (2 suuremat ja 4 väikest); 30 mootor-torpedopaati (kiirsõitjat); 1 allveelaevade emalaev ja 2 miinitõkkelaeva.

Sarnase sõjalaevastikuga oleks Soomel võimalik ülivõimu skääri es oma käes pidada ja samuti takistada Soome vetepiirkonnas vaenlase laevade tegutsemist.

Lõpuks olgu veel toonitatud, et Soome merejõud kui Eesti, nii ka teiste Balti riikidega lähemas kontaktis töötavad. Eriti soe vahekord on alalise kokkupuutumise tõttu Eesti ja Soome vahel.

Sellepärast on ka meie mereväele sõberriigi Soome kaotus ühe sõjalaeva näol eriti lähedane ja nende lein on lein meilegi.

Lgs.

Nõukogude Vene allveelaev Eesti territoriaalvetes.

7. okt. s. a. kell 9.30 ümber märgati Aegna ja Naissaare vahel Littelgrundi lähedal (umbes 3,5 mere miili Aegnast) tundmata allveelaeva, mis lipu var-dasse tõstis.

Merel oli W tuul 6 balli ja tugev lainetus. Merejõudude juhatuselt saadeti välja vahilaev „Laine“, et selgitada lähemalt asjaolu.

Vahelaev (kella 11 paiku) sai ka abilaev „Tallinn“, mis omil harilikel sõitudel, juhtnõore tarvilisel

korral võõrale laevale abi anda. Selgus, et võõras laev on Vene allveelaev „Krasnoflotetsi“ või „Kommunari“ sarnane ja kannab liert „N 5“. Seda tüüpi (end. „Rössj“, praegu „Bolshevik“) allveelaevu on Venel 6. Nad on ehitatud Tallinnas Noblesseri tehastes 1912—1917 a. ja kuuluvad suuremate allveelaevade liiki. Käsiraamatute andmetel on selle tüüpi laevade veeväljasurve pealvee 650 tonni, allvee 784 tonni; relvadeks kaks 75 mm ja üks 37 mm kahur; torpeedotorusid 8; meeskond 50 inimest; süvis 12,5 jalga; võib olla ühtjoont allvee 36 tundi.

„Tallinn“ signaliseeris vene keeli: „Нужна ли помощь“ (On abi tarvis), mille päale vastati „скрылись от ветра“. („Peitusime tuule eest“.)

Sellepääle teeb „Tallinn“ ühe tiiru ümber allveelaeva, kusjuures (ajalehtede andmetel) sellest möödumisel ohvitserid „Tallinnal“ viibivad ohvitseri sõjaväelisel tervitavad. Allveelaevalt teatatakse kõnetoru kaudu, et ollakse valmis merele minekuks ja alataksegi ankrud hiivamist. Samal ajal (umbes kell 12.00) on ka „Laine“ kohale jõudmas, et abi anda.

Vene allveelaev algas liikumist N suunas ja kadus pea laine alla. Pooltundi hiljem teatati „Revelsteinit“, et allveelaev on säält möödunud ja liigub edasi W sihis.

Põhjuste üle, mis sundis Vene allveelaeva ilma lubata meie territoriaalvetes viibima, on juurdlus käimas.

2 Itaalia Sõjaväe hüdroplaani Tallinnas.

8. okt. s. a. kell 16.10 maandusid 2 Itaalia sõjaväe hüdroplaani miinisadamasse meie veelennukite angaaside juures. Hüdroplaanid saabusid Peterburist. Kaasa sõidab komandant Maddalena. Reis on ette nähtud läbi Euroopa ja saab kestma 2 kuud.

Itaalia lendureid võeti vastu meie lendurite ja kõrgemate sõjaväelaste poolt.

Raamat-teated.

„Jalgväe lahingteenistus“.

Sarnase pealkirja all on hiljuti ilmunud „Sõjateadlases“ (juuli-augusti kuu number 1925.) tõlkena R. K. K. A. (punaväe) ametlik käsiraamat jalgväe juhtidele: „Боевая служба пехоты“, изд. официальное. Руководство для командного состава.

Peab tunnustama, et selle käsiraamatu ilmumise eestikeelses tõlkes meie sõjaliteratuur on rikastunud jalgväe taktika alal tähelepanuväärt tõsise teo-sega, mille omandamist ja lugemist siinkohal tahaksin soovitada igale meie ohvitserile. On ju tõsi: sellele, kes on tuttav Lääne-Euroopa sõjakirjandusega, raamat sõjateoreetilisel pakub võib olla vähe uut — venelasedki on sel alal üldiselt laenajad. Paljud mõtted käsiraamatuski tunduvad otse mahakirjutatuina saksa, resp. prantsuse määrustikkudest. Ometi mitmelt seisukohalt teos peaks siiski huvitama meie kaitseväge juhte.

1. Ta on ametlikult kinnitatud käsiraamat meie idanaabri sõjajuhtidele jalgväe lahingtegevuse alal. Siin loeteldud põhimõtted ja praktilised näpunäited on teostatud või teostumas punaväes. Järelikult raamat annab meile võimaluse lähemalt tundma õppida Nõukogude Venemaa lahingparaati, selle päämist osa — jalgväe massi algüksuste — rügementide, pataljoni, kompaniide konstruksiooni ja võitlusviise. Sarnasena raamat tundub parimaist ja täielikumaist eesti keeles, jättes kaugele maha kõik sel alal varem ilmunud väljaanded. Arvan, et on selge kõigile, kui

võrra tähtis on meile tunda punaväe lahingdoktriine ja tegevusviise, mispärast seda küsimust ei võtangi arutusele.

2. Käsiraamat on välja antud 1924 aastal, seega ta üks uuemaist meie tuntud suurriikide käsiraamatuid. (Prantsuse välimäärustik — „Instruction provisoire sur le service en campagne“ — on ilmunud ka 1924 a.) Järelikult tohib loota, et selle kokkuseadmisel on kasutatud ära kõik seni tõestunud kogemused kuni kõige viimase ajani. Ajakirjandusest teame ju, et Venemaa teeb praegu suuri jõupingutusi oma sõjajõudude moderniseerimiseks nii vaimiliselt kui materjaalselt. Kommunismile omase jõurikkuse ja järskusega murtakse katki, mis osutub rutiinina, on käimas otse kirgline otsimine uute tõekspidamiste järgi sõjateaduse ja sõjapraktika alal. Kõneall olev käsiraamat oma ter-vikus sisaldabki rea praktilisi resultate, milleni on jõutud selles otsimisprotsessis, tulemusi, mis niivõrra on küpsenud, et neid leitakse võimaliku olevat külge pookida vene laiaadele jalgväe massidele ja nende juhtide korporatsioonile.

Ilma et siinkohal hakata refereerima, kas või lühidaltki, raamatu sisu, märgin siiski mõned silma-torkavamad neist viimase aja Venemaa „uudistest“.

§ 7. Praegusaja sõjapidamise põhiväiteis märgitakse tähtsaima abinõuna „vaenlase jõu nõrgestamiseks“, „hoolas ja tõsine agitatsioonitöö“.

Teisel (§ 73) nõutakse, et sõjalise otsuse tegemisel ka nooremad jalgväe juhid on kohustatud arvestama uue teguriga jalgväe lahingväljadel, nimelt: poliitilise olukorraga. Aktiivse poliitika ja agitatsiooni viimane otse jalgväe masside kõige alamaisse kihtidesse — see ongi praegusaja sõjapidamise esimesist uudisist, mis nii teraval kujul on teostatud ainult Venemaal. Mujal see kuulub ikkagi kõrgemate juhtide kompetentsi, kuna siin ta on loetud jalgväe tähtsaimate tulirelvade hulka, mida peab oskama käsitada iga juht oma tegevuspiirkonna ulatuses. Nagu meil kõigil hästi teada, selle relva kaasabil kommunism loodab nihutada endisaja strateegia ja tektika põhiväited sootu teistsugusele tasapinnale, millele on nimeks antud „klassisõda“. Muidugi, tulevik näitab, kuivõrra see talle õnnestub teoorias ja praktikas.

3. Sõjakeemia — õhukaitse — maskeerimine, need kolm uudist on aastate kestel lõunud laineid Venemaal. „Agitatsiooni“ kaasa aidates on nendega püütud imbutada läbi Vene laialised massid, sõjavägi muidugi kaasaarvatud. Praktilise resultaadinäeme jalgväe organisatsioonis rügemendi kosseisus: a) sõjakeemia jaama eriteadlaste ja erimaterjalidega ühes meteoroloogia vaatlusabinõudega, b) rügemendi pioneer maskeerimis komandot, samuti eriteadlaste ja eribinoõudega. Jalgväe taktikalises töös väljal, ükskõik missuguses olukorras, need spetsialistid aitavad kaasa oma nõu ja materjalidega. Nii päaletungil ühes luure- ja valvelülidega liiguvad igasugu keemilis- ja maskeerimisvaatlejad (238), kuna õhuvaatlejad (241) jälgivad vaenlast õhus. Kaitse positsiooni ettevalmistamisel kõik need eriteadlased toimetavad koos jalgväega oma eriluuret, andes jalgväele abi ja toetust tema pärastistes tegevuses (434). Ühe sõnaga näeme, et jalgväe taktikaline tegevus väljal igasuguses olukorras on kõige tihedamalt lähiimbutatud modern sõjapidamisabinõude käsitamise-ga. Kuna meilgi sel alal on käimas ettevalmistustööd, siis naabrite kogemused ei võiks jääda tähele panemata.

Muidki huvitavaid üksikasju jalgväe organisatsiooni, tema võitlus- ja varustusviiside alal sisaldab käsiraamat. Väärrib, näiteks, tähelpanu vene rügemendi üldiselt tiise organisatsioon, tema luurkompanii, jalgväe patarai, ülalnimetatud spetsiaal-komandod.

Kui meeletada, et rüg. ül. lähemaks abiks operatiiv alal on staabi ülem, kõrgema haridusega sõjaväelane, siis peab tõsiselt konstateerima fakti, et Vene rügement kujutab endast väga tusedat lahingüksust suure taktikalise iseseisvusega.

Taktikalise toimingust on läbi võetud kõik, mis teostab jalgvägi — liikumine, puhkus, lahing, sissejuhatusena — luure, valve, julgeoleku teenistus, juhtimine ja side küsimused. Peab märkima, et aine käsitamisel on loobutud pikemaist teoreetilistest targustist, vaid küsimused on valgustatud puhtpraktilisest seisukohast, mis teeb teose häaks käsiraamatuks jalgväe üksuse juhtimisel igas olukorras. Sääljuures paragrahvid on reastatud mitte juhushikult, vaid loogilises sidejärjekorras, nagu teatud tegevus loomulikult areneb väljal. Mulle näib, sääljuures, et päaletungi lahing on läbi võetud detailsemalt ja üksikasjalikult kui kaitselahing. Näitena kas või rügemendi lähenemine (§§222—235). Algab rügemendi ülema korraldustega sel perioodil. Loogilises järjekorras esitatud rida praktilisi näpunäiteid (kokku 12), mille kohta jääb vaid soovida ühte, nimelt, et kõik rügemendi ülemad nad tegelikult teostaks väljal. Kui palju arusaamatusi jääks siis ära alluvate üksuste juhtimisel

Järgnevad loetlused lähenemise normaaltingimustist, — kuidas lahingribade lõikamisega pataljoni-dele rüg. ül. teostab oma päaletungi-idee; edasi — koos-

töö kahurväega ja teiste abivägedega. Sama kava järgi on läbi võetud teiste vähemate üksuste tegevus.

Jääb tundmus, et siin pole midagi unustatud, kuid ühtlasi pole pakutud ka midagi üleliigset, mis ei kõlbaks sõjapraktikule tema ülesande teostamisel väljal.

Kaitsetegevus on käsitatud üldjoonlikumalt, vähemalt võrreldes teiste meile tuntud määrustikkudega. Muidugi on seletatav Venemaa üldiste vaadetega selles küsimuses, tema sõjadoktriiniga.

Päale selle käsiraamat sisaldab rea eritingimusi jalgväe lahingtegevusel, kaasaarvatud modern tänav-võitlused, milles venelastel on võetud välisõja olukorrad, kuna positsioonsõja vaatlemisest käsiraamatus on loobutud täielikult. Ainus päätükk, kus see nimetus sees, on leheküljel 101 ja seegi sisaldab vaid kuus paragrahvi. Sarnane seisukoht on koguni eriline üldises sõjakirjanduses, kus ametlikes määrustikes positsioonsõda, nagu ta oli välja kujunenud 1918 aasta lõpul, leiab kõikjal väärilise käsituse. Peab ehk siit järeldama, et Venemaa tulevikusõjas kõik ülesanded loodab lahendada välitegevusega.

Lõpuks mõni sõna tõlkest.

Kohe alguses olgu tähendatud, et tegemist on korrektult ja asjatundlikult toimetatud tööga. Tõlkija ei ole mitte vaeva kokku hoidnud, et voolida puhas, omapärane tõlkekeel, end lahti kiskudes algkirja võõrast mõjust. Mul on koguni tundmus tööd lugedes, et keele silumise alal on kaastööd teinud enam kui üks keelemees. Olgu kuidas on — ülesäetud ülesanne on sooritatud ja sääljuures mõte lausetes on antud edasi täpselt ja võltsimatul kujul. Mõned mõtteväärtused lausetes nimetaksin siiski:

§ 53 ... „Laskurühma kosseis — 2 laskur ja 1 kerge kuulipilduja jagu koosneb 2-st lülist j. n. e.“ — pole selge, mis koosneb õieti kahest lülis-t.

§ 78 redigeeriksin sootu teises järjekorras, asetades pää- ja kõrvallause nii, nagu see omane eesti keelele. Päälause. „Kõva ja kindel sisemine side lahingus on kõige parema koostöötamise, järelikult ka edu pandiks, (kõrvalla-use), „kui on j. n. e.“...

Vähemad defektid sel alal ei väeri nimetamist.

Alljärgnevas olgu märgitud mõned keelelised puudused:

a) Määrussõnade ja verbide kokkukirjutamine juhuil, kus see mitte pole lubatud.

Näiteid:

§ 26 äratähendatakse pro ära tähendatakse

§ 532b sissetungida „ sisse tungida

§ 565 ümberpaiguneda „ ümber paiguneda.

b) Passiivi „tud“ partitsiip on muutmatu, siis mitte:

§ 236d — varjatuid teid, vaid varjatud teid.

c) Ühesilbiliseks lühendunud „i“ tüvede omastav on nõrk, mitte

§ 116 kaart — kaarti, vaid kaardi.

d) Meil tarvitakse sageli vorm „ööselt“, mis tuleb siiski lugeda vigaseks. Alalütleva käändena teda võtta ei saa, siis peaks muutma „ööl“, kuna adverbial vorm oleks tuletatud ainult suffiksiga „si“, seega mitte

öö — ööselt, vaid ööl, või öösi.

e) Tõlkes on sageli tarvitatud sõna „taktiline“, mis õieti on ebamääraselt tuletatud. Nimisõna on ju taktika, järelikult omadussõna peaks olema „taktikaline“.

f) Meil on olemas kaks verbi: „valdama“ (a. valdab mitu keelt) ja „vallutama“ — oma alla võtmat Tõlkes teise verbi asemel on tarvitatud tihti esimene — § 334 „vallatud piirjoonte“, „vallatud positsioonide“ (340) j. n. e.

Kohtasin järgmisi korrektuur vääratusi:

12	rändavate	pro	rändavate
36	täiendamieks	„	täiendamiseks
39	sunnitakse	„	suunitakse
80	„all“	vahele	jäänud
156	puuduses	pro	puududes
173c	rünnaku	„	rännaku
232	orienteerudes	„	orienteeruda
234	ooni	„	fooni
236d	korda	„	korra
258	maksid	„	maskid
282g	telefonisidega	„	telefonistidega
378	edasi anda	„	edasiandja
441d	määratud	„	määratud
539	vastsele	„	vastasele
541	kaitsega	„	kaitsega
592	valvega	„	valvega

Tõlke oskussõnastik on asjatundlikult valitud. Leidsin mõned meeldivad uued vormid, näiteks „jalitama — endise taga ajama asemele (Sõna on võetud uuest Õigekirjutuse sõnaraamatust).

Ühe oskussõna asetaksin uuega, nimelt „korterjeer“ — pro „taretaja“, mis meil juba läbi löömas.

Toodud vähemad keelelised defektid on üldiselt enam mehaanilist laadi ja ei vähenda tõlke väärtust tema tervikus. On põhjusi eeldada, et töö tüükiks ajaks jääb püsima tooniandjana meie taktika kirjanduses. Sellepärast tuleb tõsiselt kahetseda, et ta mitte pole välja antud vähemas määrustiku kaustas, mis tunduvalt kergendaks tema tarvitamist käsiraamata, millena ta just on mõeldudki. Võib olla olid siin kaasa mõjuvad meie rasked majanduslikud olud, mille üldine tendents on iga aasta lõpu poole koguni kokku kuivada. A. T.

I. Sundnormide süsteemiline nimestik.

II. Riigi Teataja üldine sisujuht.

O. Tiefsulest kohtuministeeriumi korraldusel on ilmunud ülalmainitud päälkirjade all ühendatud kõite raamat. Selle raamatu I osas on tähendatud kõik Vene kodifitseeritud seaduste väljaanded ja nende muutmiseks ning täiendamiseks Vene, Saksa okupatsioon ja Eesti ajal antud seadused ja määrused kuni mai lõpuni 1925 a., ja nende maksvus. Raamatu II osa (Riigi Teataja üldine sisujuht) on korraldatud märksõnade järgi 1918 a. kuni 15. juunini 1925 a.

Kõite suurus on 692 lehekülge Riigi Teataja formaadis; hind 6,5 krooni.

Raamatus on aset leidnud ka Sõjaväe seaduste kokkuvõte (lehekülj 473—508), milles märgitud kõik muutused, mis tehtud 1869 a. S. S. K. (Свод Военных Постановлений 1869). Vene aja sõjaväe seaduste ja käskudega, niisama Eesti Vabariigi seaduste, valitsuse otsuste ja sõjaministri käskudega. See osa on täiendatud ja parandatud sõjaministeeriumi juriskonsultuuri poolt.

Muutused meil maksvais end. Vene määrustikkudes on märgitud vastava seaduse, seadluse ehk käsu näitamiseks.

See raamat on ajakirjanduses seni kiitvaid otsusi leidnud ja eriteadlased on teda soovitanud kui tarvilikku käsiraamatut — sõjaväe juhtidel on seaduse õige käsitlemine ülitähtis, sest sõjaväe distsipliini aluseks on seaduse austamine ja selle täpsem käsitlemine, elluviimine. Sõjaväe juhid, olles tihti asetatud olukorda, kus rikkalikku seaduste materjali käepärast ei ole, leiaks mainitud raamatut juhatuses vähemalt õige allika juure ühes või teises juriidilises küsimuses.

Selles mõttes tuleks seda raamatut igale sõjaväe juhile ja asutusele soovitada. E. A.

Koloneli kiusatuslik unenägu.

Väikse garnisoni veste.

Ühel augusti kuu pühapäeval õhtul kella 9 ajai istusid rügemendi kasiinos koos pea kõik rügemendil kahe pataljoni ohvitserid, kes garnisoni igapäevaseid uudiseid läbi harutades kuulujuttudega rahuldusid. Lõunase rongiga komandeerimiselt pealinast spordi võistlustelt tagasi jõudnud kuulipilduja kompanii rühma ülem, väikese kasvuga nooremleitnant Sirk, teadis jutustada, et viimane noorsõdurite teenistuskutse on vähem väljaandnud kõlbulikke kaitsevälasi, kui seda oli loodetud. Ja sellepärast ka olevat valitsusel seaduse eelnõu väljatöötatud ja esitatud riigikogule, et mitte ainult riigi meeskodanikud, vaid ka kõik naisterahvad teatud vanuses saavad sõjaväelist õppust sõjaväe tagaselja teenistuse ettevalmistamiseks, sellega võimaldades sõja lahtipuhkemisel hoida eeslinnil rohkem sõjaväge.

„Jah, härrad!“ räägib kapten Tint, „mis ennevanasti näis, et see on läbiviimata ja ainult juturamatutes unistatud, hakkab täide minema.“

„Jah, naisterahvad võivad vabalt täita kohuseid kantseleides, kokkadena, intendandi valitsustes, sanitaaridena, töökompagnii hobusemeestena jne. Mõtelge ainult, kui palju seesuguse korralduse järele pöörab tagasi rivi sõdureid majanduslikult alalt ja mis puudutab tuntuvalt meie väeosade lahingjõudu. Meil alles mõeldakse seesugust kava läbiviia, kuna Inglis asu-mail Zuulude juures see juba on läbi viidud. Minu tuttav kirjutas minule nüüd hiljuti Afrikast, et isegi ohvitse-

rid nendel on naisterahvad. Meie väikese Vabariigi ja Eesti rahva olemasolu sunnib meil ka seesugust reformi läbiviima“, ütles leitnant Kulk.

Rügemendi ülem, pikk sihvakas, Kindralstaabi kursused läbikuulanud kolonel Verner kuulas ohvitseride jutustust vaikselt pealt ja lausus lõpuks: „Ka meil Kindralstaabi kursustel oli korra kõneaineks ja kaalumiseks seesugune võimalus sõjaväes, aga mina isiklikult olen küll selle vastu, sest siis ei oleks enam sõjavägi, vaid...“ ja jättis sõna ütlemata.

„Kuidas võin mina seda lubada, et minu rügemendis teeniksid suuremal arvul naisterahvad? Ei iial! Teinekord tuleb minul soov kedagi noomida või isegi mõni tüse sõna ütelda — ja kuidas sa siis seda teed, kui naisterahvad ligidal on, või veel rohkem — viimastele seesuguseid lauseid ütelda.“

„Kas siis tõesti, härra kolonel, arvate, et naisterahvastega elada viletsam oleks? Minu otsustamise järele oleks ehk kergem pataljonis korda pidada ja Teie isiklikult harjuksite kohe ära“ — ütles kapten Tint.

„Mina! Ei iial! ennemast lähen kohe teenistuses minema, kui naispataljoni ülemaks olla.“

Kolonel Verner jõi tema ees oleva õlleklaasi tühjaks ja hakkas kodu minema.

Kodu jõudes avas kolonel Verner tasakesi eeskoja ukse lukust lahti ja läks varvastel kõndides kabinetti, kus temale sohvale magamisase oli valmistatud, sest et tema abikaasa oli juba ligi kuu aega voo-

dis haige. Kolonel võttis enese kähku riidest lahti ja heitis sohvale. Mõni minut hiljem kostus ta norskamine juba täies võimuses.

Kolonel Verner ärkas hommikul mitte liig vara, ega ka liig hilja. Läbi akna eesriide langesid päikese kiired põrandale. Majas valitses veel täielik vaikus. Koloneli abikaasa magas kuni kella üheteistkümmeni; tema ei sallinud, et keegi oleks seganud tema unerahu ja isegi kolonel Verner ei käinud magamistoas silmi pesemas, vaid temale toodi vesi kabinetti ja siin jõi ta ka oma klaasi kohvi. Nõnda mõnus oli sirutada oma liikmeid, enne, kui sooja aseme pealt üles tõusta, kuid järsku tuli temale meele, et pidi minema Priimetsa tiiri ehituse juure vaatama, kuidas see edeneb. Mehaaniliselt vajutas kolonel Verner kella nuppu, viskas teki pealt ära ja hakkas ennast riidesse panema. Järsku avatakse tasakesi üks ja kabinetti ilmub noor priske neiu, mustas seelikus, kaitsevärvi pluuses ja pagunitel trafaretid peal.

Neiu oli noor, sirge, augukesed põskede sees ja ilustate sinisilmadega. Alguses oli kolonel Verner kangesti jahmatanud, kuid kogus ennast pea heitis tagasi voodisse ja tõmbas teki üle pea.

Noor neiu tegi kolm sammu sohvale ligemale, pani kannad kokku, käed külje peale ja küsis: „mis käsitate, härra kolonel?“

„Mis ime see on“ — mõtles kolonel Verner, „mis ajast päälle meil siis toatüdruk on? Kus on Jaan?“

„Kas käsitate tuua silmapesu vett, härra kolonel?“ küsis uuesti neiu ja pööras ukse poole.

„Pea kinni väikene! aga kes siis Sina õige oled?“ „Käskjalg Salme Piroja, staabi juurest ajutiselt Teie juurde komandeeritud.“

Kolonel näpistas ennast säärest, õõrus silmi ja ei saanud aru, kas see unes ehk ilmsi. „Ei tea, kas olen mina nüüd joobnud, või on minu vastu keset tuba seisv neiu nokastanud“ — mõtles kolonel Verner.

„Mis teha? — minema kihutada, aga mis siis, kui tema on tõesti käskjalg? ja päalegi on pagunite pääl rügemendi trafaretid. Mispärast ka ilmaaegu lärmi lüüa, lõpuks ärkab ka veel minu abikaasa üles.“

Hariliku häälega, nagu seisaks tema ees Jaan Kudo, aga mitte keegi teadmata Salme Piroja, ütles kolonel Verner: „noh minu armas? too vett ja ma pesen silmad ära“. — Neiu läks välja, kolonel hüppas sohva päält üles ja hakkas kähku riidesse panema. Koloneli paistis siiski kõik see asi väga arusaamata ja vaatas salaja üle öla naiskäskjala pääle, kuid viimase näos ei liikunud mitte üks muskel ja nagu oli sama tõsine, nagu midagi iseäralikku ei oleks. Pääle hommikuse toaletti toodi, nagu igakord, klaas kohvi. Sinelit selga ajades, tuli kolonel Verner'il küll himu käskjalga lõuaotsast näpistada, et veenduda, kas see kõik unes ei ole, aga siiski jõudis ennast hoida. Väljas ukse ees ootas kolonel Verner'i veel suurem üllatus. — Rügemendi ülema hobused seisid ukse ees, kuid pukis ei istunud mitte kutsar Kivi, vaid üks punapõseline ja paksurinnaline naisterahvas.

„To-oh! — kuidas mina sõidan läbi linna, naisterahvas kutsariks! See oleks küll häbiasi!“ — mõtles kolonel Verner. „Aga siiski, — kui kõlbab minule käskjalaks naisterahvas, mispärast siis ka mitte kutsariks. Kui juba korra seesugused seadused, siis tuleb sellega leppida.“

„Tere hommikust!“ — ütles kolonel ja pukis istuja naisterahvas vastas: „Tervist, härra kolonel!“ kuid nõnda järsku ja kõvasti, et hobused kohkusid.

Augusti kuu päike paistis nõnda selgelt, värskes hommikupoolne tuul kandis uimastavaid lõhnu laiali. Kogu hommiku ilu mõjus kolonel Veneri pääle nii, et ta kõik tänase päeva juhtumised ära unustas ja lootis tiiri ehituse juure jõuda kõige paremas meeleolus.

Kolonel laskis punapõselisel kutsaril hobused kinni pidada ja tema tagasitulekut oodata. Ta läks jala üle väikese sillakese, tuli järsk mäeküngas, kus mõlemal

pool teeäärt tihedad väikesed kuused. Poole mäekülje pääl jäi kolonel Verner seisma, võttis mütsi pääst ära, pühkis taskurätikuga higi. Korraga kuuleb järsku oma ligidal pöösas jutuaajamist. Kohe ilmusid ka tee pääle vallatades ja naerdes üks noor naisterahvas ja tema järele sõdur. Rügemendi ülemaat nähes ehmatasid mõlemad ja jäid postidena seisma.

„Kes Sina oled?“ — küsis rügemendi ülema kolonel Verner sõdurilt.

„Reamees Kõiv, — härra kolonel!“

„Missugusest kompaniist?“

„Teisest kompaniist, härra kolonel!“

„Aga kes siis Sina oled?“

„Töökompainii naisreamees Lõhmus.“

„Nüüd läheb ilm hukka“ — mõtles kolonel. „Mis te siin tegite?“ Sõdurid mõlemad vaatasid üksteise otsa ja ei oskanud mitte üks sõnagi luusuda.

„Ma küsisin teie käest, mis teie siin tegite ja mis asi ajas teid siia?“

„Mina? Mina?... kogeles reamees Kõiv. „Meie teeme tiiri valli“ — härra kolonel.

„Ah-haa! — valli! Aga Sina mis tegid?“

„Mina härra kolonel, olen määratud töökompainiist hobusega turbaid tiiri ehitamise juure vedama.“

„Ah, sedamoodi ehitatakse valli ja veetakse turbaid! hulgate ringi pöösate taga ainult! Küll ma teile teen mõned päevad peavahis ja nüüd kähku, marsh, oma töö juure.“

Rügemendi ülema, kolonel Verner, pööras kannapäält ümber ja sõitis tusasemas meeleolus tagasi rügemendi kantseleisse, mis asus keset linna.

Kantseleis vastasid rügemendi ülema tervituse pääle kümmekond õrnu naisterahva hääli: „Tere, härra kolonel!“

„Hulluks võib minna!“ — posises omale habemesse kolonel Verner. Sammus rutusti läbi paari koridori oma kabinetti ja kõlitas adjutanti.

„Mis soovite, härra kolonel?“

„Andke käsukirja projekt ja sissetulnud post siia ja pääle selle paluge töökompainii ülema kohe minu juure ilmuda.“

„Härra kolonel, mina kandsin Teile juba eila ette, et töökompainii ülema on haige.“

„Haige!... mis temal siis viga on?“

„Ta on praegu lapsevoodis.“

„Mis?“

„Jah, tema sünnitas paar päeva tagasi poja ja tohter ei luba nõnda ruttu voodist välja tulla. Praegu on kantseleis töökompainii ülema abi; kas ehk käsitate viimast oma juure ilmuda?“

„Paluge teda sisse astuda.“

Adjutant läks ära ja kolonel Verner vajus kokku, köiksugused mõtted lendasid tuule kiirusel läbi tema pää. Töökompainii ülema oli raskejalgne ja nüüd lapsevoodis, see on midagi hullu. Ei! mina küll ei jõua seda kõiki enam väljakannatada. Tuleb tahes või tahtmata teenistusest lahkuda.

Läks mööda mõni minut, kuid töökompainii ülema abi ei ilmunud ja kolonel hakkas juba närveeruma.

„Jällegi unustas adjutant selle korralduse ära“ — mõtles rügemendi ülema.

Teises toas oli rügemendi adjutandi kabinet. Rügemendi ülema tõusis üles ja läks kabinetti ukse juure, mis pooleli lahti oli ja jäi kui naelutatud seisma.

Adjutandi ees seisis piltilus naisterahvas, ilusate käharate juukstega. Adjutant ühe käega hoidis kinni naisterahva lõuakesest, vaatas sääl juures viimasele silma sisse, teise käega õrnalt silitas käharaid juukseid ja ütles: „küll on häbi, ise vanem-kirjutaja ja teete seesuguseid vigasid kirjavahetuses. Ah sina! minu väikene rosin küll.“

Rügemendi ülema pööras tagasi oma kabinetti, istus sääl toolile ja mõtles mõne minuti. „Mis siis nüüd õige pääle hakkata! Ta ohkas korra ja vajutas elektrikella nupu pääle.“

Adjutant astus sisse.

„Kas pea tuleb töökompanii ülema abi?“

„Jah! — ... Olge nõnda lahke härra leitnant Mänd ja astuge sisse.“

Rügemendi ülem mõtles nüüd kõik oma paha tuju viimase päale valada, kuid kabinetti astus uhke noorepoolne naisterahvas, elegant siidi riides ja raporteeris:

„Töökompanii ülema abi, leitnant Mänd on Teie käsul ilmunud.“

Rügemendi ülem kaotas täiesti oma külmavere- lise oleku, kord seisis üles, kuid istus jälle tagasi too- lile, lõpuks rääkis oma vastas üle laua seisva tooli pääle ja palus naisterahvast istuda.

Noor naisterahvas istus ja kolonel Verner vaatas temale otsa ja mõtles iseeneses: „kuida moodi ma ometi teda hakkam noomima. Vaata, kui ilus ja armas ta on! Silmad... kui ilusad need on... kuidas nad märgledes kiirgavad.“

Kolonel Verner'il löi veri pähe, sest tõesti noore naisterahva silmad löid tuld, vaadates kolonel Verneri pääle, sääljuures nõnda väljakutsuvalt mängis huulte

ümber kelmilik naeratus. Kõige selle pääle lõpuks rü- gemendi ülem ei jõudnud enam enese üle valitseda ja vastu panra, sirutas oma käe välja ja naisterahvas pi- gistas seda õrnalt ja tundelikult.

„Ja niisugune ilus käsi!“ — sosistas kolonel Ver- ner iseeneses ja tõstis masinlikult käe oma huulte juure. Loomusunnil, iseenesest, tõusis rügemendi ülem üles, nõndasama ka leitnant Mänd ja teadmata, kui- das see juhtus, ainult mõne sekundi järele puutusid nende huuled palavas suudluses kokku.

Juhtus midagi ootamatut, mis kõigile sellele järsu lõpu tegi — üks läks lahti ja ukse pääl seisis kolonel Verneri abikaasa.

„Ma sain seda juba ammu aru, et Sina mind petad.“

„Sina petis, valelik!“ — ütles kolonel Verneri abi- kaasa seesuguse kriiskava häälega, et rügemendi ülem ehmatas ja.... ärkas üles.

Läbi akna paistis päike tuppa ja majas valitses surma vaikus. Suur kell seinä pääl näitas viis. Kerge südamega pööras kolonel Verner teise külje ja jäi ra- hulikult magama. J. N.

Kodu.

Tallinna garnisoni „Sõdurite Kodu“ talvise hooaja avamise puhul 3. X. s. a.

Sõjamehe ülesanne on kodu kaitsmine, sellepärast ei tohiks tema ealgi tunda end kodutuna. Tullis isakodust teenistusse, võib noorele alguses võõrana paista ümbrus ja raskena näida ülesanne; võib tekkida tunne kodu puudumisest. Perekonnas ja koolis ala- takse poisile selgitama, mis on üldkodu, isamaa; sõjaväes jätkatakse seda; antakse sellele mõistele konkreedim kuju, sest realselt kaitses terve mõistusega inimene meelsamini, kui abstraktset. Sõnad selgitavad ikka vähem kui teod, seepärast on ka kõikides kultuurriikides sõjavägedes sõdurite kodud, kandku nad mistahes nime: Sõdurite kodu esineb väiksesena reaalsena raku- kesena suurest ilusast ja päiksepaistest kodust, isamaast. On loodud koht, mis suurema osa sõdurite kodu ideaalile vastab, siis koondutakse meelsamini selle ümber, siis omab see koht mitte ainult kodu nimetuse, vaid saab tõeliseks koduks-puhke- paigaks, vaimu värskendajaks ja jõuandjaks. Vanemad sõjamehed, kes pidid teenima Vene väes, keda sageli tatarlasteks, sakslasteks ja lätlasteks peeti, tundsid kodu puudumist ja selle- pärast oli eestlasele teenistus Vene sõjaväes vastu- meelne. Vene „tshai“, lõõtspill ja venelase laitu- mine ei köitnud meie meeste meeli: mida rohkem neile venelaste meeelahutusi pakuti, seda rohkem tundsid nad igatsust kodu, oma kodu järele. Nüüd oleme peremehed omal kodumal. Sõjaväe juhtide algatusel, valitsuse abil ja seltskonna toetusel on ellu tõusnud sõdurite kodud üle maa. Ühes garnisonis on nad sisse säetud paremini, teises pisut halvemini, — vasta- valt oludele ja nende isikute võimetele, kes selle ülitähtsa ettevõtte juhtideks on.

3. oktoobril oli Tallinna Garnisoni Sõdurite Kodu talvise hooaja avamine. Kodu juhatus oli avamisele sõdurite nimel palunud külalisi. Ilmunud külalised olid meie seltskonna paremad esitajad. Sõdurite Kodu ruumikas, valgusrikas ja veetliku lavaga saal ja mõningad kõrvalruumid loovad igale sisseseades mõttes mugava kodu tunde. Pidud peremehed, sõdurid, nagu kunagi päiksepaistne noorus, lõbutses üksteiselt täie hooga. See hoog tõmbab kaasa. Igal pool kuuled vaid kõlarikast emakeelt ja vahel koguni ta ürgmurrakuis. See tõstab tuju. Enne

tantsu olid ettekanded prouade Mikk-Krulli, Loothingi ja hrade Arderi, Peenemaa, Nikolai, Roodi poolt. Need nimed näitavad küllalt selgesti, mis sõdurite meelelahutuseks pakutakse. Kuulajad võtsid suurte kiiduavaldustega ettekanded vastu.

Tallinna Sõdurite Kodu on ruumide poolest teatud piirini eesõigustatud seisukorras, sest ta päris endiselt Vene Dünaburgi rügemendilt uuesti ehitatud ohvitseride kasino ruumid. Kuid ei tohi unustada, et neist ruumidest käis läbi revolutsioon; sakslased kasutasid neid ruume 1918 a. koguni tallideks. Palju vaeva ja kulu nõudis, et neist ruumidest teha Eesti sõdurite kodu. Riigi käest ei ole seni sõdurite kodu jaoks suuremaid summa- sid nõutud: abiraha on vist 20.000 m. aastas. Siin on sõdurite kodu ülemus (garnisoni ülem, komandant, kodu vanem) seltskonna toetusel suure töö teinud. Ruumid üksi ei anna veel kodu, tarvis luua kodune meeleolu. Seda on tehtud suure hoole ja arusaamisega, mida tõendavad „Sõdurite Kodu“ pidude ja ette- kannete kavad. Sõdurite Kodu on sõjaväe noorte Kodu. Kord, sõbralik ja viisakas vastutulek külalistele meesõdurite poolt nende Kodus näitab, et nad armastavad oma kodu ja et meie sõdur oskab hinnata usaldust mis talle ühel või teisel viisil osaks saanud. Kes armastab Kodu, see ei väsi teda ialgi kaunistamast, selles on alati usk ta paremasse tule- vikku. Ka Tallinna garnisoni Sõdurite kodus on veel tarvis palju ära teha, näiteks hää ventilat- sioon, siis parkett põrandad, rikastada lugemis- tuba; kõvad joogid võiks puhvetis puududa jne. On tarvis raha, mida loodetakse saada pidudest, einelaua üürist, toetussummadest jne. Arvatakse ka, et seltskond saab toetama seda Kodu, mille liikmeteks meie Kapteinid, Kengid (1. detsember 1924!). Soovides edu Tallinna Garnisoni Sõdurite Kodule tema 1925/26 talvise hooaja avamise puhul, soovin kõigeparemat kõiki- dele meie Sõdurite Kodudele, et neis ka talvisel hooajal oleks palju rõõmu, palju päiksepaistet! E. A.

II järgu madrus Ivan Vaga †.

31-sel augustil s. a. tabas Peipsi laevastiku divisjoni noort mereväelast Ivan Vaha't saatustlik kommunisti kuul, mis teda raskesti haavas ja mille tagajärjel tema ka hinge heitis.

Olles määratud velsker Pebustov'i konvoerima peavahti, võtab viimane ootamatult revolvri ja kuul tabab saatjat selgroogu.

Nörkenult langeb Vaha kokku, kuid veel teeb katset vastu panna ja vintpüssi mitte anda, kuid raugeb jõud...

Mõrtsukas lõpetas oma elu enesetapmisega.

Ivan Vaha vaevleb kuu aega ja kustub noor elu, täis lootust ja ootust. Ees paari kuu pärast teenistusest vabanemine, lootusrikas töö talukohas Muhus,

kus vana ema ja õde, võib olla ka mõrsja, kuid saatustlik kuul — ei lase sellel täide minna.

Viimsete sõjaväeliste auavalduste saatel asetatakse kadunu põrm 4-dal oktoobril rongile. Tallinnas saadavad teda kaasvõitlejate mustad read sadamani.

Väsind rändaja, kaetud merekombe järgi sõjalaeva päralipuga, asetatakse kahurlaev „Mardusele“. Saatma on tulnud Merejõudude Juhataja ja teised mereväe ohvitserid ning hulgaliselt mereväelasi.

Kadunu on pärit Muhu Suurest vallast, Viira külast, Paali-Andruse talust. Kodusaare pinnale viiakse ka lahkunu põrm, kus Kuivastes omaksed vastu tulevad.

Kustund jälle üks noor elu kommunismi ohvrina. Lgs.

Kohus.

Sõjaringkonna kohtu otsused.

6. detsembril l. a. varastas I. jalgväe rügemendi reamees Paul Kuuskmann kompanii lukustamata relvistusaidast automaat püstoli 5283 marga vääruses. Varastatud püstoli müüs Kuuskmann edasi piirivalvur K-le, 2000. mk. eest, teatades, et see tema isiklik omandus olla. Asja arutamisel Sõjaväeringkonnakohtus ei tunnistanud Kuuskmann ennast värguses süüdi, seletades, et tema revolvri müümisest K-le midagi ei tea. Tunnistajate ülekuulamisel sai Kuuskmanni kuritegu tõendatud ja kohus leidis, et Kuuskmanni kuritegu on ette nähtud S. n. s. § 163, mille eest on karistuseks pandud 4—8 aastat sunnitööd ja valis temale karistuseks 5 aastat sunnitööd ühes kõigi õiguste kaotusega.

Õöl vastu 14. dets. l. a. oli piirivalve Petseri jsk. valvur Karl Ehrmann vahipostil. Õösel kui teda vahetama mindi, et leitud teda omal kohal. Alles hommikul ilmus ta kordoni ülemale, kuid ilma püssita ja teatanud, et ta postil magama jäänud ja püssi ära kaotanud. Ehrmanni püss leiti pärast põllult ülesse.

Ehrmann sai vastutusele võetud, kui süüdlane postil lahkimises ja kroonu vintpüssi mahajätmisses. Sõjaväe Ringkonnakohus mõistis ta 4. aastaks sunnitööle. Ehrmanni kaitsja kassatsiooni kaebuse peale tühistas riigikohus eelmise otsuse, leides, et Ehrmanni süü kuriteos — püssi mahajätmisses — ei olnud S. n. s. § 163 ette nähtud kuriteo koosseisus sest pole kindlaks tehtud kohtualuse meelega püssi mahajätmine. Kaebelune Ehrmann olnud joobnud olekus ülemuse poolt vahipostile saadetud.

Asja arutamisel Sõjaväe Ringkonnakohtus leiti Ehrmann süüdi olevat S. n. s. § 164. j. II. järgi püssi hooletuse läbi kaotamises ja mõisteti 1. aastaks distsiplinaar kompaniisse. Karistuseks vahipostilt lahkimise eest oli temale määratud 2. aastat distsiplinaar kompaniid, mis ka koostatud karistuseks sai mõistetud.

8. veebruaril 1923 a. võeti kaitseväe teenistusse Jõhvi vallas elutsev Rudolf Pärnits. Üheaastalise teenistuse kestel jooksis ta 1-sest jalgväe rügemendist kolmel korral ära ja mõisteti veebruari kuul käesoleval aastal kolmeks aastaks distsiplinaar kompaniisse. Mai kuul, olles vahialuste rühmas Naissaarel kroonu tööde juures, põgenes ta uuesti ära. Kuue päeva pärast tabati ta Naissaare metsast nälginult ja väsinult.

Ülekuulamisel seletas Pärnits, et tema jäädavalt tahtnud sõjaväe teenistusest põgeneda, sest sõjaväe teenistus temale pole meeldinud sel põhjusel, et ta inimesi pole sallinud ja armastanud üksildust; pealegi pole ta tahtnud karistust ära kanda.

Vahialuste salgast põgenenud sel silmapilgul, kui vahid teda tähele pole pannud. Varjanud ennast metsas ja lootnud kuidagi Naissaarelt pääseda. Ranna ääres olnud küll valvusega paate, kuid ta pole võõra omandust soovinud salaja võtta. Nõnda elanud väljas kuus päeva kuni ta tabati.

Oma seletusele lisas ta veel juure, et Naissaarelt maale pääsemise korral ta teenistusse tagasi poleks ilmunud.

Sõjaväe Ringkonnakohus mõistis Rudolf Pärnitsa jäädavalt sõjaväeteenistusest kõrvalehoidmise eest kolmeks aastaks vangiroodu, sellele karistusele juure arvates aega, mis temal eelmisest karistusest kandmata jäi, nõnda, et Pärnitsal ühtekokku 4 a. ja 3 kuud vangiroodu kanda jääb.

Nähtavasti on Pärnitsa juures tegemist mingisuguse haiglase nähtusega, mis teda teistest inimestest kõrvale sunnib hoidma, kuid seda küsimust ei ole Pärnitsa enese ega tema omakste poolt üles tõstetud; võib olla, et arstilne järeelvaatus ehk asjasse selgust oleks muretsenud.

Väljamaa sõjaajakirjandus.

Prantsusmaa.

La revue d'Infanterie, 1. sept. 1925. — 1. Tuli. — Jalgvägi modern tules, kolonel Barbeyrac de Saint-Maurice. 2. Põhja Aafrika laskurid, kolonel Paul Azan. — 3. Mennevret valdamine 126. diviisi

poolt, eskadroniülem Janet. — 4. Kaadrite õppused siseruumides, pataljoniülem Duclos. — 5. Marokkos. — Operatsioonid 1923 ja 1924 aastal. — 6. Jalgväe kohta käivad dekreedid ja ringkirjad. — 7. Bibliograafia.

Revue de Cavalerie, sept.—okt. 1925. — 1. Luursalgad, kindral Descoins. — 2. Roomikautod auto transportide kaitsjatena, kolonel-leitnant D. — 3. Sideabinõud ratsaväes, kolonel J. Langlois. — 4. Türgi ratsavägi, commandant Larcher. — 5. Türgi ratsaväe korpuse operatsioonid iseseisvuse sõja ajal, (Türgi-Greeka sõda 1920—1922.), kindral Fakher-ed-Din, tõlkinud commandant Larcher. — 6. 6. kūrassiride rügement Avre'i lahingus 27—30. märtsini 1918, kapten X. — 7. Olejovi lahing, kol.-leitn. Domenech de Celles. — 8. Araabia ratsutamise kunst, kindral Descoins. — 9. Ratsaväe tegevus Marokkos. — Ourtzagh lahing 28. aprillil 1925, kapten Drugnoni. — 10. Spordi kroonika. — 11. Bibliograafia. — 12. Ametlik osa.

Revue d' Artillerie, 15 sept. 1925. — 1. Pidustused Fontainebleau kindlis. — 2. Tule ülekandmise kindlaksmääramine d'vo meetodiga, kapten Courbis. — 3. Kahurväe süsteemi ratsionaalne organisatsioon, eskadroniülema Buchalet. — 4. Ballistiliste ja atmosfääriliste korrektiivide kindlaksmääramine ja kiire tuleüleandmise viis, kolonel-leitnant E. Benoit. 5. Mitmesugused andmed. — Marokkos tarvitavad mägestiku kahurid. — Saksamaa: hobused ja automobüid. — Ameerika Ühisriigid: Pedersen'i 7 mm poolautomaat püss. — 6. Bibliograafia. — 7. Ametlik osa.

A. K.

Male.

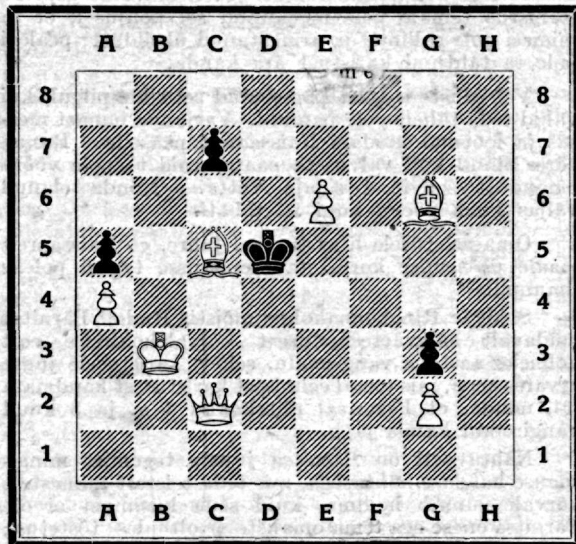
Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne № 35.

Kokku seadnud A. Ros (Upsalas).

II. auhind Helsingi ajakirja „Sporten“ turniiril.

Mustad.

Valged.

Valged: Kb3, Lc2, Oc5, ja g6, Ea4, e6 ja g2
Mustad: Kd5, Ea5, c7 ja g3.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

E = ettur = sõdur.

Ülesande № 32 lahendus.

1. Kf3—e2, Rb3 ükskõik kuhu,
2. Lc7—c6 annab matt,
1. (Kf3—e2), Kd5—e4,
2. Lc7—e5 annab matt.

Õiged lahendused saatsid: Raoul Pärnpuu, V. Mikenas, Alfons Pachel (Tallinnast), Martin Villemson (Pärnust).

Sport, loengud, piduõhtud.

Tallinna garnisoni „Sõdurite Kodu“ oktoobrikuu tegevus.

Pühapäeval, 11. oktoobril, kell 20 — 24. „Sõdurite Kodu“ poolt korraldatav kontsert-tantsu õhtu sõjaväe orkestri saatel.

Teisipäeval, 13. oktoobril, kell 19 — 20. Loeng: „Meie ja Daani põllupidamine võrreldatuna“, Ühis-tegelis Liidu sekretär h-ra Reimann.

Teisipäeval, 13. oktoobril, kell 20 — 21.30. Kino-etendus.

Kesknelalal, 14. oktoobril, kell 19 — 20.30. Võimlemise õhtu.

Neljapäeval, 15. oktoobril, kell 19 — 20. Loeng: „Manöövrind enne ja nüüd“, kolonel Simon, Sõjami-nistri vanem käskudetahtja ohvitser.

Reedel, 16. oktoobril, kell 19 — 20.30. Võim-lemise õhtu.

Laupäeval, 17. oktoobril, kell 20 — 24.30. „Sõ-durite Kodu“ poolt korraldatav kontsert-tantsu õhtu, sõjaväe orkestri saatel.

Pühapäeval, 18. oktoobril, kell 20 — 24. „Sõdu-rite Kodu“ poolt korraldatav kontsert-tantsu õhtu, sõjaväe orkestri saatel.

Teisipäeval, 20. oktoobril, kell 19 — 20. Loeng: „Merejõud Vabadussõjas“, van. leitn. Lagus.

Kesknelalal, 21. oktoobril, kell 19 — 20.30. Võimlemise õhtu.

Neljapäeval, 22. oktoobril, kell 19 — 20. Loeng: „Eestlane kui sõdur ja tema psühholoogilised omadused“, major Kasekamp Sv. üh. õpeasutustest.

Reedel, 23. oktoobril, kell 19 — 20.30. Võim-lemise õhtu.

Laupäeval, 24. oktoobril, kell 20 — 1.30. „Sõdu-rite Kodu“ poolt korraldatav pidu õhtu. Näitemäng: Strindberg „Tuliriit“, draama 3 vaatuses. Draama Studio ettekandel. Lõpuks tants.

Pühapäeval, 25. oktoobril, kell 20 — 24. „Sõdu-rite Kodu“ poolt korraldatav kontsert-tantsu õhtu sõjaväe orkestri saatel.

Teisipäeval, 27. oktoobril, kell 19 — 20. Loeng: „Loomade tähtsus majapidamises“ Dr. Grünvalt, Linna loomakliiniku juhataja.

Teisipäeval, 27. oktoobril, kell 20 — 21.30. Kinoetendus.

Kesknelalal, 28. oktoobril, kell 19 — 20.30. Võimlemise õhtu.

Neljapäeval, 29. oktoobril, kell 19 — 20. Loeng: „Meie idanaaber Nõukogude Sotsialistlikkude Vaba-riikide Liidu majandusline ja sõjaline seisukord“, major Martin, Kindralstaabi valitsusest.

Reedel, 30. oktoobril, kell 19 — 20.30. Võim-lemise õhtu.

Laupäeval, 31. oktoobril, kell 20 — 24.30. „Sõ-durite Kodu“ poolt korraldatav kontserttantsu-õhtu sõjaväe orkestri saatel.

„Sõduris“ Nr. 38/39/40 tähehepandud segavad trükivead:

Lhk. 850, viimane rida, ohverdasid, peab olema, ohverdusid. Lhk. 860, teine veerg, 12 rida alt, 3 4 peab olema, 3 — 4. Lhk. 876, teine veerg, 18 rida alt, antav, peab olema, autor.

Vastutav toimetaja E. Limberg.

Väljaandja: Sõdur. Tallinn, Uus tän. nr. 10.